

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÇAN YÖRESİ EFSANELERİNİN SOSYOLOJİK AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
İBRAHİM ATLI**

**Tez Danışmanı
YRD. DOÇ. DR. NECMİ AKYALÇIN**

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

ÇAN YÖRESİ EFSANELERİNİN SOSYOLOJİK AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İbrahim ATLI

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Necmi AKYALÇIN

Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında desteklenmiştir.

Proje No: 228/2010

Çanakkale – 2012

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İbrahim ATLI'ya ait "Çan Yöresi Efsanelerinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi"

adlı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,

Halk Edebiyatı Bilim Dalında

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Yrd. Doç. Dr. Hamdi GÜLEÇ

Üye Yrd. Doç. Dr. Necmi AKYALÇIN

(Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Cumhuri ASLAN

Üye Doç. Dr. Gülgün YAZICI

Üye Yrd. Doç. Dr. Şeref ULUOCAK

Tez No : 441291

Tez Savunma Tarihi : 09. 07. 2012

ONAY

Yrd.Doç.Dr. İbrahim Hakkı Öztürk

Enstitü Müdürü

27.08.2012

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans/Bap Tezi/Projesi olarak sunduğum “Çan Yöresi Efsanelerinin Sosyolojik ve Fonetik Açıdan Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

18 / 06 / 2012

İbrahim ATLI

ÖZET

Bu çalışmada Çanakkale ilinin Çan ilçesine bağlı 65 köyünden derleme yöntemiyle elde edilen 38 efsanenin o yörede yaşayan insanların yaşamlarına olan etkileri ortaya konulmuştur.

Beş bölümden oluşan çalışmanın;

Giriş bölümünde efsanenin çeşitli tanımları yapılmış ve efsane, diğer yazın türleriyle karşılaştırılmıştır.

Çan yöresinde anlatılagelen efsanelerin iletilerinden yöre insanının davranışlarını etkileyen yönleri ve içlerine sindirilmiş iletileri (mesaj) saptanmıştır. Bu değerlendirmeler yapılırken Muhsine Helimoğlu YAVUZ'un İleti Dizini (Mesaj İndeks) yöntemi kullanılmıştır. Buna göre : A – Etik İletiler B – Sosyolojik İletiler C – Psikolojik İletiler D – Ekonomik İletiler E – Diğer İletiler olmak üzere 5 ana, 26 ara başlık altında toplam 147 ileti saptanmıştır.

Bunun yanında efsanelerinin sosyolojik etkilerinin daha iyi ortaya konabilmesi için söz konusu metinler, Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU'nun "Efsanenin Toplumsal İşlevi" yöntemiyle de değerlendirilerek ;

- 1 – Gelenek ve görenekleri koruyucu oluşlarıyla ilgili
- 2- Efsanelerin topluma yön vermeleri ile ilgili
- 3- Teşekkür ettikleri yere mana kazandırmalarıyla ilgili
- 4- Koruyucu ve tedavi edici rolleriyle ilgili özellikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte Prof. Dr. Paul MAGNARELLA'nın "İşlev Kuramı" bağlamında efsanelerin;

Ruhsal işlev ile ilgili

Yaradılış – kehanet işlevi ile ilgili

Kurumsal işlevi ile ilgili

Pratik (uygulama) işlevi ile ilgili olarak özellikleri de ortaya konulmuştur.

Bu değerlendirmelerle an Yöresi efsanelerinin orada yaşayan insanların gelenek ve göreneklerini, davranışlarını; kısaca yaşamını sosyolojik yönden nasıl etkilediği ve yönlendirdiği örneklerle belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : an yöresi, efsaneler, sosyolojik yön

ABSTRACT

In this study, the effects of 38 legends collected from 65 villages of Çan county of Çanakkale on the lives of the inhabitants of that region have been presented.

Composed of 5 sections, in this study;

In the introduction part various definitions of Legend have been made and Legend has been compared to other types of literature.

The effects of the messages of the legends on the behaviours of the inhabitants, told in the region of Çan, and the saturated message have been determined.

During these assessments, “the message index” method of Muhsine Helinoğlu YAVUZ has been used.

Accordingly;

A-Ethic Messages B-Sociologic Messages C-Psychological Messages
D-Economic Messages E-Other Messages

Being under 5 main and 26 sub-headings, totally 147 messages have been determined.

In addition, To present the sociologic effects of legends better, the texts aforesaid will be evaluated with the method of “Social function of Legend” by Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.

- 1-Being conservative to tradition
- 2-Legends set a course to society
- 3-Giving a meaning to places where they occurred
- 4-Protective and curiative acts

In addition, According to the “function theory” of Prof. Dr. Paul MAGNARELLA, Legends’;

- 1-Spirutial Function
- 2-Creation-Divination Function
- 3-Institutive Function
- 4-Practical Function properties have been determined.

In this evaluation, It has been determined with examples how the legends of Çan region sociologically effect and manipulate the traditions and the behaviours; briefly, the life of the inhabitants of that region.

Key Words: Çan region, Legends, Sociologic aspect

ÖNSÖZ

Türk anlatı geleneğinde önemli bir yeri olan efsaneler; yüzyılların deneyimlerinden süzülerek kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel ürünlerdir. Manevi inançlarla dolu tarihi malzemelerin de zaman zaman etkisinde olan efsanelerimizin yazıya geçirilmeyen bölümleri olduğu bilinen bir gerçektir.

Kişinin yaşam biçimini, kültürünü, inançlarını, ulus bilincini etkileyen efsanelerin insan yaşamında büyük önemi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda yörede anlatılan efsanelerin kişiler üzerinde önemli etkileri vardır. Bu da sosyolojik anlamda ele alınarak irdelenmesi gereken bir durumdur.

Kuşkusuz ki her yörenin gün yüzüne çıkarılmayı bekleyen kendine özgü efsaneleri vardır. Çan, bu bakımdan oldukça zengin bir ilçemizdir. Yörede akademik olarak belli çalışmalar yapılmıştır. Engin Türker'in 2010 yılındaki "Çan Yöresi Halk Bilimi Ürünleri" bu çalışmalardan bir örnektir. Fakat yöreyle ilgili olarak efsaneler konusu ayrıntılı ilk defa bu çalışmayla ele alınmıştır.

Bu çalışmada Çan yöresinin 65 köyünü dolaşarak sahada derleme çalışması yapılmıştır. Bu 65 köyden toplam 39 farklı efsane derlenmiş, kaynak kişilerle ya köy kahvelerinde ya da buradaki kişilerin yönlendirmesiyle evlerine yapılan ziyaretlerle iletişim kurulmuştur.

Derleme çalışmaları sırasında ilk uğranılan yerler kahveler olmuştur. Çoğu 38 yaşında emekliye ayrılmış olan insanların hasat zamanı dışında bol bol vakitleri olduğu için tek aktiviteleri kahvede sohbet etmektir.

Derlemenin ilk günlerinde kahvede oturan vatandaşlara köylerde anlatılan efsanelerin olup olmadığını sorulmuş ve sorulan sorunun cevabını almakta zorluk çekilmiştir. Bunun nedeni efsanenin ne olduğunu tam olarak bilinmemesiydi. Zamanla konuya soruyla girmenin yanlış olduğu tespit edilmiş ve daha önce başka bir yörede duyulan efsanenin örneğini anlatılarak buna benzer bir anlatı ürününün ya da olağanüstü olayların yörede anlatılıp anlatılmadığı soruldu. Bu yaklaşımlar sonucu ortak dilin yakalandığı görülmüştür.

İletişim kurulan insanların anlattıklarının sorulan sorularla uzaktan yakından ilgisi olmayan cevaplarını bile sabırla dinlenmesi yardım alınmasını kolaylaştırmıştır. Bu da istenilen bilgiye daha çabuk alınmasını hatta ondan sonra gidilecek köylere ulaşım, oradaki efsanelere ilişkin önbilgilere erişim gibi konularda da yardım alınmasını sağlamıştır.

Gittiğim her köyde insanlarla konuştuktan sonra yörede yatır olup olmadığı sorulmuş ve 4 yatır efsanesi derlenmiştir. Bu yatırlarla ilgili anlatılanları ses kayıt cihazına alınmıştır. Kayıtlar konuşma havasını bozmamak için kimi zaman hissettirmeden alınmıştır. Kimi zaman ise daha sağlıklı ses alabilmek için cihazı ortaya koymakta hiçbir mahsur görülmemiştir.

Yapılan derlemelerde insanlar asla araç olarak görülmemiş onlarla samimi sohbetler kurulmuştur. İnsanların kültürlerine aşina olunması iletişimi kolaylaştırmıştır. Bu gibi çalışmaları yapacak olanların da bu samimi havayı oluşturmasını gideceği yörenin kültürü hakkında bilgi sahibi olmasını tavsiye edilmektedir.

Bu çalışmayla, tarihsel özelliğinden dolayı efsaneler bakımından zengin olduğu öngörülen Çanakkale Efsanelerinin tüm il genelinde araştırılmasına katkı sağlanacağı umulmaktadır. Dileriz ki Çanakkale genelinde tüm efsaneler sahada derleme yöntemiyle yazıya geçirilir ve kaybolmaya yüz tutmuş bu kültür varlıkları gelecek kuşaklara daha sağlıklı bir biçimde aktarılır.

Tez konusunun saptanmasından derleme ve değerlendirme aşamalarına değin bana her konuda sürekli destek olan danışman hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Necmi AKYALÇIN'a; Çan ilçesinde derleme çalışmaları sırasında konaklama ve beslenme konusunda desteklerini gördüğüm sayın Bülent ÖZ'e teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Çalışmalarım süresince emek ve sabırla yanımda olan babam Bilant ATLI'ya, üzerimde her daim emeği olan annem Ayşe ATLI'ya, maddi ve manevi yardımlarını benden esirgemeyen teyzem Fatma KÜÇÜKAL'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa Numarası

ÖZET	i
ABSTRAC	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
1.Efsanenin Tanımı Ve Özellikleri	1
2. Efsane Sözcüğünün Sözlüklerde ve Ansiklopedilerdeki Tanımı	3
A – Sözlüklerde Efsanenin Tanımı	3
B- Ansiklopedilerde Efsanenin Tanımı	3
3. Efsanenin Mit, Masal ve Destanla İlişkisi	4
3.1 Efsane İle Mit İlişkisi	4
3.2 Efsane İle Masal İlişkisi	4
3.3 Efsane İle Destan İlişkisi	5
I. BÖLÜM	
1. EFSANELERİN SOSYOLOJİK İŞLEVLERİ VE İLETİ DİZİNİ.....	5
2. İLETİLERİN EFSANELERE GÖRE DAĞILIMI	6
3. EFSANELERİN İLETİ DİZİNİ (MESAJ İNDEKS)	8
4. İLETİLERİN ANA, ARA VE ALT BAŞLIKLARA GÖRE SAYISAL DAĞILIMI	10
5. EFSANELERİN İLETİ DİZİNİ ANA, ARA VE ALT BAŞLIKLAR.....	11
6. EFSANLERDEKİ ORTAK İLETİLER VE GENEL BİR DEĞERLENDİRME.....	21

II. BÖLÜM

EFSANELERDE İŞLEV KURAMI VE EFSANELERDE TOPLUMSAL YAPININ İNCELENMESİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER.....	59
--	-----------

III. BÖLÜM

EFSANE METİNLERİ	81
1 – Paa Dede Yatırı	81
2 – Fakir Balıkçı	81
3- Bostandere Efsanesi	81
4- Danapınar Efsanesi	82
5- Durali Köyü Adı	82
Varyant/Değişken 1	
Durali Köyü Yatırı ve Adı	82
6- Durali Köyü Yatırı	83
7- Hz. Ali ve Atı Düldül	83
8- Ağlayan Bebek	83
9- Hızır Efsanesi (Çaltı Köy)	83
10- Semedeli Köyü Adı	84
11- Şerbetli Köyü Yatırı	84
12- Şerbetli Köyü Adı	84
13- Karakoca Adı	85
14- Hızır Ad Sorma	85
15- Saatini Vermeyen Şehit	86
16- Üvezdere Dedesi	86
17- Karakoca Dedesi	86
18- Rüyaya Giren Hızır	86
19- Dedekorusu (Cinler, Şeytanlar)	87
20- Dedekorusu Karavana	87
21- Hızır Beddua (Manyasoba)	87
Varyant/Değişken 1	
Hızır (Manyasoba)	88
22- Secde Eden Dutağacı	88
23- Gelin Taşı	88
24- Hızır ve İlyas	89

25- Yatır Pala Bağlama	89
26- Yanmayan Kaşıklar	89
27- Şeytanların Düğünü	90
28- Gelincik Mezarı	90
29- Hızır (Nohut)	90
30- Hızır (Keşkek)	91
31- Hızır'ın Bedduası (Küçüklü)	92
32- Kızılelma - Subayın Bedduası	92
33- Hızır ve Koyunlu Adam	92
34- Yusufçuk Kuşu	93
Varyant/Değişken 1	
Yusufçuk	93
Varyant/Değişken 2	
Yusufçuk	93
35- Eser Var	94
36- Kaşık Helvası	94
37- Çekiçler Köyü	95
38- Sapantaşı	95
SONUÇ	96
KAYNAKÇA	98
KAYNAK KİŞİLER	100
FOTOĞRAFLAR	104
EKLER	

GİRİŞ

Efsanelerin sosyolojik açıdan değerlendirilmesi ele alınmadan önce aşağıda efsane kavramı hakkındaki bazı niteliklere değinilmiştir. Çünkü efsanenin özelliklerinin tam olarak ortaya konulması, yapılan çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi açısından son derece önemlidir.

1. Efsanenin Tanımı ve Özellikleri

“Efsane kelimesi, Farsça’dan dilimize geçen bir kelime olup efsunlu, füsunlu hikaye anlamına gelir. Mecazi anlamı; söylenti, asılsız hikaye, olmayacak şey, olağanüstü olaylardır. Arapça’da ‘ustûre’ denir.” (Önal, 2003: 1)

“Batı dillerine aynı Latince kökten (legendus) gelen efsane kelimesi İngilizcede ‘legend’, Fransızcada ‘legende’ Almancada ‘legende’ ayrıca sage, İtalyancada ‘laggenda’, İspanyolcada ‘layenda’ biçiminde adlandırılır. (Sakaoğlu, 1980:4)

“Azeri Türkçesinde: Afsana, Başkurt Türkçesinde: Legenda veya rivayat, Kazak Türkçesinde: Anız, Kırgız Türkçesinde: Ulamış, Özbek Türkçesinde: Afsana, Tatar Türkçesinde: Legeda veya rivayat, Türkmen Türkçesinde: Legende veya rovayat, Uygur Türkçesinde: Apsana şeklinde kullanılır.” (Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, 1991: 202)

“Bir destan parçası karmaşık ve uzun soluklu anlatı bütününden kopup kendine özgü biçim niteliklerini, sanatlı süslemeleri yitirince, yalnızca olağanüstü yönleriyle bir kişiyi veya olayı bildirme göreviyle sınırlanınca efsane olur.” (Boratav, 1969: 108)

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu “Anadolu Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katoloğu” adlı eserinde efsanenin konusu hakkında çeşitli kaynaklardan da derleyerek şunları söylemektedir:

“Efsanenin en iyi bilinen ve diğer pek çok tarifi dayandırıldığı Grim Kardeşlerin tarifi şöyledir: Efsane gerçek veya hayali muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan hikayedir.

Bu tarif üç ana unsuru içine almaktadır:

1. Efsane, anlatıcının tarihi zaman kavramı içinde uygundur. Şöyle ki:
 - a) Efsane, muayyen bir tarihi (gerçek ya da hayali) hadise ile birleştirilmiştir.
 - b) Efsane, muayyen bir şahısla, yani, bir ad verilen tarihi (gerçek veya hayali) bir şahsiyet ile birleştirilmiştir.
2. Efsane, anlatanın coğrafi alan kavramına uygundur; yani o, belirli bir yerle birleştirilmiştir.
3. Efsane hakiki bir hikayedir. Gerçi o tabiatüstü hadiselerle iş görür, ama anlatıcıları tarafından ona inanılır. Onu anlatanın ve dinleyenin hakiki dünyasına mahsusmuş gibi itibar edilir. Bu hususu masalla mukayese edersek şöyle diyebiliriz: Peri masalları da tabiatüstü hadiselerle iş görür, fakat anlatıcıları ona inanmazlar.” (Sakaoğlu, 1980: s.4)

“Yukarıda da belirttiğimiz gibi daha sonraki yıllarda yapılan tarifler aynı unsura dayandırılmıştır. Bazı araştırmacılar ise bu tarifin unsurlarını zorlamışlar ve yeni bir tarif aramanın gayreti içinde bulunmuşlardır.

Max Lüthi’ye göre yeni bir kavram olan efsane (sage) aslında, gerçekte vukua gelmiş hadiseleri hikaye eder. Fakat o gerçekten iki şekilde uzaklaştırılmıştır. Ağızdan ağza nakledilirken değişikliğe uğramasının yanında şairler tarafından edebi olarak işlenmeleri de başlıca değişme sebebi olmaktadır. Dar anlamda efsane, masallarda olduğu gibi tabiatüstü bir hadisenin takdimidir, hikaye edilişidir. Asıl halk efsanesi ise aşılammış, tuhaf ve ekseriyetle huzursuzluk meydana getiren şeylerden, şekillerden ve hadiselerden bahseder. (Sakaoğlu, 1980:5)

“Efsaneyi daha değişik şekilde bir şekilde tarif etmek isteyenlerin başında Robert A. Georges gelmektedir. Ona göre “Bir efsane yakın veya tarihi geçmişe dayandırılan, anlatan ve dinleyen ile ilgili, onlar tarafından doğru olduğuna inanılan bir hikaye veya anlatmadır.” (Sakaoğlu, 1980: 5)

2. Efsane Sözcüğünün Sözlüklerde ve Ansiklopedilerdeki Tanımı

A. Sözlüklerde Efsanenin Tanımı

Kâmus-i Türkî: Efsane yahud fesane a- Masal, asılsız hikaye, hurafat, b- Şöhret bulup dillere düşmüş vak'a, hal, destan. (Şemsettin Sami, 1978: 136)

Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat: Asılsız hikaye, masal, boş söz, saçma lakırdı. Dillere düşmüş meşhur olmuş hadise. (Devellioğlu, 1998: 206)

Edebiyat Terimleri Sözlüğü: Bir olayı akıl dışı; olağanüstü yolda gelişmiş gösteren söylenti. Genel anlamda masal, olmayacak şey, asılsız hikaye. “Fersane” olarak da kullanılır. (Akalın, 1994: 93)

Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü: Bir tabiat olayını bir varlığın meydana gelişini, tabiat elemanlarından birinde olan bir değişikliği, akıldışı, olağanüstü, açıklamalarla anlatan hikaye. Bunun temeli olan olay, halkın muhayyilesinde şekil değiştirerek, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa geçer. Genel olarak masalla eşanlamlı olarak kullanılır. (Özön, 1954: 74)

Mitolojiler Sözlüğü : Efsaneler zamana ya da mekana çoğunlukla hem zaman, hem mekana bağlı olan bir anlatıdır. Efsane, yaşadıkları varsayılan kişileri, gerçek yerleri sahneye çıkarır. Tarih ve mekana bağlama esas olarak özel adlar, kişi adları, yer adlarıyla ortaya çıkar. (Bonneyoy, 2000)

B. Ansiklopedilerde Efsanenin Tanımı

Türk Ansiklopedisi: Okunması gereken şey. Başlangıçta tabiatüstü nitelikler gösteren aziz hayatlarını, sonraları da halk muhayyilesinin ve şair yaratmalarının etkisiyle biçim değiştirmiş tarih olaylarını anlatan harika niteliğindeki hikaye. (Türk Ansiklopedisi, 1996)

Ana Britanica: Belli bir kişiyle ya da yerle ilgili olarak kuşaktan kuşağa aktarılan öykü ya da öyküler bütünü. Doğüstü varlıklara, mitolojik öğelere ve doğal olaylarla ilgili açıklamalara yer verirler. Belli bir kişiye, yere bağlı olarak olaylar anlatılır. (Ana Britanica, VIII. Cilt, 1989)

Meydan-Larousse: Halkın gözüyle veya nakledilen hayal gücünde biçim değiştirerek olağanüstü niteliklerle donatılarak anlatılan hikaye. Efsane kelimesi daha yaygın olarak az çok gerçek olan, bir geleneğe dayanan geçmişteki bir olayın her türden olağanüstü anlatımı için kullanılır. Bir efsane çoğu zaman, halk veya folklor hikayelerini konu almakla beraber, çoğunlukla olağanüstü olayları insanüstü güçleri ele alırlar. Olayları gerçekten uzaklaştırarak anlatırlar. Türleri bakımından sınıflandırılırlar: a- Dünyanın yaratılışını, tabiat varlıklarının meydana gelişini ve şekil değiştirmelerini anlatan efsaneler. b – Tarihi efsaneler. c- Olağanüstü varlıklarla ilgili efsaneler. ç- Dini efsaneler. (Meydan Larousse, IV. Cilt, 1971)

The Encyclopedia Americana: Sıkça yüceltilen krallar, kahramanlar yahut diğer önemli kişiler hakkında anlatılan ve gerçek olarak kabul edilen geleneksel bir hikayedir. Efsanenin tarihi kayıtları yoktur, fakat efsanelerin içinde gerçekler olabilir. (The Encyclopedia Americana, XVII. Cilt, 1989)

3.Efsanenin Mit, Masal ve Destanla İlişkisi

3.1 Efsane ile Mit İlişkisi

Mit ile efsanenin birbirlerine en yakın olan tarafları her ikisinin de inanma yönünden gerçek olarak kabul edilmeleridir. Efsane gerçek gibi anlatılır; mitin gerçek oluşu ise onu dinleyenlerin inanışına dayandırılır. Efsanenin zamanı, mitteki hadiselerin cereyan ettiği zamana göre daha yakın geçmiştir. Günümüzde yeni efsaneler oluşabilir, ama mit için aynı durum söz konusu olamaz. Mitteki olayların gerçekleştiği dünya başka bir dünyadır veya daha evvelki bir dünyadır. Efsaneninki ise günümüz dünyasıdır. Efsanelerde olaylar çağımızda ya da geçmiş çağlarda meydana gelmiştir. Mitlerde bir kutsallık vardır, onların kahramanları tanrılar ya da yarı tanrılardır. Efsanelerde ise bu kutsallık bazen vardır, bazen yoktur. Efsaneler, mitlerin tanrı ya da yarı tanrılarının yerine tarihi ya da yarı tarihi kahramanları ele aldıkları için onlardan farklıdır. (Sakaoğlu, 1980: 21)

3.2 Efsane ile Masal İlişkisi

Efsanenin gerçek olarak kabul edilmesine karşılık masal hayal ürünü olarak kabul edilir. Efsane masala göre daha inandırıcıdır. Efsanenin zamanı yakın geçmiş olarak

adlandırılabilir; ama masalın zamanı masal ülkesi denilen herhangi bir yerde geçer. Efsanelerin bir kısmı din dışı konuları işlerken masalların tamamında din dışı konular işlenir. Efsane ve masallar kimi zaman benzer konuları işleyebilirler. (Sakaoğlu, 1980: 22)

3.3 Efsane ile Destan İlişkisi

Efsane ve destanda geçen olaylar gerçekten olmuş kabul edilir. Destanlardaki olayları tarih sayfalarında bulmamız mümkündür. Ama bunu efsane için her zaman söyleyemeyiz. Efsanenin oluşumundaki zamanla destanın oluşumundaki zaman farklıdır. Bir olayın destan olabilmesi için olayın eski bir devirde olması, aradan uzun bir zaman geçmiş olması gerekir. Efsane için böyle bir durum söz konusu değildir. Her iki tür de günümüz dünyasını kendilerine mekan olarak seçmiştir. Efsaneler bazen kutsallık taşıırken destanlarda bu durum söz konusu değildir. Destanlar milli olmaları yönünde bir orjinallik taşır. Efsanelerin benzerlerini başka milletlerde bulmak mümkünken destanlarda bu durum söz konusu değildir, destanlar sadece bir millete aittir. (Sakaoğlu, 1980: 22)

I. BÖLÜM

1. EFSANELERİN SOSYOLOJİK İŞLEVLERİ VE İLETİ DİZİNİ

Sosyoloji; sosyal hayatımızda var olan sosyal gerçekleri (sosyal hadiseler ve olgular) insanların meydana getirdiği grupları, grupların davranışlarını ve sosyal kurumları olduğu gibi inceleyen pozitif bir sosyal bilim dalıdır. Bir başka ifadeyle sosyoloji, bir takım varsayımlardan çok; var olan gerçekleri ortaya koymaya çalışan, sosyal gerçeğe eğilen bir ilimdir.

Sözlü edebiyat ürünü olan efsaneler halkın düşünce, duygu ve sezgisinin temeldeki karakteristiklerini, halk yaşamının temel dinamiklerini, töre ve geleneklerini, tutum ve davranışlarını, sevgi ve beğenilerini yansıtmaları bakımından toplumun aynasıdır.

Efsanelerde, toplumu oluşturan bireylerin yaşama biçimini, bireysel ve toplumsal gerçeklerini görürüz. Halkın ortak ve yaygın davranış kalıplarını, yaşama biçimini, belirli olaylar ve durumlar karşısındaki tavrını; çevresini ve dünyayı algılayışını, geleneksel ve törensel yaşamını düzenleyen, zenginleştiren, renklendiren, kurum ve kurumlaşmayı, bir ucuyla geçmişe bir ucuyla zamanımıza uzanan gelenek ve görenekleri, adetler zincirini yine efsanelerde görebiliriz.

Anadolu'da anlatılan efsanelerde, yatır, türbe ziyaretlerinde, mevsimlik törenlerde (Hıdrellez hayırları) hayatın geçiş dönemleri ve pratiklerin çeşitli törenlerinde halkın sosyal yaşamını tüm canlılığıyla görebiliriz.

Halkın var olan gerçeklerinin etkilerini efsanelerde görebiliriz. Bu etkiler kişilerin davranışlarına ve sosyal iletişimlerine yansır. Söz edilen sosyolojik etkileşim sürecinde bireyin ve toplumun kazanımları, efsanelerin özüne sindirilmiş iletiler aracılığıyla gerçekleşir.

Yapılan saha çalışması ardından yörede 38 farklı efsane bulunmuş ve bulunan efsanelerde 147 ileti saptanmıştır. Bu iletilerin kimileri farklı efsanelerde ortaktır. Bu iletiler, 5 ana başlık ve 30 ara başlığa ayrılmıştır. İletilerin sayısal dökümleri aşağıda belirtilmiştir.

A – ETİK İLETİLER	: 5 ara başlık 24 tür (64) adet ileti
B – SOSYOLOJİK İLETİLER	: 6 ara başlık 35 tür (138) ileti
C – PSİKOLOJİK İLETİLER	: 11 ara başlık 72 tür (196) ileti
D – EKONOMİK İLETİLER	: 2 ara başlık 8 tür (28) ileti
E – DİĞER İLETİLER	: 2 ara başlık 9 tür (26) ileti

2. İLETİLERİN EFSANELERE GÖRE DAĞILIMI

A – ETİK İLETİLER:

a – Namus : (Efsane No) 2, 9, 13, 18, 21, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 36

b – Yalan : (Efsane No) 9, 13, 14, 18, 21, 24, 29, 32

c – Hile : (Efsane No) 14, 32, 33

d – Dürüstlük : (Efsane No) 9, 13, 18, 21, 24, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 36

e – Beddua : (Efsane No) 9, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 37

B – SOSYOLOJİK İLETİLER

a – Toplumsal Norm: (Efsane No) 1, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 21, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 36, 37

b – Aile: (Efsane No) 9, 13, 18, 21, 23, 29, 30, 31, 32, 34, 37

c – Hukuk, Adalet: (Efsane No) 9, 10, 13, 14, 21, 23, 24, 30, 31, 32, 33, 36, 37

d – İnsan İlişkileri: (Efsane No) 2, 8, 9, 13, 14, 21, 23, 24, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 37

e – Yönetim, yöneticiler: (Efsane No) 5, 6, 36

f – İnançların Sosyolojik Etkileri: (Efsane No) 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 16, 17, 37

C – PSİKOLOJİK İLETİLER

a – İnançlar : (Efsane No) 1, 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 23, 25, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37

b – Umut, Şans : (Efsane No) 2, 14, 34, 35

c – Özveri : (Efsane No) 18, 26

d – İyilik, kötülük : (Efsane No) 8, 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 37

e – Paylaşım : (Efsane No) 1, 6, 9, 11, 13, 16, 18, 21, 23, 24, 25, 29, 30, 31, 33, 36

f – Hoşgörü, Anlayış : (Efsane No) 14, 28, 34, 36, 37

g – İhanet : (Efsane No) 18, 32

h – Saygı : (Efsane No) 9, 13, 14, 15, 19, 21, 23, 24, 26, 28, 29, 30, 31, 36, 37

ı – Güven : (Efsane No) 15, 18, 19, 32

i – Dikkat, Zeka, Sağduyu : (Efsane No) 3, 4, 9, 10, 13, 14, 18, 21, 22, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35

j – Kıskançlık, Korku : (Efsane No) 9, 13, 18, 21, 23, 24, 29, 30, 33, 36

k – Bağışlayıcılık ve İncelik : (Efsane No) 2, 14, 34, 35

l – Dostluk : (Efsane No) 14

m – Acı : (Efsane No) 8, 32, 34, 35

n – Hayal Kırıklığı : (Efsane No) 32

D – EKONOMİK İLETİLER

a – Para ve Mal : (Efsane No) 19, 33, 36

b – Dayanışma ve Yardımlaşma : (Efsane No) 1, 6, 9, 11, 13, 16, 18, 21, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 33

E – DİĞER İLETİLER

a – Vatan Sevgisi : (Efsane No) 32

b – Yer Adları : (Efsane No) 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 13, 16, 20, 28, 37

Aşağıda gösterilen ileti dizinindeki numaralandırma sistematığı; Dr. Muhsine Helimoğlu YAVUZ'un "Masallar ve Eğitimsel İşlevleri" (Ürün Yayınları, 2. Basım, 1999, Ankara) ve Yrd. Doç. Dr. Necmi AKYALÇIN'ın Anadolu Efsanelerinin Dil Özellikleri ve Eğitimsel İşlevleri adlı doktora tezi çalışması model alınarak oluşturulmuştur.

3. EFSANELERİN İLETİ DİZİNİ (MESAJ İNDEKS)

A – ETİK İLETİLER

A1 – A19	Namus
A20- A39	Yalan
A40 – A59	Hile
A60 – A79	Dürüstlük
A80 – A99	Beddua

B – SOSYOLOJİK İLETİLER

B1 – B19	Toplumsal Norm
B20 – B39	Aile
B40 – B59	Hukuk, Adalet
B60 – B79	İnsan İlişkileri
B80 – B99	Yönetim, Yöneticiler
B100 – B119	İnançların Sosyolojik Etkileri

C – PSİKOLOJİK İLETİLER

C1 – C19	İnançlar
C20 – C39	Umut, Şans
C40 – C59	Özveri
C60 – C79	İyilik, Kötülük
C80 – C99	Paylaşım
C100 – C119	Hoşgörü, Anlayış
C120 – C139	İhanet
C140 – C159	Saygı
C160 – C179	Güven
C180 – C199	Dikkat, Zeka, Sağduyu
C200 – C219	Kıskançlık, Korku
C220 – C239	Bağışlayıcılık ve İncelik
C240 – C259	Dostluk
C260 – C279	Acı

C280 – C299 Hayal Kırıklığı

D – EKONOMİK İLETİLER

D1 – D19 Para ve Mal

D20 – D39 Dayanışma ve Yardımlaşma

E – DİĞER İLETİLER

E1 – E19 Vatan Sevgisi

E20 – E39 Yer Adları

4. İLETİLERİN ANA, ARA VE ALT BAŞLIKLARA GÖRE SAYISAL DAĞILIMI

A1 – A19	: 6
A20- A39	: 5
A40 – A59	: 3
A60 – A79	: 7
A80 – A99	: 3
B1 – B19	: 7
B20 – B39	: 6
B40 – B59	: 6
B60 – B79	: 8
B80 – B99	: 2
B100 – B119	: 5
C1 – C19	: 18
C20 – C39	: 3
C40 – C59	: 3
C60 – C79	: 6
C80 – C99	: 5
C100 – C119	: 4
C120 – C139	: 2
C140 – C159	: 9

C160 – C179	: 2
C180 – C199	: 8
C200 – C219	: 4
C220 – C239	: 3
C240 – C259	: 1
C260 – C279	: 3
C280 – C299	: 1
D1 – D19	: 4
D20 – D39	: 4
E1 – E19	: 1
E20 – E39	: 8

5. EFSANELERİN İLETİ DİZİNİ ANA, ARA VE ALT BAŞLIKLAR

A - ETİK İLETİLER

A1 - A19 NAMUS

A1 – Tanrı geçimini namusuyla sağlamaya çalışan insanlardan yardımını esirgemez. (2, 18, 33, 36)

A2 - Yokluğun olduğu yerde etik değerler zedelenir. (9, 13, 21, 29, 30, 31)

A3 - Kadın kocasından gizli saklı iş yapmamalıdır, aksi takdirde namusu hakkında şüphe uyandırabilir, namusuna hanel getirebilir. (18)

A4 – Tanrı namusuyla yaşayan insanlara yardım eder; bu yardımın kıymetini bilmeyenleri ya cezalandırır ya da onlardan yardım elini çeker. (26, 33)

A5 - Vatan borcu namus borcudur. Vatana ihanet kabul edilemez bir suçtur, cezası ağır olur. (32)

A6 - Namusuyla çalışan insanlar çalışmalarının karşılığında mükafatlandırılır. (36)

A20 - A39 YALAN

A20 - Yalan hem söyleyene hem söyleyenin çevresine büyük zararlar verir. (9, 13, 21, 24, 29, 32)

A21 - Yapıcı yalan yıkıcı doğrudan yeğdir. (14, 18)

A22 - İnsanlar zor duruma düştüklerinde dahi yalan söylememelidir. Bu geçici bir çözümdür, daha kötü sonuçlar doğurabilir. (18)

A23 - İnsanlar tutamayacakları sözleri vermemelidir, verdikleri sözleri de tutmalıdırlar. (33)

A24 - Etik değerlerden yoksun insanlar, çevresine iftira atmaktan çekinmez. (36)

A40 - A59 HİLE

A40 - İnsanlar, haksızlığa uğradığı durumlarda bir hileye başvurarak haksızlık edeni zor durumda bırakabilir. (14)

A41 - İnsanlar, kendi çıkarları için hileye başvurursa kendisine ve çevresine büyük zararlar verir. (32)

A42 - İnsanlar, zor hayat şartlarından kurtulmak için verdiği sözleri, refaha kavuşunca tutmazlık etmemelidir. Kurnazlıkları ortaya çıkar ve kötü sonuçlar doğabilir. (33)

A60 - A79 DÜRÜSTLÜK

A60 - Vatana, yöresine, çevresine dürüst davranmayıp kötü niyetli davranan kişiler ve buna muhatap olanlar cezalandırılır. (9, 13, 21, 24, 29, 30, 31, 32)

A61 - Dürüstlüğü sonucu ödüllendirilen insanlar dürüstlüğünden ödün verdiği anda cezalandırılır ya da ödülleri ellerinden alınır. (18, 23, 33)

A62 - Kötü sonuçlara neden olabilecek durumlarda bile eşler birbirlerine dürüst davranmalıdır, yaptıkları işleri birbirlerinden gizlememelidir. (18, 26)

A63 - Yapılan yardımlar ve iyilikler unutulmamalıdır. Unutanlar bir gün cezalandırılırlar. (33)

A64 - İnsanlar uğursuz birtakım işlere aracılık etmemeli, destek sağlamamalıdırlar. (32)

A65 - Yurt savunması sırasında vatana zarar verecek davranışlarda bulunmamalı, can pahasına da olsa dürüstlükten ödün verilmemelidir. (32)

A66 - İnsanlar, kendilerine verilen görevleri hiçbir ödün vermeden yerine getirmelidirler, bu takdirde dürüstlükleri sonucu mükafatlandırılırlar. (36)

A80 - A99 BEDDUA

A80 - Beddua kimi kez mala kimi kez cana zarar verebilir. (9, 21, 24, 29, 30, 31, 32, 37)

A81 - İnsanlar beddua edilecek davranışlardan kaçınmalıdır. Aksi halde kendisine ve çevresine büyük zararlar gelebilir. (9, 21, 24, 29, 30, 31, 32, 37)

A82 - Büyüklerin sözünü dinlemediğimiz takdirde çevreye uğrayan beddualar, belalar başımıza da gelebilir. (23)

B - SOSYOLOJİK İLETİLER

B1 - B19 TOPLUMSAL NORM

B1 - Bazı inanışlar sonucu gelenek, görenek halini almış davranışlar insanlar arasındaki ilişkileri güçlendirir. (1, 6, 11, 16, 26)

B2 - Gelenek, görenek ve genel ahlak yapısına ters düşen huy ve davranışlara düşülmemesi için toplum bu olayları bazı ritüellerle diri tutar. (1, 6, 9, 11, 16, 21, 25, 30, 31)

B3 - Yalan, ihanet, kaba güç kullanma toplumun gelenek, görenek ve ahlak kurallarına aykırıdır. Efsanelerdeki sakatlıklar ve lanetlemeler bu normları canlı tutar. (9, 13, 24, 29, 30, 31, 32, 37)

B4 - Toplumun yararına olacak, yaşayışını kolaylaştıracak olan çeşme, okul, cami vb. şeylerin yapılması gerekmektedir. (12, 17)

B5 - Toplum haksızlığa uğramış, ezilmiş kim varsa onun yanında olur. (14, 36)

B6 - Toplumun ortak kullanım alanları temiz tutulması gerekmektedir. (27)

B7 - Toplum iyilik yapmayı destekler ve yapılan iyilikleri unutmaz. Onları anımsar ve yaşatmak için sürekli aktarır. (36)

B20 - B39 AİLE

B20 - Ana babalar davranışlarına dikkat etmelidir. Hatalarının bedelini çocuklar öder. (9, 13, 21, 23, 29, 30, 31, 32, 37)

B21 - Ailede huzur olması için karı kocanın birbirine dürüst davranması gerekir. (18)

B22 - Aile bireyleri arasında dayanışma olmalıdır. Zorlukların üstesinden bu sayede gelinir. (18, 26)

B23 - Ailenin huzuru, refahı bozulmaması için aile bireyleri içtenlikle ve hevesle işlerine sarılmalıdır. (26)

B24 - Çocuklar aile büyüklerinin vermiş olduğu görevlere uymalıdır; aksi takdirde başlarına belalar açılır. (34)

B25 - Ana ve babalar çocuklarına karşı anlayışlı olmalıdırlar. (34)

B40 - B59 HUKUK, ADALET

B40 - İnsanlar çevresindeki kimselerin işlediği suçlardan da sorumludur. Çevresindeki insanlara engel olmayanlar da cezalandırılırlar. (Kurunun yanında yaş da yanar.) (9, 13, 21, 23, 30, 31, 32, 37)

B41 - Kimseye haksızlık edilmemeli; adaletsizce davranılmamalıdır. (9, 13, 21, 23, 30, 31, 32, 36, 37)

B42 - Her suçun bir cezası vardır. Suç işleyenin yanına kalmaz. (9, 13, 21, 23, 24, 30, 31, 32, 33, 37)

B43 - Etik değerlere ters düşen davranışları olanlar cezasını mutlaka çeker ve topluma ibret olurlar. (9, 13, 21, 23, 24, 30, 31, 32, 33, 37)

B44 - Hırsızlık yapmak bir suçtur ve bu suçu işleyen cezalandırılır. (10, 14)

B45 - Toplum suçsuz, günahsız insanların cezalandırılmasına razı olmaz. (14)

B60 - B79 İNSAN İLİŞKİLERİ

B60 - Açgözlülük ve ihtiras insanlara zarar verebilir. (2, 33)

B61 - Savaşta, barışta, hangi şartlarda olunursa olunsun bebelere zarar vermemek gerekir. (8)

B62 - Yoksul ve güçsüz kimseler hor görülmemeli. Hakaret edilip ezilmemelidir. (9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33, 37)

B63 - İnsanları dış görünüşlerine göre değerlendirmek yanlıştır. (9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33)

B64 - İnsanlar yaptıkları işin özelliklerine göre değerlendirilmemelidir. (9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33)

B65 - Bir olayın aslı araştırılmadan bir kimse hakkında yargıya varılmamalıdır. (14, 36)

B66 - Gruplar arası çatışmalar toplumda kötü sonuçlar doğurabilir, derin izler bırakır. (28, 37)

B67 - İnsanlar sevdikleri için her türlü tehlikeyi göze alabilirler. (32)

B80 - B99 YÖNETİM, YÖNETİCİLER

B80 - Yöneticiler iktidarlarını sürdürebilmek için kendilerine yapılan en ufak bir saygısızlığı bile cezalandırabilirler. (5, 6)

B81 - Ağalar, beyler kendilerine yapılan hizmetlerin karşılığını ödülleriyle verir. (36)

B100 - 119 İNANÇLARIN SOSYOLOJİK ETKİLERİ

B100 - İnançlar, gereği toplum hastalık, dertlerden hayırlar yardımıyla kurtulacağını düşünerek bunu bir ritüel haline getirir. (1, 6, 11, 16)

B101 - İnsanlar, bazı olayların kaynağını doğüstü güçlere bağlayarak o olaylarla bağlarını güçlendirirler. (3, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 37)

B102 - İnsanlar, dualarının kabul olması için uyguladıkları ritüellerin yanında mezarlara para bırakarak muhtaçların bundan yararlanmasını sağlayabilir. (11)

B103 - İnsanlar, ruhsal dinginliğe, vicdani rahatlığa ulaşma; kazaların, belaların önün geçmek için toplumun yararına olacak çeşme, okul, cami vb. şeyler yaptırabilirler. (17)

B104 - Sadaka ve yardımın pek çok müsibeti uzak tutacağı topluma hakimdir. Bu toplumun yapısını güçlendirir. (11, 17)

C – PSİKOLOJİK İLETİLER

C1 – C19 İNANÇLAR

C1 - Tanrı çaresiz kalıp kendisinden yardım uman insanlara yardımcı olur. (1, 5, 6, 11, 16, 25)

C2 - İnsanlar doğüstü güçlerden yardım umar; hastalıklarını, dertlerini bu sayede gideceklerini düşünürler. (1, 6, 11, 16, 25)

C3 - İnsanların hayatın zorlukları, dertleri karşısında direnebilmeleri için Tanrı onlara olağanüstülükler gösterebilir. (1, 6, 11, 16, 18, 25, 33)

C4 - Tanrı ölümsüzleşmiş ulu kişiler aracılığıyla dünyayı denetler ve insanlara yardım eder (2, 14, 36)

C5 - Tanrı, güç durumlarıdaki insanların yardımcısıdır. İnsanlardan da dürüst olmasını bekler. (2, 33)

C6 - İnsanlar çalışırlarsa Tanrı'nın onlara yardım edeceğini bilirler. (2, 33)

C7 - İnsanlar bazı olayları doğüstü güçlere bağlarlar. (7, 8, 10, 12, 35)

- C8** - Tanrı insanları olağanüstülükler göstererek zor durumlardan kurtarır. (5)
- C9** - İnsanlar sır saklamasını bilmeli, ibadetini gizli yapmalıdır. İbadetin açığa çıkması durumunda kutsallık zarar görür. (6, 18)
- C10** - Doğaüstü olaylar karşısında insanlar ders alır. Tanrı isterse olağanüstülük gösterebilir. (8, 15, 35)
- C11** - Tanrı iyinin yanında kötünün karşısındadır. İyiye yardım eder, kötüyü cezalandırır. (9, 13, 14, 23, 29, 30, 31, 32, 36, 37)
- C12** - Tanrı, yalan söyleyen çevresindeki muhtaçlara yardım etmeyen insanları cezalandırır. (9, 13, 23, 29, 30, 31)
- C13** - Tanrı haksızlıklara göz yummaz, zor durumda kalanlara yardım eder. (14)
- C14** - Doğaüstü şeytan, cin gibi varlıklar ilahi bir güç karşısında kaybolurlar. (27)
- C15** - Görev ve sorumlulukları kötüye kullananları, Tanrı da sevmez. (32)
- C16** - Tanrı'nın verdiği ödüllerin kıymetini ve anlamını bilmeyenlerin elinden Tanrı ödülleri alır. (33)
- C17** - Korkan, panikleyen insanlar Tanrı'ya sığınır. Tanrı onlara yardımcı olur. (34)
- C18** - Ermiş kişiler için yer, zaman, mekan söz konusu değildir; onlar Tanrı'nın kutsadığını kişilerdir. (36)

C20 – C39 UMUT, ŞANS

- C20** – Kimi güç durumlarda insanların karşısına bir fırsat çıkabilir; şans onların yüzüne gülebilir. (2)
- C21** - İnsanlar, bütün umutlarını yitirdikleri anlarda bile uzanan bir yardım eliyle düştükleri zor durumdan kurtulabilirler. (14)
- C22** - Umutsuzluğa kapılmak insanı kimi zaman ölüme; kimi zaman geri dönülemez bir yola sürükler. (34, 35)

C40 – C59 ÖZVERİ

- C40** - Aile bireyleri arasında gösterilen özveri o ailenin refah bir hayat yaşamasını sağlar. Aksi takdirde ailenin bereketi kaçır. (18, 26)
- C41** - Sevenler sevdikleri için her zaman özverili olmalıdırlar. (18, 26)
- C42** – Özverinin olmadığı yerde düzen bozulur. (26)

C60 – C79 İYİLİK, KÖTÜLÜK

C60 - Kötülükler, yıllar geçse de unutulmaz. (8, 32)

C61 - İyiler iyilik; kötüler kötülük bulur. (9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 37)

C62 - Acımasız, kötü huylu olan insanlar yaptıklarının karşılığını kötülük olarak görürler. (9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 37)

C63 - Kötülerin hem kendilerine hem çevrelerine zararı dokunur. (9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 37)

C64 - Yapılan hiçbir kötülük cezasız kalmaz. (9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 37)

C65 - İnsanlar, işini iyi, hilesiz yapmalıdır. Temiz duyguları, dürüstlüğü elden bırakmamalıdır. (30, 33)

C80 – C99 PAYLAŞIM

C80 - İnsanlar arasındaki paylaşım toplumsal dayanışmayı sağlar ve toplumu güçlü kılar. (1, 6, 11, 16, 25)

C81 - Kapımıza gelen misafirin Tanrı misafiri olduğunu unutmamalıyız. Onun boş çevrilmesi durumunda Tanrı'nın gazabına uğranabilir. (9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33)

C82 - İnsanlar sorunlarını yakınlarıyla paylaşmalıdırlar. (18)

C83 - Tanrı verdiği zenginliği çevresiyle paylaşmayı cezalandırır. (33)

C84 - Tanrı'nın verdiği bağışları, buna vesile olan insanlarla paylaşmalıyız. (36)

C100 – C119 HOŞGÖRÜ, ANLAYIŞ

C100 - İnsanlar, bazı durumlarda hata yapabilirler, onlara hoşgörülü davranmalıyız. (14, 34)

C101 - Hoşgörü ve anlayışın olmadığı yerde kavga ve huzursuzluk vardır. (28, 37)

C102 - Ana babalar çocuklarına karşı hoşgörülü, anlayışlı davranmalıdır. (34)

C103 - İnsanlara önyargıyla yaklaşılmamalı, onların bazı durumlarını hoşgörüyle karşılamalıyız. Haksız görülen kişi haklı durumda görülünce zor duruma düşülebilir. (36)

C120 – C139 İHANET

C120 - Eşler birbirine ihanet etmemeli, karşılaşılan bir durum karşısında olayları birbirine anlatmalıdır. Aksi halde huzurları bozulur. (18)

C121 - İnsanlar vatanına ihanet etmemelidir. İhanetin cezasını kişinin kendisi çektiği gibi çevresi de çeker. (32)

C140 – C159 SAYGI

C140 - Büyüklere saygılı olmalıyız. Onların beddualarını almamalıyız. (9, 13, 21, 23, 24, 30, 31)

C141 - Güngörmüş yaşlılara karşı saygılı davranılmalıdır, onların öğütlerine değer verilmelidir. (14)

C142 - İnsanlar, karşısındaki kişinin üstün olduğunu anlayınca ona saygı göstermesini bilmelidir. (14,,36)

C143 - Tanıştığımız, konuştuğumuz insanların adını öğrenmek onlara saygı duyduğumuzun göstergesidir. (14)

C144 - Ölmüşlere saygılı olmalıyız. Define aramak veya herhangi sebeple onların mezarlarını kazmamalıyız, onların eşyalarını almamalıyız. (15, 19, 31)

C145 - Karı koca birbirlerini davranışlarına saygılı olmalıdırlar. Saygısızlık ortamında bereket olmaz. (18)

C146 - Misafirlere saygılı davranılmalıdır; misafir evin bereketidir, ona kötü davranıldığı takdirde evin bereketi kaçar. (26)

C147 - Karı koca birbirine saygı duymalıdır. Koca bir şey istediğinde karısı ona saygı duyup isteğini yerine getirmelidir. (26)

C148 - İnsanlar, karşısındaki kişinin üstün olduğunu anlayınca ona saygı göstermesini bilmelidir. (14, 36)

C160 – C179 GÜVEN

C160 - Karı koca arasında güven olmalıdır. Karı kocanın birbirinden şüphelenmeleri kötü sonuçlar doğurabilir. (18)

C161 - İnsanlar, bazı durumlarda çevresine güvenmemelidir. Bazen kötülük yakın çevremizden bile gelebilir. (32)

C180 – C199 DİKKAT, ZEKA, SAĞDUYU

C180 - Dikkat yeni şeylerin öğrenilmesi bakımından çok önemlidir. (3, 4, 22)

C181 - İnsanlar, bazen sınamalara tabi tutulurlar. Bu sınamalar karşısında dikkatli davranmamaları durumunda insanların başlarına kötü olaylar gelebilir. (9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33)

C182 - Zekanın işlemediği anlarda ortaya çıkan durumlar insanı gülünç duruma sokabilir, rezil edebilir. (10)

C183 - Dikkat, zeka, sağduyu, her sorunu çözer. (14)

C184 - Unutkanlık, dikkatsizlik; insanlara büyük hatalar yaptırabilir. (14, 18, 34)

C185 - Dikkatsizlik ve düşüncesizlik; insanın başına büyük dertler açabilir, bazen ölümüne neden olur. (14, 33, 34, 35)

C186 - İnsanlar, içinde buldukları durumdan kurtulmak için ileride kendilerini daha da zor durumda bırakacak sözler söylememelidir. Eğer söylerlerse bu onlara pahalıya mal olabilir. (18)

C187 - İnsanlar, olağanüstü durumlarda çok dikkatli davranmalıdır. Kötülük kimi kez çok yakından gelebilir. (32)

C200 – C219 KISKANÇLIK, KORKU

C200 - İnsanlar, mallarını, yiyeceklerini kıskanmamalı, onları ihtiyaç sahiplerine vermekte tereddüt etmemelidirler. (9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33)

C201 - Karı koca arasında gereksiz kıskançlık yaşanması evlilik kurumuna zarar getirir. Eşler arasında çatışmaya yol açar.

C202 - Korku ve baskı insanları yola iter. (18)

C203 - Başarı ve varlık bakımından üstün insanlar kıskanılmamalı; örnek alınmalıdır. (36)

C220 – C239 BAĞIŞLAYICILIK VE İNCELİK

C220 - Varlıklı kimseler çevresine büyük duyarlılık ve incelik gösterebilirler. (2)

C221 - Tanrı kötü niyetli olmayan kullarının yaptığı hataları bağışlar. (14)

C222 - Ana babalar, çocukları bir hata yaptığında onları bağışlayacağını hissettirmelidir. Aksi takdirde sonuçları ağır olur. (34, 35)

C240 – C259 DOSTLUK

C240 - İnsanlar, kendilerine dostça yaklaşanların önerilerini dikkate almalıdır. Önerileri dikkate almayanlar, güç durumlara düşebilir. (14)

C260 - C279 ACI

C260 – Acının izlerini silmek kolay değildir. Bir yere verilen zararın acısı yıllar boyu etkisini yitirmez. (8)

C261 - İnsanlara büyük acılar yaşatmamalıyız. Onları sırtlarından vurmamalıyız. Ahları kötü çıkar. (32)

C262 - En büyük acı evlat acısıdır. Ana babalar bu acıyı yaşamamak için çocuklarına hoşgörülü davranmalıdır. (34, 35)

C280 – C299 HAYAL KIRIKLIĞI

C280 - İnsanlara hayal kırıklığı yaşatılmamalıdır. Yaşatılan hayal kırıklıkları yaşatana beddua olarak geri döner. Bu da büyük felaketlere yol açar. (32)

D – EKONOMİK İLETİLER

D1 – D19 PARA VE MAL

D1 - Para hırsına kapılanlar ölümlere bile rahat vermez. (19)

D2 - Varsıllık insanı şımartmamalıdır. Şımaranların sonu kötü olabilir. (33)

D3 - Para ve unvanın gücü statü yaratır. Güç dengelerini bozar. (36)

D4 - Mal canın yongasıdır. İnsan malını korumasını bilmelidir. (36)

D20 – D39 DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMA

D20 - Bireyler arasındaki ilişkileri güçlendirmek için yapılan hayırlar, hayır sahiplerine iç huzur sağlar muhtaçları sevindirir. (1, 6, 11, 16)

D21 - Yardıma muhtaç insanlara yardım edilmesi bireye ve topluma mutluluk getirir. Yardımlaşmanın olmaması durumunda huzur bozulabilir. (9, 13, 21, 24, 28, 29, 30, 31, 33)

D22 - İnsan çok bencil, hırslı ve açgözlü olmamalıdır; malı paylaşmasını bilmelidir, aksi takdirde bu insana zarar getirebilir. (9, 13, 21, 24, 28, 29, 30, 31, 33)

D23 - Aile bireyleri arasında dayanışma olmalıdır, bu ailede huzuru sağlar. (18)

E - DİĞER İLETİLER

E1 – E19 VATAN SEVGİSİ

E1 - Vatani canımız pahasına korumalıyız. Vatana ihanetin cezası ağır olur. (32)

E20 – E39 YER ADLARI

- E20** - Kimi yerleşim birimlerinin adları olağanüstü olaylarla ilgilidir. (3, 4, 5, 11, 13)
- E21** - Kimi yer adları yöre insanını etkileyen olağanüstü olaylardan kaynaklanabilir. (3, 4, 5, 11, 13, 20, 37)
- E22** - Kimi yer adları tarihi olaylara dayanabilir. (5, 6, 7)
- E23** - Kimi yer adları manevi anlam sonucu kazanıldığına inanıldığı gibi bazen enteresan olaylara da dayandırılabilir. (10)
- E24** - Kimi olağanüstü olaylar gerçekleştikleri yerlere kutsallık kazandırır. (6, 11, 16)
- E25** - Yöreye ait yatırlar, buldukları yere anlam kazandırır. İnsanlara sorunları çözmeye yardımcı olabilir. (6, 11, 25)
- E26** - Kimi yer adları ibretlik hikayeler sonucu oluşmuştur. (13, 28)
- E27** - Yöredeki insanları derinden etkileyen olayın geçtiği yere bu olayla ilgili adlar verilebilir. (28, 35)

6. EFSANLERDEKİ ORTAK İLETİLER VE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

- 1. A-1** Tanrı geçimini namusuyla sağlamaya çalışan insanlardan yardımını esirgemez.

Bu ileti 2, 18, 33, 36 numaralı efsanelerde ortaktır.

Modern dünya dediğimiz -her üç saniyede bir kişinin öldüğü- günümüzde halkın karnını doyurması, geçimini sağlaması için sarf etmesi gereken güç hayli fazlalaşmıştır. Artık insanlar için onuruyla, namusuyla, alın teriyle geçimini sağlaması daha da zorlaşmıştır.

Geçimini namusuyla sağlayan bireyler daha da sağlıklı bir toplum oluştururlar. Böyle bireylerin oluşturduğu toplum her türlü zorluğun üstesinden gelebilir. Bunun için efsanelerdeki 'namusuyla geçinme' gerekliliği açık bir biçimde vurgulanmaktadır. Tanrı başkasının malına göz dikmeyen, kendi çalıştığı kadarını yeterli gören insanlardan yardımını esirgemez. Onların önüne fırsatlar çıkarır. 2 numaralı Fakir Balıkçı Efsanesi'nde geçimini balıkçılıkla sürdüren, olanakların kısıtlı olduğu ortamda, zor şartlar altında yaşayan, başkasının malında gözü olmayan fakir balıkçının karşısına Tanrı cömert bir

zengin çıkarır. Bu olay, kişinin namusundan ödün vermeden çalıştığı takdirde elbet çektiği sıkıntılarının meyvesini alacağına bir göstergesidir. 18 numaralı Rüyaya Giren Hızır adlı efsanede zor şartlar altında evlilik yapan, geçimini namusuyla sürdüren, kalbinin temiz olduğu görülen evli çifte Tanrı bir ermiş göndererek onların bolluk içinde yaşamasını sağlar. 33 numaralı Hızır ve Koyunlu Adam adlı efsanede günde beş vakit namaz kılan, namazında niyazında olan adam varlığa kavuşmak için Tanrı'ya dua eder. O zamana kadar namusuyla geçinen adamın Tanrı bu dualarını kabul eder ve ona bolluk bağışlar. 36 numaralı Kaşık Helvası adlı efsanede ağasına hizmette kusur etmeyen, ağasının malını hiçbir çıkar gözetmeksizin çoğaltan İbrahim Çoban'a Tanrı ulu güçler vererek yardım eder. Bu sayede İbrahim Çoban kendi mallarına sahip oluyor ve başına gelebilecek kötülükleri savabiliyor.

Bütün bu anlatılan efsaneler günümüz insanına namuslu geçinmenin güzelliklerini göstermek açısından benzersiz örneklerdir. Yeter ki insanlar bu örneklerden ders çıkarmasını bilsinler.

2. A-2 Yoksulluğun olduğu yerde etik değerler zedelenir.

Bu ileti 9, 13, 21, 29, 30, 31 numaralı efsanelerde ortaktır.

Büyük bir imparatorluk olan Osmanlı'nın zayıflamasıyla diğer ulusların gözü Osmanlı İmparatorluğu'nun üzerine yönelmişti. I. Dünya Savaşı sonucunda birçok yer kaybedilmiş, pek çok hak devletin elinden alınmıştır. Bu yenilgiyi kabullenemeyen fedakar Türk milleti Atatürk'ün önderliğinde Kurtuluş Savaşı'na girerek bugünkü Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurmuştur. Bu devletin kurulmasında belirtildiği gibi halk büyük fedakarlıklarla mücadele etmiş; oğullar, eşler savaşımlara yollandığı gibi yoksullukla kıvranan evlerden de gıda ve eşya yardımı alınmıştır. Bu yoksulluk günümüzde Anadolu'da çeşitli nedenlerle hala devam etmektedir.

Böyle fedakarlıklar göstermiş bir neslin devamında istenmeyen örnekler de görülmüştür. Kültürde yozlaşmalar yaşanmıştır. Yoksulluk günlerini unutan, paylaşmanın değerlerini hiçe sayan bir toplumda namusa leke getirecek olaylar da yaşanmaktadır. Namus çok geniş bir kavramdır ve muhtaçlara çeşitli bahaneler öne sürerek yardım etmemek de namussuzluk sayılmaktadır. Bu durumun etik hiçbir yönü yoktur.

Yapı olarak benzerlik taşıyan efsanelerimizde yardıma muhtaç bir kadın ya da ihtiyar bir evden ya da bir cemaatten yemek istemekte ve o kimse çeşitli bahaneler ve yalanlarla savuşturulmaktadır. 9 numaralı Hızır Efsanesi (Çaltı Köy)'nde, 13 numaralı Karakoca Adı adlı efsanede, 21 numaralı Hızır Efsanesi (Manyasoba) adlı efsanede, 29 numaralı Hızır-Nohut Efsanesi'nde, 30 numaralı Hızır-Keşkek Efsanesi'nde, 31 numaralı Hızır Efsanesi (Küçükköy) adlı efsanede bu durum açık bir şekilde görülmektedir. Halk, bu davranışın Kurtuluş Savaşı'nı veren o neslin torunlarına yakışmadığını bilmektedir. Dolayısıyla halk bu efsaneleri yaşatarak daha güç şartlarda değerlerini yitirmeyen atalarının torunları olarak etik değerlerinin zedelenmesinin önüne geçmek istemektedir.

- 3. A-4** Tanrı namusuyla yaşayanlara yardım eder; bu yardımın değerini bilmeyenleri ya cezalandırır ya da onlardan yardım elini çeker.

Bu ileti 26 ve 33 numaralı efsanelerde ortaktır.

Geçimini namusuyla sağlayan bireylerin daha sağlıklı bir toplum oluşturduğu bilinmektedir. Tanrı bireylere yardım eder ki; onlar da güç durumda olanlara yardım edebilsinler. Bu durum huzurlu bir ortamın oluşmasında büyük etkindir.

Tanrı hayır yapan kullarının evlerinden bereketini esirgemez; bu sayede muhtaçlar ihtiyaçlarını giderir, dayanışma güçlenir. 26 numaralı “Yanmayan Kaşıklar” adlı efsanede her yıl yemekli hayır yapan adamın karısı ölünce yeni evlendiği karısı üçüncü yılın sonunda bu işi gönülsüz yapar. Bu olay sonucunda hayırlara katılan Hızır o yıl gelmez. Bu da Tanrı'nın, bereketini o evden çektiğinin göstergesidir. “Gönülsüz yapılan aş ya karın ağrıtır ya baş.” Atasözümüz de bu işi gönülsüz yapmanın kötü sonuçlar doğuracağını göstermesi bakımından güzel bir örnektir. Yine “Hızır ve Koyunlu Adam” adlı 33 numaralı efsanede mala kavuşmak için kıldığı her vakit namazın sonunda Tanrı'ya dua eden adamın dualarını, Tanrı kabul ediyor. Mala kavuşan adamın etik değerleri sarsılıyor, adam ibadetini aksatıyor. Tanrı bu olay karşısında adamı sınıyor ve ona Hızır'ı gönderiyor. Yaşlı bir dilenci kılığında giden Hızır'a adam kötü davranıyor ve onu kovuyor. Bu olay sonucunda adam Tanrı'nın gazabına uğruyor ve Tanrı verdiği malları adamdan geri alıyor. Halk arasında “Ne oldum delisi olmak” tabirinin örneğini gördüğümüz bu efsane verdiği iletiyle halka yol gösterici bir nitelik taşır.

- 4. A-20** Yalan hem söyleyene hem söyleyenin çevresine büyük zararlar verir.

Bu ileti 9, 13, 21, 24, 31, 32 numaralı efsanelerde ortaktır.

Yalanın kötü bir davranış biçimi olduğu tüm toplumlarda genel geçer bir durumdur. Bu edebiyatımıza da sanatımıza da işlemiştir.

Yardım isteyen muhtaçları çeşitli bahaneler ve yalanlarla baştan savmanın kötü sonuçlar doğurabileceği efsanelerde de işlenmiştir. Yapı bakımından benzer özellik taşıyan efsanelerde eklemek isteyen muhtaç bir insanı eli boş göndermenin sonucunda edilen beddua kişinin kendisine olduğu kadar çevresine de büyük zararlar vermektedir. O yüzden efsanelerimizde hiçbir biçimde yalan söylememesi gerektiği vurgulanmaktadır.

5. A-21 Yapıcı yalan yıkıcı doğrudan yeğdir.

Bu ileti 14, 18 numaralı efsanelerde ortaktır.

Yalan elbette ki toplumda güvensizliğe neden olur, huzuru bozar. Fakat öyle anlar vardır ki, doğru söylemek kişiye ve çevresine büyük zararlar verebilir. Toplumda yaygın olan bir söz vardır. “Her söylediğin doğru olmalı; fakat her doğruyu söylemek her zaman doğru değildir.”

İslam dininin kabulüyle dinin kuralları yaşayışımızı da etkilemiştir. Dolayısıyla yalanın eşle iyi geçinmek için söylenmesi durumu caiz (uygun) olarak görülmektedir.

“Rüyaya Giren Hızır” adlı 18 numaralı efsanede Hızır’ın durumunu eşine anlatan kadın kutsallığı bozuyor ve Tanrı o evden bereketini çekiyor. Eşle geçimini bozmak istemeyen kadın doğruyu söylemeyi yeğliyor. Oysa belirtildiği gibi “Her doğruyu söylemek doğru değildir.” “Ad Sorma” adlı 14 numaralı efsanede ise kişi uğradığı haksızlıktan yine yalan söyleyerek kurtuluyor. Tanrı haksızlığına uğrayan kuluna yardım ediyor. Üzüm satan adamın uğradığı haksızlık karşısında Hızır adama yardım ederek büyük bir haksızlığın önüne geçiyor.

Bu efsaneler topluma yalan söylemenin kötü bir özellik olduğunu; ancak özel bir durum karşısında -o da yapıcı olmak kaydıyla- yalan söylenebileceğini göstermesi bakımından önemli örneklerdir.

6. A-60 Vatanına, yöresine, çevresine dürüst davranmayıp kötü niyetli davranan kişiler ve buna muhatap olanlar cezalandırılır.

Bu ileti 9, 13, 21, 24, 29, 30, 31, 32 numaralı efsanelerde ortakdır.

Benzer nitelik taşıyan efsanelerde ‘Tanrı misafiri’ denilen misafirlere iyi davranılması gerektiği anlatılmaktadır. Efsanelerde çeşitli bahanelerde reddedilen insanların gazabının kişiye ve muhatap olanlara büyük zararlar getirdiği görülüyor. Bir kimse cemaatten yemek istemesi sonucu, o kimse çeşitli bahaneler ve yalanlarla savuşturuluyor. 9 numaralı Hızır Efsanesi (Çaltı Köy)’nde, 13 numaralı Karakoca Adı adlı efsanede, 21 numaralı Hızır Efsanesi (Manyasoba) adlı efsanede, 24 numaralı ‘Hızır ile İlyas’ adlı efsanede 29 numaralı Hızır-Nohut Efsanesi’nde, 30 numaralı Hızır-Keşkek Efsanesi’nde, 31 numaralı Hızır Efsanesi (Küçükköy)’nde kapısına gelen yaşlılara, kadınlara kötü davrananlar görüldüğü üzere cezalandırılıyor. Vatanına ihanet eden insanların, canlarının, namuslarının bekçileri olan askerlere dürüst davranmayıp arkalarından dolap çevirenlerin ibretlik hikayesini göstermesi açısından 32 numaralı Kızılelma Subayı efsanesi de halkımıza güzel bir örnek sunmaktadır. Öyle ki; anlatılanların sonuçlarından ders alınması gerektiği, aksi takdirde belaların kişilerin çevresine olduğu kadar gelecek kuşaklara da ulaşacağı açık bir biçimde işlenmiştir.

A-61 Dürüstlüğü sonucu ödüllendirilen insanlar dürüstlüğünden ödün verdiği anda cezalandırılırlar ya da bu ödülleri onların ellerinden alınır.

Bu ileti 18, 26, 33 numaralı efsanelerde ortakdır.

Toplumda doğru dürüst davranışlı insanlar ödüllendirilerek bu davranışlarını sürdürmeye teşvik edilir. Görevini düzgün bir biçimde yapan memura, işi bu olmasına rağmen prim verilir. Amaç belirtildiği gibi bu davranışı teşvik etmek, bu davranışın sürekliliğini sağlamaktır. Görevini sorumluluklarını gerektiği gibi yapmayan insanlar yine bu sorumsuzlukları karşısında cezalandırılırlar.

Toplumda yardımlaşma, dayanışma bir gerekliliktir. Yanmayan Kaşıklar 26 efsanesinde çevresine hayırlar yaparak yardım eden adamın evine Hızır’ın geldiği ve o evin bereketini arttırdığı görülüyor. Evin ikinci hanımı ise bunun kıymetini kavrayamadığı için zamanla olumsuz davranışları sonucu bolluğun, bereketin simgesi Hızır eve bir daha uğramaz.

Aile toplumun çekirdeğidir ve bu çekirdek sağlam olursa; toplum, dürüst bireylerden oluşur. Kültür aile yaşamını, toplum yaşamını belirler. İslamiyetin etkisiyle beraber Türk kültürü İslam kültürüyle yoğrulmuş ve Türk-İslam kültürü olarak adlandırılan, bugün yaşayışımızı şekillendiren kültürümüz ortaya çıkmıştır. İslamda ‘İbadetin gizli olanı makbuldür.’ sözü bilinmektedir. Bu anlayışa göre Tanrı ile kulu arasına arasındaki ilişki kutsaldır ve bu ilişkiler herkese söylenmez. Kullarının dürüstlüğü karşısında onlara elçileri aracılığıyla yardım eden Tanrı, bu ilişkinin ortaya çıkması sonucu verdiği ödülleri geri alır. Bu efsanede de Hızır’ın gelişini kocasına anlatan kadının bu kutsallığa zarar verdiği görülüyor. Olayların sonucunda Hızır o eve gelmiyor. Bu olaydan sonra evin bereketi kaçıyor. “Hızır efsanelerin can damarı, Hızır ile karşılaştığı zaman bundan kimselere söz edilmemesi gereğidir. Eğer söz edilirse, diğer efsanelerde de görüldüğü gibi ya Hızır’ın gönderdiği altınlar kaybolur ya da bu efsanelerde olduğu gibi başına bir felaket gelir. Bereketi azalır, hayvanlar ölür, işleri ters gider.” (III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirimleri, 1996: 421) Rüyaya giren Hızır efsanesinde kadın kocasına Hızır’ı anlattığı için yine böyle bir durumla karşılaşılıyor.

Dürüstlüğü sunucu yine Tanrı tarafından mükafatlandırılan 33 numaralı Hızır ve Koyunlu Adam efsanesindeki adam hırslarının esiri oluyor ve Tanrı tarafından sınanıyor. Bu sınamadan geçemiyor ve malları geri alınıyor. Bu efsaneler, insanların dürüstlüğünü hiçbir koşulda elden bırakmaması gerektiğini göstermesi bakımından topluma ışık tutacak birer yapıttır.

8. A-80 Beddua kimi kez mala kimi kez cana zarar verebilir.

Bu ileti 9, 21, 24, 29, 30, 31, 32, 37 numaralı efsanelerde ortaktır.

“Beddua lanet, bela, öfke ifade eden olumsuz sözlerdir. Farsça “bed” ve Arapça “dua” kelimelerinin birleşmesinden yapılan bu söz lanetlemek, kötülüğünü istemek, hatta bazen küfretmek anlamındadır. Eski Türkçemizdeki karşılığı “kargış” ve “ilenç”tir. (Çelebioğlu, 1982: 26-28)” Beddua sonucu kimi insanların, hayvanların zarar gördüğünü ya da öldüğünü duyarız. Benzer nitelikteki bu efsanelerde yardıma muhtaçlara yardım etmeyen, etik davranışları ihlal eden kişilerin kendilerine ve çevrelerine zarar geldiğini görülüyor. Bu efsaneler topluma beddua edilen durumları, toplumun bu durumlara düşmemesi için etik değerlerini koruması gerektiğini göstermesi açısından önem teşkil eder.

9. A-81 İnsanlar beddua edilecek davranışlardan kaçınmalıdır. Aksi halde kendisine ve çevresine büyük zararlar gelebilir.

Bu ileti 9, 21, 24, 29, 30, 31, 32, 37 numaralı efsanelerde ortakır.

Bir kimsenin bedduasına, genellikle o kimseye yapılan haksız davranış sonucu uğranılır. Toplumda insanların çevresine karşı sorumlulukları vardır. Bu yüzden insanlar duyarlı ve dikkatli davranmak durumundadır. Anadolu’da hiç hesapta yokken evimizin kapısını çalan misafirler vardır. Bunlar ‘Tanrı misafiri’ olarak kabul edilir; bu misafirler yedirilir, içirilir, ağırlanır. Bu gelenekselleşmiş bir durumdur. Hatta derlemesi yapılan Çan ilçesinin köylerinde bu misafirleri hane sahipleri sırayla ağırlarlar. Bu ağırlamaya ‘nöbet’ adı verirler. Bu misafirler herkes tarafından benimsenir. Misafire sahip çıkmayanlar hoş karşılanmaz. Efsanelerin yansıması olan bu tür olayları yöre efsanelerinde sıkça görürüz. Tanrı misafirlerine iyi davranmayan insanların bedduaya uğradığı durumları ve bu bedduanın bütün köyü de etkilediği anlatan efsaneler Hızır Efsanesi (Çaltı Köy) 9, Karakoca Adı 13, Hızır Efsanesi (Manyasoba) 21, Hızır- Keşkek 30, Hızır Efsanesi (Küçükköy) 31, Kızılelma Subayı 32 efsanelerinde görülür. Hızır ile İlyas 24, Hızır-Nohut 29 efsanelerinde kişiler uğradığı beddua sonucu büyük zararlara uğramışlardır. Çekiçler Köyü’nün 37 anlatıldığı efsanelerde ise kaba kuvvet kullanıp kendinden güçsüz insanları ezen kimselerin bu beddualara maruz kaldığı ve lanetlendiği görülür.

Bu efsaneler muhtacın ihtiyaçlarının giderilmesi, güçsüz olana kötü davranılmaması gerektiğini, yöre insanının davranışlarına yön vermesi gerektiğini göstermesi bakımından eşsiz örneklerdir.

10. B-1 Bazı inanışlar sonucu gelenek görenek halini almış davranışlar insanlar arasındaki ilişkileri güçlendirir.

Bu ileti 1, 6, 11, 16 numaralı efsanelerde ortakır.

“Anadolu inançları, Anadolu halkının yaşamıyla, tarihiyle, özellikleri ile yakından ilgilidir. Öyle ki, inançla Anadolu’yu, Anadolu ile bu inanç düzenini birbirinden ayırma olanağı yoktur. Anadolu inançları Anadolu’nun genel özelliği durumundadır.

Anadolu halkının inancı yaşamına karışmış, bütün eylemlerine, davranışlarına yön verici nitelik kazanmıştır. İnanç yaşamdan kopmuş, arada bir uygulanan bir varlık değildir ona göre.” (Eyüboğlu, 1974: 29-30)

Paa Dede 1, Durali Yatırı (Sinan Dede) 6, Şerbetli Yatırı 11, Üvezdere Dedesi 16 efsanelerinde görülen hayırlar, yardımlaşmalar her yıl bahar mevsiminde düzenlenen bir etkinliğe dönüşmüştür. Çan yöresinde görülen Hıdrellez hayırlarını kimi yöreler bu yatır-ermiş olaylarına bağlamıştır. Bu şekilde hayırlar gelenekselleşerek toplum arasında ilişkileri güçlendirmeyi sağlamıştır. Bu hayırlarda imkanları olanlar yemek yapar, muhtaçla paylaşır. Efsaneler bu yönüyle günümüzde kaybedilmeye yüz tutmuş bazı değerleri hatırlatması açısından önemlidir.

11. B-2 Gelenek, görenek ve ahlak yapısına ters düşen huy ve davranışlara düşülmemesi için toplum, bu olayları bazı ritüellerle canlı tutar.

Bu ileti 9, 21, 25, 29, 30, 31 numaralı efsanelerde ortaktır.

Hızır Efsanesi (Çaltı Köy) 9, Hızır Efsanesi (Manyasoba) 21, Yatıra Pala Bağlama 25, Hızır-Nohut 29, Hızır- Keşkek 30, Hızır Efsanesi (Küçükköy) 31 efsanelerinde ortak bir içerik vardır. Anadolu'nun kültüründe muhtaca yardım etme, yoksulu doyurma adeti uygulanmaktadır. Bunların zamanla unutulup kaybolmaması için toplum bu tür efsaneleri ibretle anar ve bunlardan ders alır. Kapıya gelen yoksulu doyurmayan, kimi kez onlara kötü davranan insanların uğradığı lanetlere düşmemek için toplum bu olayları hayırlarla canlı tutar. Böylece muhtaca yardım edilir, yoksul olan doyurulur.

12. B-3 Yalan söylemek, ihanet etmek ve kaba güç kullanmak toplumun gelenek, görenek ve ahlak kurallarına aykırıdır. Efsanelerdeki sakatlıklar ve lanetlemeler bu normları canlı tutar.

Bu ileti 9, 13, 24, 29, 30, 31, 32, 37 numaralı efsanelerde ortaktır.

Gerek İslam dininin gerek Türk yaşayışının etkisine baktığımızda kültürümüze yansıyan değerler vardır. Bu değerlerden bazıları yalan söylememek, kendine güvenenlere ihanet etmemek, güçsüz durumda olanların bu zayıflıklarından yararlanıp onlara üstünlük sağlamaya çalışmamak şeklinde örneklenebilir.

Değişen dünya şartları sonucunda kültürümüzde ne yazık ki yozlaşmalar yaşanmaktadır. Bu yozlaşmaların örnekleri efsanelerde de görülmektedir. Anadolu kültürünün en saf özelliklerinden biri misafirperverliğidir. Hızır Efsanesi (Çaltı Köy) 9, Karakoca Adı 13, Hızır Efsanesi (Manyasoba) 21, Hızır ile İlyas 24, Hızır-Nohut 29, Hızır-Keşkek 30, Hızır Efsanesi (Küçükköy) 31 efsanelerinde Tanrı misafirini çeşitli yalanlar ve bahanelerle boş çevirmenin sonucunda kişiler lanetleniyor ve işleri rast gitmiyor. Yalana başvuran insanın huzuru kaçıyor, kimilerinin soyu yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor.

Kızılelma Subayı 32 efsanesinde ise toplum nezdinde ağır cezası olan ihanet suçunun işlenmesi sonucu çevrede sakat doğumların olduğu görülüyor. Çekiçler 37 efsanesinde ise kendinden güçsüz insanlara kaba kuvvetle üstünlük kuran kabile lanetleniyor ve üreyemiyor. “Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste” atasözünün örneğini gördüğümüz efsanede zalimliklerin cezasının ağır olduğu görülüyor.

Görüldüğü gibi yoksulu, güçsüzü, ezilmiş koruyup kollayan halkımız haksızlıkların önüne geçmek için bu efsaneleri yaşatmıştır. Bu efsanelerle yöre insanının bu tip davranışlarının önünün kesilmesi sağlanmıştır.

13. B-4 Toplum, nerede haksızlığa uğramış, ezilmiş biri varsa ona destek olur.

Bu ileti 14, 36 numaralı efsanelerde ortaktır.

Türk tarihine bakıldığı zaman görülüyor ki Türk milleti her zaman haksızlığa uğrayan, ezilen uluslara, topluluklara yardımlarda bulunmuştur. 600 yıllık Osmanlı Devleti zamanında bunun pek çok örneğini görmek mümkündür. II. Bayezid'in Kemal Reis'i göndererek İspanya'daki Müslümanları Kuzey Afrika'ya, Yahudileri de Selanik ve İstanbul'a taşıdığı 1492 yılında Müslümanların yanı sıra 150 bin kadar Yahudi'nin de Osmanlı topraklarında yerleştirildiği tarihte görülen örneklerden biridir.

Böyle bir kültürle yetişen ve bu kültürün en saf, bozulmamış halini gördüğümüz Anadolu'da toplum daima haksızlığa uğramış, ezilmiş kimsenin yanındadır. Dilden dile geçen sözlü anlatı türü efsanelerde haksızlığa uğrayanın hakkının teslim edildiği, zor duruma düşene yardım edildiği anlatılarak bu davranış yaşatılmıştır. Hızır-Ad Sorma 14 efsanesinde haksız yere yargılanacak adama Hızır yardım etmiş, böylece büyük bir

haksızlık önlenmiştir. Kaşık Helvası 36 efsanesinde ise İbrahim Çoban'ı çekemeyen köylü ona iftira atmıştır; ama İbrahim Çoban mucizeleriyle ermiş bir kişi olduğunu göstermiştir. Komutan da ermiş bir kişinin saf, temiz kalpli Tanrı yolunda biri olduğunu bildiği için İbrahim Çoban'ı cezalandırmamıştır.

Anadolu insanının bu yiğit yapısı haksızlığa gelemmez. Haksızlığa uğrayanın ezilenin güç durumdan kurtulması için olaya olağanüstülükler ekleyerek adaleti sağlar. Efsanelerdeki bu işleyiş toplumun haksızlığa uğrayanın, ezilenin yanında olduğunu göstermesi bakımından birbirinden değerli örneklerdir. Böylece insanlar bilir ki haksızlığa uğrayan, ezilen birine elbet bir gün hakkı teslim edilir.

14. B-5 Toplumun yararına olacak, yaşayışını kolaylaştıracak olan çeşme, okul, cami vb. yapıların yapılması gerekmektedir.

Bu ileti 12, 17 numaralı efsanelerde ortaktır.

Toplum eğitime, ibadete, temizliğe büyük önem verir. Bu ihtiyaçlarını karşılayacak yapılara gereksinim duyar. Bunlar bilindiği gibi eğitim için okul, ibadet için cami, temizlik için çeşmedir. Toplumumuzda hayır sahibi olan insanlar da topluma yararlı bir şey yapmak istediklerinde bunları yapar. Bu hem hayır sahibinin adını yaşatır hem de toplum yaşayışını kolaylaştırır. Osmanlı Devleti zamanında padişahların oğulları ve anneleri adına yaptırdığı pek çok cami bugün hala ayaktadır. Bugün devletimizin en önem verdiği durumlardan biri de okul yaptırmaktır. Öyle ki devlet, okul yapanların masraflarını vergi borçlarında keserek onları bu yönde teşvik etmektedir. Maddi gücü o kadar büyük olmayanlar ise çeşme yaptırarak yine topluma büyük kolaylık sağlamaktadır.

Şerbetli Köyü Adı 12 efsanesinde görülür ki savaşa giden askerler bu köyde bir cami yaptırıyorlar. Bu askerler Yenice'de Issız Cuma camini de yapan askerlerdir. Issız Cuma caminin bugün hala kutsal varlıklarca korunduğuna, mekanın yine bu varlıklarca temizlendiğine inanılır. Anlaşılacağı üzere cami yaptıranlara halk kutsal kişi gözüyle bakmaktadır. Bu bakış açısıyla halk toplumun yararına olacak bu kurumların yapılması gerektiğini belirtir. Karakoca Dedesi 17 efsanesinde ise ermiş bir kişinin su aramak için eziyet çektiği ve bu eziyetin sonucunda yörede kazalar meydana geldiğini anlatmaktadır. Toplumun temel ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Halk bu

efsaneleri anlatarak insanların bu olaylardan feyiz almasını ve toplumun bu gibi ihtiyaçlarının karşılanmasını istemektedir.

15. B-20 Analar babalar davranışlarına dikkat etmektedir. Hataların bedelini çocuklar öder.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 29, 30, 31, 32, 37 numaralı efsanelerde ortaktır.

“Bir toplumun geleceği çocuklardır. Çocuklara biçim veren, onları yarınlara hazırlayan ise ana-babalardır. Öyleyse ana-babanın çocuklarına karşı duyarlı olması gerekmektedir.” (Akyalçın, 2002: 56)

Benzer yapıda olan 9, 13, 21, 29, 30, 31 numaralı efsanelerde toplumun hoş görmediği, kültürümüze ters düşen davranışlarda bulunan ana ya da babalar yoksul, muhtaç insanlarla ilgilenmemiş bunun sonucunda lanetlenmiştir. Hızır Efsanesi (Çaltı Köy)’nde 9, Hızır Efsanesi (Manyasoba)’nde 21, Hızır Efsanesi (Küçükköy)’nde kapıya gelen yoksul, muhtaç insana yardım eli uzatılmamış ve bu kişinin bedduası sonucu o köylerde huzur bozulmuştur. Köyler çoğalmamış, yeni nesiller, çocuklar yetişmemiştir. Yine Karakoca Adı 13 efsanesinde muhtaç bir kadına yardım etmeyen ailenin sebep olduğu olay köyün adına leke olarak sürülmüştür. Bilindiği gibi çevrenin etkisi bireyin yetişmesinde önemli rol oynar. Bu olay sonucunda da memleketin geleceğini temsil edecek çocukların bu suçluluk ve utanma duygusuyla kendinden güvensiz nesiller yetişmesine neden olacaktır. Hızır-Nohut 29 efsanesinde kendinden nohut isteyen ihtiyara nohut vermeyen ailenin bugün bile ektiği nohutların hasatını yapamadığı söyleniyor. Geçimini çiftçilikle sağlayan köylerde ana babanın tek mirası topraktır. Bu topraktan verim elde edemeyecek çocukları ana babasının cezasını çekecektir. Hızır-Keşkek 30 efsanesinde ‘Keşkekleriniz kurt olsun yerleriniz yurt olsun’ diye beddua eden ihtiyarın bedduası sonucu köylüler yurtlarını terk etmek zorunda kalmıştır. O zamanın ana babaları çocuklarının geleceğini hazırladığı yurtlarından göç etmişlerdir. Kızılelma Subayı 32 efsanesinde subaya ihanet eden köy halkı onun bedduasını almıştır. “Çoluğunuzdan çocuğunuzdan bulun!” diye beddua eden subayın bedduası sonucu köyde sakat doğumlar olmuş, kimi bebekler fazla yaşamamış, ana babaların davranışları çocuklarından çıkmıştır. Çekiçler Köyü 37 efsanesinde kendinden güçsüz kabileye zulmeden kabile bedduaya uğramış hem adı kavgacı anlamını ifade eden ‘Çekiçler’ olarak kalmış hem de köy çoğalamamıştır.

Görüldüğü gibi efsanelerde bir eylemi gerçekleştirmeden önce iyi düşünmemiz, davranışlarımızı ona göre dikkat etmemiş gerektiği bilinmektedir. Böylece toplum sağlıklı bireyler yetiştirecek ve huzur ortamı sağlanacaktır. Toplumun anlatmak istediklerinin en sade biçiminde dile getirmesi bakımından bu efsaneler çok önemlidir.

16. B-24 Aile bireyleri arasında dayanışma olmalıdır.

Bu ileti 18, 26 numaralı efsanelerde ortaktır.

Aile bir toplumun çekirdeğidir. Toplum ailelerin bir araya gelmesiyle oluşur. Bu bakımdan aile kurumuna bakarak toplum yapısı hakkındaki fikir sahibi olabiliriz. Aile bireyleri arasındaki dayanışma; o toplumun hiçbir zorluk karşısında pes etmeyeceğinin göstergesi olmuştur. I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda görülmüştür ki erkekler savaşa gitmiş şehit düşmüş kadınlar da boş durmamış cepheye silah taşımıştır. Nene Hatun'un sırtında yeni doğmuş bebeğiyle şehit düşen kocasının acısını içine gömüp cepheye silah taşıdığı bilinmektedir.

Böyle bir kültüre sahip olan Türk toplumunda aile bireyleri arasında tabii ki dayanışma olacaktır; fakat yozlaşan kültürümüzün saflığını korumak için Anadolu'muzda efsaneler anlatıla gelmektedir. Rüyaya Giren Hızır 18 efsanesinde yoksulluğuna rağmen geçimlerini sağlayan çift arasında bir dayanışma olmasa nasıl evlenip ev bark sahibi olabilirlerdi ki? Yanmayan Kaşıklar 26 adlı efsanede ise kocasının getirdiği erzakları bıkmadan usanmadan yoksullara yardım amacıyla hayır yemeği yapan kadın ölene kadar evde her şey istenildiği gibi gitmekte; fakat kadının ölmesiyle eve gelen ikinci kadın aynı dayanışmayı göstermediği için düzen bozulmuştur. Bu birbirini tamamlayan iki efsane bize aile kültürünün en nadide örneklerini göstermesi açısından değerlidir.

17. B-40 İnsanlar çevresindeki kimselerin işlediği suçlardan da sorumludurlar. Çevresindeki insanlara engel olmayanlar da cezalandırılırlar (Kurunun yanında yaş da yanar).

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 30, 31, 32, 37 numaralı iletilerde ortaktır.

Vaktiyle bir peygamber ağacın altında uyurken çıplak ayağını bir karınca ısırır, peygamber de uyku tesiriyle refleks olarak ayağına vurur ve ayağının üstündeki tüm

karıncaları öldürür. Uyandığında karıncaları öldürdüğünü anlayan peygamber çok üzülür. Bir karıncanın suçunu diğer karıncalar da çekmek zorunda kaldı, diğerlerinin suçu yoktu diye düşünürken Tanrı kendisine “Diğer karıncalar da o karınca ısırırken izlediği için suçlu” demiştir. Hikayeden de anlaşılacağı üzere, toplumda insanlar kendilerine olduğu kadar çevresindeki kişilerinden davranışlarına dikkat etmesi gerekmektedir.

9, 13, 21, 23, 30, 31, 37 numaralı efsanelerde kendinden zayıf kimselere kötü davranışlarda bulunan, onlara adil davranmayan kimseler Tanrı'nın gazabına uğramışlar, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. 23 numaralı Gelin Taşı efsanesinde ise bütün köy yok olmuştur. “Bazen hadiseyle uzaktan yakından ilgisi olmayan kimselerin de taş kesildiklerini görülür. Asıl amacın insanlara ders vermek olduğu göz önüne alınırsa bazen suçsuz olanların da taş kesilmesini, efsane mantığı çerçevesinde kalmak kaydıyla kabul edebiliriz.” (Sakaoğlu, 1980:40) 32 numaralı Kızılelma Subayı efsanesinde ise subaya ihanet ederek büyük suç işleyen köylü lanetlenmiştir ve köyde sakat doğumlar meydana gelmiştir. bu efsaneler suç işlemek kadar suça engel olmanın da hata olduğunun somut halini göstermesi bakımından topluma ışık tutmaktadır.

18. B-41 Kimseye haksızlık edilmemeli, adaletsizce davranılmamalıdır.

Bu efsane 9, 13, 21, 23, 30, 31, 32, 36, 37 numaralı iletilerde ortaktır.

Gerek İslamiyet'ten önceki Türk toplumunda gerek İslamiyet'ten sonra Türk toplumunda adalet önemli bir kavramdır. Yoksulu, güçsüzü hor görmeyip adil davranışlarda bulunan insanlar her zaman kıssalarla, hikayelerle yaşatılmıştır. ‘Hz. Ömer Adaleti’ anlayışını kültürümüze yerleştiren Hz. Ömer'in hikayelerinde kendinden güçsüz, yoksul insanlara daima yardım ettiği anlatılır. Örneğin; torunlarıyla yoksul bir yaşam süren nine acıkan torunlarını oyalamak için tencereye taş koyup kaynatmaktadır. Halk arasında kimliğini gizleyerek dolaşan Hz. Ömer bunu görür ve çocukların bakımını üstlenir.

9, 13, 21, 23, 30, 31 numaralı efsanelerde kapıya gelen yoksul insan, dış görünümünden dolayı hor görülmüş, haksız davranışlarla bulunduğu çevreden uzaklaştırılmıştır. 32 numaralı efsanede vatani uğruna çarpışan subay köy halkı tarafından ihanete uğramıştır. 36 numaralı efsanede İbrahim Çoban'ın zenginleşmesini çekemeyen köy halkı ona iftira atmış, onun haksız yere cezalandırılmasını istemiştir. 37 numaralı efsanede köy halkı kaba güç kullanarak kendinden zayıf kabileyi yurdundan etmiştir. Tüm

bu haksız davranışların, adaletsizliklerin sonucunda hak sahiplerinin bedduasına uğrayan kişiler büyük zararlar görmüşlerdir. Birbirinden zengin örneklerin anlatıldığı bu efsanelerin Türk halkının adalete verdiği önemi ve özlemi yansıtmaya açısından önemi büyüktür.

19. B-42 Her suçun bir cezası vardır. Suç işleyenin yanına kalmaz.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 37 numaralı efsanelerde ortaktır.

Toplumun belli kuralları vardır. Bunları hakiki kuralların yanında örfi kurallar da oluşturur. Buna göre örf ve adaletimize aykırı davranışlar da toplum nezdinde suçtur. Göz göre göre yoksul birine yardım etmemek, aç doyurmamak, komşumuz açken tok yatmak, Tanrı misafirini gerektiği gibi ağırlamamak, insanlara dış görünüşlerine göre davranmak, ihanet etmek, zayıfı ezmek suçtur.

9, 13, 21, 31 numaralı efsanelerde kapıya gelen yoksul ve muhtaç bir kimseye yardım etmeyen hane sahipleri bunun karşılığında lanetlenerek işledikleri bu suçun cezasını çekerler. Gelin Taşı 23 efsanesinde bütün köyü dolaşan ihtiyar misafir hiçbir kapıda hoş karşılanmaz, ağırlandı. Bir kapıda kendisini iyi ağırlayan gelini alarak yola çıkan ihtiyar, geline arkasına bakmamasını söyler. Bu köy yok olurken yasağa uymayan gelin de taş kesilir. “Şekil değiştirmelerin pek azında ihlal edilen yasağa yer verilmiştir. Bu da geriye bakmakla ilgilidir. Hz Lut’un karısının tuz sütünü haline dönmesi gibi geriye bakıp yasağı ihlal eden pek çok kahraman taş kesilmektedir.” (Sakaoğlu, 1980: 30) Hızır ile İlyas 24 efsanesinde kapıya gelen Tanrı misafirlerine gönülsüz davranıp başından savan hane sahibinin koyunları bir kışta altmıştan on beşe düşüyor. Hızır-Nohut 29 efsanesinde gelen misafirin dış görünüşüne bakarak umursamayan hane sahibi bu hareketinin karşılığında cezasını bulmuş ve bir daha nohuttan verim alamamıştır. Hızır- Keşkek 30 efsanesinde hayır yapan köy halkı misafirlerini gerektiği gibi ağırlamamış, gönülsüz davranışlar sergilemişlerdir. Bu davranışlarının sonucunda bedduaya uğrayan köy halkının hayrı geçersiz sayılmış (keşkek kurt olmuş) ve buldukları toprakları terk etmek (yerleri yurt olmuş) zorunda kalmışlar. Kızılelma Subayı 32 efsanesinde vatanını savunan askere ihanet eden köylüler, bu olay sonucunda subayın bedduasına uğruyor. “Çoluğunuzdan çocuğunuzdan bulun!” diyen subayın ahı tutuyor ve köyde doğumlar sakat oluyor. Hızır ve Koyunlu Adam 33 efsanesinde yoksul durumdayken zenginleşen adam ‘Ne oldum delisi’

oluyor ve kapısına gelen dilenciye kötü davranıyor, onu hor görüyor. Bu davranışlarının sonucunda ellerindeki malları kaybediyor. Çekiçler Köyü 37 efsanesinde kendinden güçsüzleri ezen köy halkı lanetleniyor ve çoğalamıyor.

Anadolu kültüründe her zaman muhtaca, zayıfa yardım etmek, onu hor görmemek, zayıfı koruyup kollamak, ihanet etmemek anlayışı vardır. Bu anlayışın dışına çıkanların cezalandırıldığını anlatan efsaneler, anlatıcılar tarafından toplumun bu tür yanlışlara düşmesini engellemeyi amaçlamıştır. Efsaneler verdiği ibretlik iletilerle toplumun iyi yönde gelişimini sağlamaya çalışmaktadır.

20. B-43 Etik değerlere ters düşen davranışlarda bulunanlar cezasını mutlaka çekerler ve bu kişiler topluma ibret olurlar.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 30, 31, 32, 33, 37 numaralı iletilerde ortaktır.

Halkımızın kültüründe etik değerler her zaman korunması gereken değerlerin başında gelmektedir. Toplumdaki ilişkilerde insanlar birbirine dürüst, namuslu, hileden ve yalandan uzak davranışlarda bulunmalıdır. O zaman toplum daha sağlıklı bir gelişim gösterir.

9, 13, 21, 23, 24, 30, 31, 33 numaralı efsanelerde kapıya gelen Tanrı misafirini yalan ve çeşitli bahanelerle uzaklaştıran hane sahipleri Tanrı tarafından cezalandırılıyorlar ve bu davranışlarının bedelini ağır ödüyorlar. 32 numaralı efsanede vatanını savunan askere ihanet eden köylülerin subayın bedduasına uğraması sonucunda köyde sakat doğumlar meydana geliyor. 37 numaralı efsanede etik davranmayan kendinden güçsüzleri ezen köy halkı yine yaptıklarının bedelini ağır ödemek zorunda kalıyor.

“Türk halk kültürü, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Halk kültürü ürünleriyle yaşadıkları yöre arasında bir bağ vardır. Bu ürünlerin şekillenmesinde tarihi ve kültürel mirasın önemli bir rolü vardır. Halk kültürü ürünleri halk arasında mayalanmış, halkın kültür yapısını belirleyen yaşadığı toplumun dokusudur. Halk kültürü ürünlerinin halkın ortak duygu ve düşünceleri dile getirmeleri bakımından Türk kültürünün korunmasında, yaşatılmasında önemli işlevleri bulunmaktadır.” (Artun, 2008: 443) Görüldüğü gibi bu efsaneler etik iletilerin sosyolojik etkilerini belirgin örneklerle sergilemektedir. Etik değerlere aykırı davranışlarda

bulunanların cezasını çektiğini, bunun topluma ibret olduğunu göstermesi bakımından bu efsaneler halkımız tarafından yaşatılmaya devam edecektir.

21. B-44 Hırsızlık yapmak suçtur ve bu suçu işleyen cezalandırılır.

Bu ileti 10 ve 14 numaralı efsanelerde ortaktır.

Toplumun bir düzeni vardır ve bu düzen içerisinde hırsızlık bir suçtur. Adaletin korunması için bu suçların cezalandırılması, toplumun gözünde bir caydırıcılığının olması gerekir. M. Ö 1760 yılında Mezopotamya'da yaratılan, tarihin en eski ve en korunmuş yazılı kanunlardan biri olan Hamurabi Kanunları'nda geçen;

- Bir kimse bir eve girecek delik açarsa, o deliğin önünde ölümle cezalandırılır ve gömülür.
- Bir evde yangın çıkar ve oraya yangını söndürmeye gelen bir kimse evin sahibinin malını alırsa, kendisi de aynı ateşe atılır.

Görüldüğü üzere hırsızlık suçunun en kötü suçlardan biri olduğu ve caydırıcılık niteliklerinin büyük olduğu görülür.

Semedeli Köyü Adı 10 efsanesinde köye hırsızlık amacıyla gelen adamları yakalayan köy halkı onları cezalandırmak için hemen jandarmaya haber veriyor. Hızır- Ad Sorma 14 efsanesinde ise çalınan bıçaktan sorumlu tutulan adam karakola götürülüyor. Sonuçta suçsuzluğu kanıtlanırsa da hırsızlık suçunun şüphesi bile onun karakola götürülmesine yetiyor. Anlatılan bu efsaneler kuşaktan kuşağa aktarılarak bu konuların diri kalmasını sağlar. Böylece toplum bu olaylardan ders çıkarır ve sorumluluklarının bilinciyle yaşar.

22. B-60 Açgözlülük ve ihtiras insanlara zarar verebilir.

Bu ileti 2 ve 33 numaralı efsanelerde ortaktır.

Açgözlülük ve dünya nimetlerini elde etme hırsı, insanı hakkı olmayan şeylere el uzatmaya zorlar. Bunun içindir ki açgözlülükle hareket edenler hem kendilerine hem muhataplarına büyük zararlar verir.

Fakir Balıkçı 2 efsanesinde geçimini balıkçılıkla sağlayan adamın karşısına bir fırsat çıkmış ve bu çıkan fırsat adamın açgözlülüğünü tetiklemiştir. Bu açgözlülüğün

sonucunda balıkçı bir avuç toprakla yetinmek zorunda kalmıştır. Hızır ve Koyunlu Adam 33 efsanesinde ise paranın gözünü kör ettiği adam çevresindeki muhtaçları görmez, ibadetini aksatır. Bunun sonucunda elindekini kaybeder. İnsan nefsinin o uçsuz bucaksız derinliğinde kaybolanlara iyi birer örnektir efsaneler.

23. B-62 Yoksul ve güçsüz kimseler hor görülmemeli. Hakaret edilip ezilmemelidir.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33, 37 numaralı efsanelerde ortaktır.

24. B-63 İnsanları dış görünüşlerine göre değerlendirmek yanlıştır.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33 numaralı efsanelerde ortaktır.

“İnsanlar kıyafetleriyle karşılanır fikirleriyle uğurlanır” atasözü toplumca bilinmektedir. Ne yazık ki, toplumda ilk dikkat edilen mevzuyu karşımızdaki kişinin dış görünüşü oluşturur. Bu bakış açısı çoğu zaman davranışlarda yanılığa düşülmesine neden olmuştur. Her zaman kültürüne, değerlerine sahip çıkan Anadolu insanımız giyinişiyle, görünüşüyle şehir insanı tarafından küçümsemelere maruz kalmıştır. Oysa Atatürk’ün de dediği gibi “Köylü milletin efendisidir.” Onda bulunan o temiz kalp, açık yüreklilik, vefakarlık, misafirperverlik Türk kültürünün temelini yansıtır. Bu sebeptendir ki efsanelerin anlatımı, karşımızdaki kişinin dış görünüşüne bakarak davranışlarımızı değiştirmenin yanlış bir tutum olduğunu göstermesi, topluma ders vermesi bakımından önemlidir.

25. B-64 İnsanlar yaptıkları işin özelliklerine göre değerlendirilmemelidir.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33 numaralı efsanelerde ortaktır.

“Anadolu, inançların kaynaşıp karıştığı harman olduğu yerdir. Bu yüzden bütün inançların kökenini genel bir geçerliği olan kesinlikle sınırlandırma olanağı yoktur. Üç kökeni olduğunu söylediğimiz inançları bir bir ayırıp kesinlikle belirleyemeyiz.” (Eyüboğlu, 1974: 35) İnançların bu derece karışık kaynaştığı Anadolu’umuz doğal olarak zengin bir kültüre sahiptir ve bu topraklar pek çok olaya tanık olmuştur. Asos’ta Aristo’dan ders alan Büyük İskender Aristo’nun hocasını merak eder ve bu kişinin Diyojen adlı bir filozof olduğunu öğrenir. Diyojen o devirde bütün olanaklarını bırakıp bir fıçının içinde hayatını sürdürmektedir. İskender dilenci hayatı süren Diyojen’in yanına saygıyla gider ve

bir isteği olup olmadığını sorar ve o tarihi cevabı alır: “Gölge etme başka ihsan istemez.” Bu hikayeyi bilmeyeniniz yok gibidir. Bu hikayede anlatıldığı gibi hocaların hocası Diyojen geçimini dilencilik yaparak sağlayan ulu bir kişidir. Yine efsanelerdeki dilencilik yapan ihtiyarlar ulu kişilerdir. Bu efsaneler topluma insanları yaptığı işle değerlendirmenin yanlışlığını göstermesi bakımından ders verici niteliktedir.

26. B-65 Bir olayın aslı araştırılmadan bir kimse hakkında yargıya varılmamalıdır.

“İnsanların önyargılarını yıkmak atomu parçalamaktan daha zor.” demiştir Einstein. Sadece duyularla hareket etmek, bir olayı araştırmadan bir kimse hakkında önyargıda bulunmak son derece yanlıştır. “Çamur at izi kalsın.” atasözünden de anlaşılacağı üzere bir kimse hakkında söylenen düşünce, aksini ispat edemediği müddetçe o kimseyi zan altında bırakır. Hızır- Ad Sorma 14 ve Kaşık Helvası 36 adlı efsanelerde görüldüğü üzere olayların aslı araştırılmadan suçlanan kahramanlar zor durumda kalıyor. Bu gibi önyargıların yanlış sonuçlar doğuracağını gösteren efsaneler toplumumuza önemli iletiler vermektedir.

27. B-66 Gruplar arasındaki çatışmalar toplumda kötü sonuçlar doğurabilir, derin izler bırakabilir.

Bu ileti 28 ve 37 numaralı efsanelerde ortaktır.

Toplumda insanlar uyum içinde, karşılıklı anlayışla yaşadığı sürece oluşan bu huzurlu ortamda zenginlik ve refah artar; çocuklar ana-babalarıyla büyür. Aksi takdirde oluşan çatışma ortamında kimi kesim zarar görür, büyük acılar yaşanır, derin izler kalır. İslamiyet’ten önce Türk toplumunda olduğu gibi İslamiyet’ten sonra da asıl olan barıştır. Hz. Muhammed Müslümanlara Bedir Savaşı’na kadar savaşma izni vermemiştir. Hüdeybiye Anlaşması’ndan sonra oluşan bu barış ortamının getirisiyle pek çok şey sağlanmıştır.

Gelincik Mezarı 28 efsanesinde iki grup arasındaki hoşgörüsüzlük sonucu çıkan çatışmada bir gelinin öldürüldüğü görülüyor. Bilindiği gibi toplumun çekirdeğini oluşturan aile kurumudur. Ana-babaların evlatlarına hep söylediği bir söz vardır: “Mürüvvetini göreyim.” Ana-babalar evlatlarını toplumun çekirdeğini oluşturan aile kurumunu kurmaları için teşvik ederler. Kurulan her aile toplum yapısını güçlendirdiği gibi kurulamayan her aile de toplum yapısını zayıflatır. Bu efsanede de öldürülen gelin kurulamayan aileyi temsil etmektedir. Bu çatışmalarda galip yoktur; zarar gören toplumdur çünkü. Çekiçler Köyü 37

efsanesinde ise kaba güç kullanan grup diğer grubu kovar ve dayanışmaya zarar verir. Toplumda çeşitli gruplar vardır ve bunlar işlevsel olarak birbirini tamamlar bu bütünlük bozulduğu takdirde toplumda çöküşler başlar ve bu çöküşler toplumda derin izler bırakır.

Gelincik Mezarındaki yerde mezar kalmamasına rağmen olayın acısı halen devam etmektedir. Çekiçler Köyü ise kavgacılığı temsil eden adını taşımak zorunda kalmıştır. Bu gibi efsaneler toplumun yaşanan olaylardan çıkarılacak dersleri unutmaması, güncelliğini koruyarak sürekli anlatılması bakımından toplumun bu hataları en aza indirgemesini sağlar.

28. B-80 Yöneticiler iktidarlarını sürdürebilmek için kendilerine yapılan en ufak saygısızlığı bile cezalandırabilir.

Bu ileti 5 ve 6 numaralı efsanelerde ortaktır.

600 yüzyıl süren Osmanlı Döneminde padişahlar adaletli olmalarıyla bilinirdi. Bunun yanında padişahlar devletin geleceğini korumak için kardeş katlini de onaylamışlardır, devlete büyük hizmetleri olan sadrazamları öldürmüşlerdir. Yönetici burada etten kemikten bir insan değil devletin temsilcisidir. Devletin refahı iktidarın sağlamlığına bağlıdır. Bu sebeple yöneticiler, bu yapıya zarar gelmemesi için kendilerine yapılan saygısızlığı devletin iktidarına yapılmış saygısızlık olarak gördüğünden dolayı bu saygısızlığı cezalandırılmaktadır.

Birbirinden farklı anlatımlar içeren ama ortak bir kanunun anlatıldığı bu efsanelerde padişahın isteğine uymayan ustalar cezalandırılacaklarını düşünerek camiden kaçıyorlar. Padişaha itaatsizlik devlete itaatsizliktir. Devlet her şeyden herkesten önce gelir. Bunun bilincinde olan ustalar yaptıklarının suç olduğunu da farkında. Bu efsanede verilen ileti asıl olan kanunun, yöneticinin şahsının değil devletin itibarı olduğunu göstermektedir. Efsaneler bu yönüyle halkın gelenek ve göreneklerine yön veren kültürümüzü zenginleştiren bir yapı taşıdır.

29. B-100 İnançlar gereği toplum hastalık, dertlerden hayırlar yardımıyla kurtulacağını düşünerek bunu bir ritüel haline getirir.

Bu ileti 1, 6, 11, 16 numaralı efsanelerde ortaktır.

“Ritüel törenlerinin kökenini avcılık dönemlerine kadar götürebiliriz. Avın verimli geçmesi için büyüden medet uman ilkel insan, avladığı avı gezdirerek avının verimli geçmesini istemiştir. Avcı kültüründen tarım kültürüne geçildiğinde tarımda bolluk, bereket için çeşitli törenler yapılmaya başlanmıştır. Ritüel kökenli törenlerde şenlik, büyü, bereket iç içedir. Her ritüel bir sembolden oluşur. Ritüelin eşya, faaliyet, görüntü, olay, saha ve zaman boyutu vardır. Ritüelin amacı fiziksel deneyim, bir yandan da toplumsal norma, toplumsal yapının dayandığı prensip ve dünya ile öbür dünya ilişkisine dayanır.” (Artun, 2008: 109 – 110) Efsanelerde de görüldüğü gibi uygulanan bu ritüelde kimi inanç merkezleri ziyaret edilir. Bu inanç merkezlerine de gidiş nedenleri vardır.

“İnanç merkezlerine gidiş nedenleri:

1. Çocuk sahibi olmak, doğan çocuğun ölmesini önlemek, yaramaz çocukları ıslah etmek, konuşamayan çocukların dilini açtırmak.
2. Evlenemeyen kızların kısmetini açmak.
3. Rızık arttırma dileği
4. Kayıp eşyayı bulmak
5. Kötü alışkanlıklardan kurtulmak
6. Şirinlik dileği (kısmet açma)
7. Askerden sağ salım dönme dileği
8. Yeni bir işe başlamadan kutsal zatın, duasını rızasını alma
9. Doğal afetlerden korunmak’ (Artun, 2008 : 36) şeklindedir.

Paa Dede 1, Durali (Sinan Baba) 6, Şerbetli Yatırı 11, Üvezdere Dedesi 16 yatır efsanelerinde hastalığı derdi olanlar bu yatırlara gitmişlerdir. Çocuğu konuşamayan, yürüyemeyen kimse çocuğunu mezarının üstünde yuvarlamış, derdi olan derdinin dermanı için dua etmiştir, kimi kez yatıra para bırakarak ihtiyaç sahiplerine iletilmesini sağlamıştır. 11 Hastalıklardan, dertlerden kurtulmak amacıyla Tanrı katında dualarının kabul olması için hayırlar yapmışlardır. Bugün yörede eskisi gibi mezarlarda çocukları yuvarlamak,

mezarın başında dua etmek kalmasa da görülen köy hayırlarının temelinde bu süreç vardır ve bu ritüel her bahar ayında uygulanır.

30. B-101 İnsanlar bazı olayların kaynağını doğüstü güçlere bağlayarak o olaylarla bağlarını güçlendirirler.

Bu ileti 3, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 37 numaralı efsanelerde ortaktır.

“En ilkel dönemlerden itibaren insan içinde doğduğu çevre de dahil olmak üzere, varlığın sırrını, oluşumun nedenini aramış, bu nedenle inanca bağlı olarak kutsalın ve büyüün temelleri atılmıştır. Doğayı tam çözemeyen ilkel topluluklar onun gücü karşısında onunla barışık olma gereği duymuş, doğüstü güçlerden yararlanma yolları aramış, onları yönlendirmeye çalışıp yaşadığı zorluklara çözüm aramıştır.” (Artun, 2008: 109) Anlaşılacağı üzere bugün yörede anlatılan efsanelerde yöre insanı tarafından kaynağı çözülemeyen olaylar, şekiller doğüstü güçlere bağlanmıştır. Doğüstü güçlerle barışık olmak isteyen halk ona saygı duymuş ve bu olayları benimsemiştir.

Bostandere 3 ve Danapınar 4 efsanelerinde köyün adının doğüstü olaylardan dolayı verildiği anlatılmaktadır. Altı kişinin kaldıramadığı karpuz 3, ancak ‘Alice Harikalar Diyarında’ masalında görülebilecek bir karpuzdur. Danapınar 4 efsanesinde anlatılan ineğin hamile olduğu farzedilse ve doğurduğu düşünülse bile yavrusunun koca bir dana olması durumu ve ineğin tekrar buzağılaması bize doğüstü güçlerin varlığını hissettirmektedir. Durali Köyü 5 efsanesinde Ali’nin Selimiye Cami’nin üstünden kanat takarak uçup indiği köye adının verilmesi, Hazreti Ali’nin atıyla beraber Hacıkasım Köyü’nde atına binerken atının ve ayağının izinin taşa kalması 7, Ağlayan Bebek 8 efsanesinde derenin içinden gelen ağlama sesleri, Semedeli Köyü Adı 10 efsanesinde imamın kekelemesi sonucu kaymakamın dua okumaya başlaması ve bu duada geçen ‘Samed’ sözcüğünden yola çıkılarak köyün adının verilmesi, Şerbetli Köyü Adı 12 efsanesindeki özel güçlerin koruduğuna inanılan camiyi yaptıran askerin köyün suyunu içtikten sonra suyu şerbet gibi bulması sonucu köye bu adın verilmesi, kaba kuvveti nedeniyle lanetlenen Çekiçler Köyü’ne 37 kavgacılığı simgeleyen bu adın verilmesi yöre insanının olayların kaynağını çözümlenmek isteyişinin, olayları bir kaynağa dayandırmak isteyişinin açık örnekleridir aslında. Toplum bu olayların doğüstü olduğuna inanarak bunları saygıyla benimsemiş ve yaşatmıştır.

31. C-1 Tanrı çaresiz kalıp kendinden yardım uman insanlara yardım eder.

Bu ileti 1, 6, 11, 16, 25 numaralı efsanelerde ortaktır.

Anadolu kültürüyle yoğrulan toplumumuz gerek İslamiyet'ten önce gerek İslamiyet'ten sonra inançlarına son derece bağlı kalmıştır. Zor durumda kalanlar Tanrı'dan yardım dilemişlerdir. İnsanlar, Tanrı'yla birebir iletişim kurma olanağı bulamadığı için bir elçi, bir vasıta yardımıyla Tanrı'ya dileklerini iletmişlerdir. Türklerin Gök Tanrı'ya inandıkları dönemlerde bu vasıta bazen bir kurt olmuş, bazen bir ağaç, bazen de bir ışık. Türeyiş Destanında Türklerin bir ağaçtan türediği başka bir varyantta da bozkurttan türediği anlatılmaktadır. Bu sebepten dolaydır ki Türkler bozkurtu ve ağacı kutsal saymışlardır. İslamiyet'ten sonra Hz. Muhammed, o ölünce de sahabeler, sahabelerden sonra zaman içerisinde ulu - ermiş kabul edilen kişiler ve onların mezarları Tanrıya dilekleri iletmede bir aracı olmuşlardır. Çaresiz kalan insanların başvurdukları yol bu elçiler olmuştur.

Paa Dede Yatırı 1, Durali (Sinan Baba) Yatırı 6, Şerbetli Yatırı 11, Üvezdere Dedesinin 16 mezarlarına giden halk, bir hastalık, bir felaket karşısında duyulan çaresizlik sonucu gitmektedir. Halk burada dua eder, dualarının kabul olması için hayır yapar. Efsanelerde de görüldüğü gibi halk bu mezarlara sakat olan çocuklarını, konuşma özrü olan çocuklarını getirmektedir. Çocuklarını mezarların üstünde yuvarlayarak iyileştirdiğini gören halk Tanrı'ya minnetini göstermek için hayır yapmaktadır. Yatıra pala bağlama 25 efsanesinde ise yatırım başındaki ağaca bağlanan palanın hastalıkları ve sıkıntıları uzak tutacağı inancı bulunmaktadır. Tanrı inancını yaşatan ve insanların çaresizliklerinin çözüme kavuşturacağı inancını gösteren bu efsaneler toplumun ümitsizliğe düşmesini engellemesi bakımından değerlidirler.

32. C-2 İnsanlar, doğüstü güçlerden yardım umar; hastalıklarını dertlerini bu sayede gidereceklerini düşünürler.

Bu ileti 1, 6, 11, 16, 25 numaralı efsanelerde ortaktır.

“Halkımız Şamanist uzantıları, İslami düşünce sistemi ve uygulamalarıyla birleştirerek, fiziksel ve ruhsal sağaltımını, geleceğine ilişkin beklentilerini zaman zaman yatırların yardımı ve aracılığıyla gerçekleştirme yoluna gitmektedir. Hatta gelenek ve

göreneklerin, giyim kuşamını bile, bu doğrultuda yönlendirmektedir. İnsanların yaşamlarını, düşüncelerini şekillendirir; kişi nasıl düşünürse öyle yaşar. Dolayısıyla bu efsaneler yöre insanının düşünce ve davranışıyla bütünleşir. Yatır efsaneleri yöre insanının düşünce ve hayal dünyasında, onların istediği doğrultuda gelişerek söylenegeler.” (Akyalçın, 1998: 1)

Yörede geçen Paa Dede Yatırı 1, Durali (Sinan Baba) Yatırı 6, Şerbetli Yatırı 11, Üvezdere Dedesi 16, Yatıra Pala Bağlama 25 efsanelerinde halk ulu kişi olduğunu kabul ettikleri, doğüstü güçleri olduğuna inandıkları yatırlara gidip dertlerine derman, hastalıklarına çare aramaktadırlar. Mezarların üzerinde yuvarlanan çocukların hastalıklarının iyileşeceğine inanılmakta, yatırın dibindeki ağaca bağlanan palanın kişideki hastalıkları çektiği inancı varlığını sürdürmektedir. Halkın inancını, hayal dünyasını, yaşayışını etkileyen bu tür efsaneler yöre insanının düşünce yapısını, kültürünü yansıtmaları bakımından önemlidir.

33. C-3 İnsanların hayatın zorlukları, dertleri karşısında direnebilmeleri için Tanrı onlara olağanüstülükler gösterebilir.

Bu ileti 1, 6, 11, 16, 18, 25, 33 numaralı efsanelerde ortaktır.

İnsanlar ilkçağlardan beri karşılaşılan zorluklar karşısında kendilerine dayanma gücü verebilecek olağanüstülükler yaratmışlardır. Örneğin Hindistan’da çok ağır bir sistem olan “Kast Sistemi”nde köle bir ailenin çocuğu da köledir ve asla mertebesini artıramaz. Onun için Budizm’de hayatta çekilen sıkıntıların ödülünü, öldükten sonra tekrar hayata daha üst düzey bir varlık olarak gelme suretiyle alınacağı inancı vardır.

Efsanelerde görülen yatırın üzerinde yuvarlanan çocukların iyileşeceği inancı, yatırın başında edilen dualar sonucu sıkıntıların ve dertlerin giderileceği inancı, dürüst bir hayat sürdürüldüğü takdirde güç hayat koşullarında yaşayanların Tanrı’nın gönderdiği ermişler aracılığıyla refaha kavuşacağı inancı toplumumuzda hakimdir. Bu efsanelerdeki olayların insanları çıkmaza düşürmesini engellemesi ve direnme güçlerini yitirmemelerini sağlaması bakımından topluma yol gösteren örneklerdir.

34. C-4 Tanrı ölümsüzleşmiş ulu kişiler aracılığıyla dünyayı denetler ve insanlara yardım eder.

Bu ileti 2, 14, 36 numaralı iletilerde ortaktır.

Savaşlar, kıtlıklar, felaketler geçirmiş halkımız bu olayların üstesinden maneviyatını güçlü tutarak kurtulabileceğini düşünmüş ve zor durumda kalanların ermişler, veliler, Hızır yardımıyla kurtulacağı inancını taşımıştır. Genç bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti, kurulmadan önce yaşanan savaşlarda halk kendinden kat be kat güçlü düşmanı “iman gücüyle” yendiğine inanmış hatta bazı savaşlarda kendilerine ulu kişilerin yardıma gelerek savaştığını söylemişlerdir.

Bunun doğal sonucu olarak insanlar zor durumlarda Tanrı'nın ulu kişiler aracılığıyla kendilerine yardım edeceğine inanarak çaresizliğe düşmemişlerdir. Efsanedeki Fakir Balıkçı 2, bir gün refaha kavuşacağını bilir; çünkü Tanrı kendisini gözetlemektedir ve günün birinde karşısına bir şans çıkarır. Hızır-Ad Sorma 14 efsanesinde Tanrı haksızlığa uğrayan adamın yardımına Hızır'ı yollar ve onu güç durumdan kurtarır. Kaşık Helvası efsanesinde İbrahim Çoban dürüstlüğü, saflığı neticesinde Tanrı tarafından ermişlik makamına layık görülür ve uğradığı iftiraları kolaylıkla savuşturur. Bu efsanelerin varlığı halka, güç duruma düşen insanların güvenlerini yitirmemeleri gerektiğini hatırlatarak kendini yarınlarla güvenle hazırlayan nesiller yetiştirmekte önemli işlevler göstermektedir.

35. C-5 Tanrı güç durumdaki insanların yardımcısıdır. İnsanlardan da dürüst olmasını bekler.

Bu iletiler 2 ve 33 numaralı efsanelerde ortaktır.

“Çaresiz, güçsüz kalan Anadolu insanının sığınacak yeri tutunacak dalı Tanrı'dır. Çünkü kötünün cezasını o verir; iyinin yardımcısı o olur. Zor durumda kalan insan Tanrı'ya dua eder, yalvarır. Genellikle de duaları kabul gören insanlar sıkıntılardan kurtulur. Ama, Tanrı bu insanların dürüst olmalarını, verdikleri sözleri tutmalarını bekler. Burada elbette ki Tanrı'nın, insanların göstereceği dürüstlüğe gereksinimi yoktur. Yalnızca insanlara ileti verilir; dürüstçe ilişkilerinin geçerli olduğu, haksızlıklardan uzak, aldatanın aldatılanın olmadığı bir yaşam biçiminin önerisidir bu.” (Akyalçın, 2002: 64)

Fakir Balıkçı 2 ve Hızır ve Koyunlu Adam 33 efsanelerinde de görülüyor ki, Fakir Balıkçı'nın dürüstlüğüne gölge düşmesiyle terazinin kefesi bir türlü kalkmamaktadır.

Bunun sonucunda balıkçı altın yerine bir avuç toprağa layık görülür. Hızır ve Koyunlu Adam'da ise adamın dürüstlüğünün zedelenmesi sonucu adam ellerindeki malları kaybeder. Bu efsanelerdeki olaylar, gerçek bir yaşamla bütünleştiren halk anlatılanların daha etkili ve inandırıcı olmasını sağlamıştır. Bu şekilde insanları doğru yolda eğitmek daha etkili olmaktadır.

36. C-6 İnsanlar çalışırlarsa Tanrı'nın onlara yardım edeceğini bilirler.

Bu ileti 2 ve 33 numaralı efsanelerde ortaktır.

37. C-7 İnsanlar bazı olayları doğaüstü güçlere bağlarlar.

Bu ileti 8, 22 ve 35 numaralı efsanelerde ortaktır.

“En ilkel dönemlerden itibaren insan içinde doğruyu çevre de dahil olmak üzere, varlığın sırrını, oluşumun nedenini aramış, bu nedenle inanca bağlı olarak kutsalın ve büyüün temelleri atılmıştır. Doğayı tam çözemeyen ilkel topluluklar onun gücü karşısında onunla barışık olma gereği duymuş, doğaüstü güçlerden yararlanma yolları aramış, onları yönlendirmeye çalışıp yaşadığı zorluklara çözüm aramıştır.” (Artun, 2008: 109)

Ağlayan Bebek 8, Secdeye Varan Dut Ağacı 22 ve Eser Var 35 efsanelerinde duyulan seslerden ve ağacın secde eder vaziyete gelmesinden korkan halk bu seslerin kaynağını ve doğa olaylarını olağanüstü olaylara bağlayarak çözüm yoluna gitmiştir. Bu efsaneler halka korku duyulan olaylarda paniğe kapılmaması gerektiğine dikkat çeker. Efsanelerdeki olayların kaynağını doğaüstü olaylara yönlendirerek bu gibi durumlarla barışık yaşaması gerektiğini göstermektedir.

38. C-10 Doğaüstü olaylar karşısında insanlar ders alır.

Bu ileti 8, 15, 35 numaralı efsanelerde ortaktır.

Efsaneler sözlü olarak dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarılan edebiyat ürünleridir. Bu efsanelerde topluma ders verme, toplumu eğitme amacı güdülür. Efsaneler yaşanan olaylardan yola çıkılarak doğaüstülüklerin anlatımıyla zenginleşerek etki gücünü artırır.

Ağlayan Bebek 8 efsanesindeki I. Dünya Savaşı sırasında erkeklerin askere gitmesi sonucu savunmasız kalan köylerine düşman askerlerinin girip bebekleri öldürmesi

yaşanılan bir olaydır. Bu olaydan sonra her Ramazan ayında bebek ağlamalarının duyulması bu yaşanan olayla ilintilenmiştir ve toplum bundan hangi durumda olunursa olursun bebekleri katletmenin yanlış olduğu sonucunu çıkarmıştır. Saatini Vermeyen Şehit 15 efsanesinde ölülerin mezarının açılıp eşyalarının alınmaması gerektiği dersi, Eser Var 35 efsanesinde yağışlı havalarda dere yataklarından uzak durulması gerektiği dersi yaşanan olayların doğüstü biçimlenmeleri sonucunda verilmiştir.

39. C-11 Tanrı iyinin yanında, kötünün karşısındadır. İyiye yardım eder, kötüyü cezalandırır.

Bu ileti 9, 13, 14, 23, 29, 30, 31, 32, 36, 37 numaralı efsanelerde ortakdır.

“Anadolu halkının yoğunlaşmış, değişik soylardan gelen insan topluluklarının karışmış, özümlemiş bir bütün olduğu besbelli.” (Eyüboğlu, 1974: 32) Anadolu’da yaşamış olan bu toplulukların inancında iyilerin mükafatlandırılacağı kötülerin cezalandırılacağı inancı hep vardı.

9, 13, 23, 29, 30, 31 numaralı efsanelerde kötü ruhlu insanlar Tanrı’nın gazabına uğramış ve cezalandırmışlardır. 14 numaralı efsanede iyi niyetli olan adam düştüğü güç durumdan Tanrı’nın gönderdiği Hızır yardımıyla kurtuluyor. Toplumda en büyük acı evlat acısıdır ve kötü bir durum başa geldiğinde “evlat acısı gibi” benzetmesi kullanılır.

32 numaralı efsanede kötüler yaptıklarının karşılığında çocuklarının sakat doğumlarıyla cezalandırılıyor. 36 numaralı efsanede İbrahim Çoban yaptığı iyiliklerin mükafatını alıyor ve ermişlik seviyesine gelerek ödüllendiriliyor, bu şekilde uğradığı haksızlıkları bertaraf edebiliyor. Efsaneler birer ders niteliği taşır ve efsanede öğütlenenler, inanan insanlar için bağlayıcı yükümlülükler getirmektedir. İyiliğin ve kötülüğün çarpıcı örneklerle anlatıldığı bu efsaneler toplumun sosyal ilişkilerini düzenlemeleri açısından değer taşır.

40. C-12 Tanrı, yalan söyleyen, çevresindeki muhtaçlara yardım etmeyen insanları cezalandırır.

Bu ileti 9, 13, 23, 29, 30, 31 numaralı efsanelerde ortakdır.

Tanrı'nın insanla arasındaki düzeni sağlamak için yeryüzüne ulu kişileri gönderdiğine inanılır. Bu ulular Hızır, ermiş gibi doğaüstü güçleri olan varlıklardır. Kapıya gelen, insanları sınavan genellikler Hızır'dır. "Hızır genellikle perişan kılıkta, ak sakallı olarak insanlara görünür. Ev sahibi sınanır. Ev sahibinin tutumuna göre Hızır onları ödüllendirebilir ya da cezalandırabilir. Eğer tanımadıkları bir Tanrı misafirini ağırlamaz, ona iyi davranmazlarsa o zaman başlarına bir felaket gelebilir." (Önal, 2003: 398)

9, 13, 23, 29, 30, 31 numaralı efsanelerde kapıya gelen misafirleri, yardıma muhtaçları bir yalan, bir bahaneyle evlerinden uzaklaştıran insanların evine ve köyüne bir felaket gelmiştir. Toplumu eğitmek amaçlı ders niteliği taşıyan bu efsaneler böyle bir ortamın özlemine yansır bir bakıma.

41. C-22 Umutsuzluğa kapılmak insanı kimi zaman ölüme, kimi zaman geri dönülmez bir yola sürükler.

Bu ileti 34 ve 35 numaralı efsanelerde ortaktır.

"Çıkmadık candan umut kesilmez." halk arasında söylenegelen bir deyimdir. Elden gittiğini sandığımız bir durumla ilgimiz büsbütün kesilmemişse gereken çabayı harcayarak onun elimizde kalmasını sağlayabiliriz. Yusufçuk Kuşu 34 efsanesinde koyunlarını kaybeden Yusuf umutsuzluğa kapılıp kuş olmak için Tanrı'ya dua eder ve ahret gününe kadar kuş olarak kalır. Eser Var 35 efsanesinde koyunlarını suya kaptıran çoban umutsuzca suya atlar ve bu olay onun ölümüne neden olur. Verdiği iletilerle insanlara iyiyi, doğruyu bazen ibretlik olaylarla bazen öğütlerle anlatan bu efsaneler, bir bakıma toplumu şekillendiren yapıtlardır.

42. C-40 Aile bireyleri arasında gösterilen özveri o ailenin refah bir hayat yaşamasını sağlar. Aksi takdirde ailenin bereketi kaçır.

Bu ileti 18 ve 26 numaralı efsanelerde ortaktır.

Bir amaç uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçmeye ve fedakarlığa özveri denir. Halkımız nice savaşlardan, yokluklardan, felaketlerden bu özveri sayesinde bugüne gelebilmiştir. Kuşkusuz ki özverili bir toplumun üstesinden gelemeyeceği hiçbir zorluk yoktur ve bu toplumun çekirdeğini aile kurumu oluşturur. Ailede bireylerin özverili oluşu müreffeh yarınları oluşturur.

Rüyaya Giren Hızır 18 efsanesinde zor hayat şartlarında evlenip yuva kuran ailede karı koca özveri içerisinde çalışmakta ve geçimlerini sağlamaktadır. Bu özverilerini Tanrı mükafatlandırır ve rüyaya giren Hızır eve bereket getirir. Yanmayan Kaşıklar 26 efsanesinde hayır yapmak için özveriyle çalışan karı-kocanın evinde bereket eksik olmadığı görülüyor. Halk arasında anlatıla gelen bu efsaneler kaybetmeye yüz tutmuş değerlerin gün yüzüne çıkmasında etkili birer araçtır.

43. C-42 Sevenler sevdikleri için her zaman özverili olmalıdır.

Bu ileti 18 ve 26 numaralı efsanelerde ortakdır.

44. C-60 Kötülükler yıllar geçse de unutulmaz.

Bu ileti 9 ve 32 numaralı efsanelerde ortakdır.

45. C-61 İyiler iyilik; kötüler kötülük bulur (Ne ekersen onu biçersin).

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33 ve 37 numaralı efsanelerde ortakdır.

İyilerin iyilikle ödüllendirileceği, kötülerin kötülükle cezalandırılacağı inancı aynı zamanda bu efsaneleri yaratan toplumun en büyük beklentisi, umudu, yaşama bakış açısıdır.

Hızır'ın kapılarına gittiği hane sahiplerinin kötü tutumları karşısında cezalandırıldığı, köyünü koruyan askere ihanet edenlerin çocuklarının sakat doğması, haksız yere kaba kuvvet kullanan kişilerin haksızlığa uğrayanlar tarafından lanetlenmesi toplumun bakış açısının efsanelerdeki yansımasıdır. Gelin Taşı 23 efsanesinde ihtiyara iyilik yapan gelinin iyilik bulması, kötü davranışları olan köylünün köyüyle birlikte yok olması da bunu en güzel örneğidir. Efsanelerde, halkın sağduyusunun insanı iyiliğe yöneltmek olduğu ibretlik olaylarla gösterilerek, insanların bu yönde eğilim göstermeleri amaçlanmıştır.

46. C-62 Acımasız, kötü huylu insanlar yaptıklarının karşılığını kötülük olarak görürler.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 37 numaralı efsanelerde ortakdır.

“Eden bulur” atasözünden de anlaşılacağı üzere, toplumun ortak kanısı; yapılan bir kötülüğün kimsenin yanına kar kalmayacağıdır. İslam inancına göre öldükten sonra tekrar dirilecek ve amellere göre yargılanacağız. Bu yargılanma sonucunda iyi olanlar cennete kötü olanlar cehenneme gönderilecektir. Cennet ve cehennemi somutlaştıramayan toplumumuzun, kötülük yapanların bu dünyada işlemiş oldukları cezaların karşılığını görmek isteğinin özlemidir bu efsaneler. Misafire kötü davrananın, vatanına, çevresine ihanet edenin, kaba kuvvet kullananın, edilen tembihin dışına çıkanın cezalandırılışını olağanüstülüklerle anlatıldığı bu efsaneler kötülük karşısında verilecek cezanın somutlaşmış halini gözler önüne sermesi bakımından eşsiz örneklerdir.

47. C-63 Kötülerin hem kendilerine hem çevrelerine zararı dokunur.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 30, 31, 32, 33. 37 numaralı efsanelerde ortaktır.

Lut kavminin hikayesi toplumca bilinen bir hikayedir. Lut’un kavmi kötülüğe o kadar bulaşmıştır ki Tanrı o kavmi yok etmek zorunda kalmıştır. Tanrı, Hz. Lut’a arkasına bakmadan köyden uzaklaşmasını söylemiş, Hz. Lut da karısına da aynı tembihte bulunarak köyden uzaklaşmaya başlamıştır. Köy yok olurken Lut’un karısı tembihe uymayarak arkasına bakmış ve taş kesilmiştir. Bir benzerinin Gelin Taşı 23 efsanesinde gördüğümüz olayda kapı kapı dolaşıp ekmek isteyen ihtiyara yardım etmeyen köy yok olurken, tembihe uymayıp arkasına bakan gelin de bebeğiyle birlikte taş kesilmiş ve bu kötülükten kaçamamıştır. Aynı şekilde 9, 13, 21, 24, 30, 31 numaralı efsanelerde ekmek isteyen kişiyi geri çevirenler çevresine de beddua ulaşmış bütün köy lanetlenmiştir. Kızılelma Subayı 32 efsanesinde subaya ihanet eden köylülerin çocukları sakat doğmuşlardır. Dolayısıyla kötülük kendilerine uğramakla kalmamış yeni kuşakları da etkilemiştir. Çekiçler Köyü 37 zulmünün sonucunu ağır ödemiş ve köy lanetlenmiştir.

Kardeşliğin, barışın, paylaşmanın, yardımlaşmanın gerekliliğinin anlatıldığı bu efsaneler toplumun özlemini duyduğu davranışlara bir çağrıdır esasında. Toplum iyi bireylerle, sağlıklı bir ortam oluşturmak ister; aksi takdirde yapılan davranışların top yekun bir zarar getireceğini anlatmak ister. Toplumun özlemini dile getiren bu tür efsaneler yapılması gereken davranışların özetidir bir bakıma.

48. C-64 Yapılan hiçbir kötülük cezasız kalmaz.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 37 numaralı iletilerde ortaktır.

49. C-65 İnsanlar işini iyi, düzgün yapmalıdırlar. Temiz duyguları ve dürüstlüğü elden bırakmamalıdırlar.

Bu ileti 30, 33 numaralı iletilerde ortaktır.

50. C- 80 İnsanlar arasındaki paylaşım toplumsal dayanışmayı sağlar.

Bu ileti 1, 6, 11, 16, 25 numaralı iletilerde ortaktır.

Toplum varlığının sağlıklı ve huzurlu bir şekilde sürdürülebilmesi için toplumsal denge ve barışın sağlanması, bireyler arası duygusal gerilime yol açacak etkenlerin giderilmesi gerekmektedir. Bir toplumda varlıkların ve yoksulların bulunması doğaldır. Ancak doğal olmayan, bunların birbirlerinin hakkını gözetmemeleridir. Bundan dolayıdır ki varıl ve yoksul arasındaki ekonomik düzey farkının uçuruma dönüşmemesi, yani varılın daha varıl, yoksulun daha yoksul olmasının engellenmesi ve söz konusu olabilecek duygusal hatta fiziksel çatışmanın önlenmesi, buna bağlı olarak da bireyin huzuru için kaçınılmalıdır.

1, 6, 11, 16, 25 numaralı efsanelerde yapılan hayırlarla yoksul kesimle yiyecek paylaşımı yapıldığı görülmektedir. Bu hayırlarla ihtiyaç sahipleri ihtiyaçlarını gidermekle beraber toplum duygusal ve fiziksel olarak yakınlaşma sağlanmaktadır. Şerbetli Yatırı'nda 11 yatırın mezarına para bırakılarak ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçları gidermesi amaçlanmaktadır. Bu efsaneler, sözü edilen toplumsal denge ve barışın sağlanmasında, toplumsal dayanışmanın oluşumunda, halkın içinden gelen halkın benimseyeceği anlatımlarla önemli işleve sahiptir.

51. C-81 Kapımıza gelen misafirin Tanrı misafiri olduğunu unutmamalıyız. Onun boş çevrilmesi durumunda Tanrı'nın gazabına uğranabilir.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 29, 30, 33 numaralı efsanelerde ortaktır.

Tarihin eski zamanlarından beri Türk kültürüne bakıldığında misafire saygıda kusur edilmediği görülür. Osmanlı zamanında göçebe topluluklar adından da anlaşılacağı üzere

sürekli göç halindeydi, bu toplulukların yeme-içme, konaklama gibi ihtiyaçları vardı. Bu ihtiyaçları karşılama görevini halk üstlenmekteydi. Kapıya gelen misafir ağırlanır, yedirilir-içirilirdi. Bu davranışları sergilemeyenler ayıplanırdı. Böyle kültürün ürünü olan efsanelerde de bunun örneklerini görmek mümkündür.

Anlatılan efsanelerde görülür ki kapıya gelen misafir gerektiği gibi ağırlandırılmaz. Bunun sonucunda da muhatap olanların başına felaketler gelir. Halkın inancına göre tanınmayan misafir ‘Tanrı’ misafiridir ve adı üstünde Tanrı’nın gönderdiğine inanılan misafirdir. Bu misafir hoş karşılanmazsa Tanrının gazabına uğramak kaçınılmazdır. Halkın duyuş, görüş, inanışlarının anlatıldığı bu efsaneler yanlış yola giren insanları uyararak sosyal yaşamdaki bozulmaların önüne geçmesi bakımından değerli miraslardır.

52. C-100 İnsanlar bazı durumlarda hata yapabilirler, onlara hoşgörülü davranmalıyız.

Bu ileti 14, 34, 35 numaralı efsanelerde ortaktır.

Toplumda “Hata yapmak insana mahsustur.” şeklinde söylenegelen bir söz vardır. Bu sözden de anlaşılacağı gibi her insan hata yapabilir. Muhakkak ki bu söz hata yapan insanları hata yapmaya teşvik etmek için değildir. Hata yapan insanlara karşı bakış açısını sorgulamamız içindir.

Hızır – Ad Sorma 14 efsanesinde Hızır adamı ‘Bıçağını her yerde çıkarma’ diye uymasına karşın, adam dalgınlığa düşüyor ve hata edip bıçağını ilk fırsatta çıkarıyor. Bunun sonucunda adam suçlu konumuna düşüyor. Hızır adamın hatasını hoş görüyor olmalı ki adama yardım edip onu düştüğü zor durumdan kurtarıyor. Yusufçuk Kuşu 34 efsanesinde koyunlarını kaybeden çocuk ailesinden korktuğu için umutsuzluğa kapılıyor ve kuşa dönüşüyor. Ailesinin yaptığı hatayı hoşgörüsüyle karşılayacağını bilseydi çocuk tabi ki umutsuzluğa kapılmayacaktı. Yine Eser Var 35 efsanesinde koyunlarını suya kaptıran çocuk ailesinden korktuğu için suya atıyor ve bu eylem ölümle sonuçlanıyor.

Efsaneler, hoşgörü konusundaki ibretlik olaylarıyla ders vermektedir aslında. Hoşgörü ortamının gün be gün azaldığı günümüzde anlatılan bu efsaneler topluma, kaybolmaya yüz tutmuş yaşayış biçimini hatırlatması yönünden önem taşır.

54. C-101 Hoşgörü ve anlayışın olmadığı yerde kavga ve huzursuzluk hakimdir.

Bu ileti 28 ve 37 numaralı efsanelerde ortakdır.

55. C-140 Büyüklere saygılı olmalıyız. Onların beddualarını almamalıyız.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 30, 31 numaralı efsanelerde ortakdır.

Saygı çeşitli şekillerde ifade ettiğimiz ya da diğerlerinden beklediğimiz bir insan tavrıdır. Tarif edilmesi ve kalıplara sığdırılması zordur. İçinde bulunulan toplumun kültürü o saygının tarif edilmesini kolaylaştırır. Anadolu kültürünün ananesi gereği, büyüklere saygıda kusur etmek büyük ayıptır. Bu ayıbı işleyen toplum tarafından dışlanır.

Yöre efsanelerinde görülen kendinden ricada bulunan büyüğün ricasını kabul etmeyenler çeşitli beddualara uğramış, yaptıkları saygısızlığın cezasını çekmişlerdir. Anadolu kültürünün yansıması olan bu efsaneler topluma bazı değerleri hatırlamakta büyük pay sahibidir.

56. C-141 İnsanlar, karşısındaki kişinin üstün olduğunu anlayınca ona saygı göstermesini bilmelidir.

Bu ileti 14, 36 numaralı efsanelerde ortakdır.

57. C-144 Ölmürlere saygılı olmalıyız. Define aramak veya herhangi bir sebeple onların mezarlarını kazmamalıyız.

Bu ileti 15, 19 numaralı efsanelerde ortakdır.

Birçok medeniyeti bünyesinde barındırmış Anadolu topraklarında medeniyetlerin inançları gereği ölenler bazen değerli eşyalarıyla gömülmekteydi. Bundan dolayı “mezar soyguncuları” denilen kişiler türemiştir. Bunlar mezarları kazıp ölen kişinin eşyalarını almaktadır.

Çan yöresine bakıldığından define avcılarının bugün hala iş üstünde olduğu görülmektedir. Saatini Vermeyen Şehit 15 efsanesinde mezarı açan polis, şehidin saatini ve tespihini alarak onu incitiyor. Dedekorusu 19 efsanesinde mezarları kazanların karşısına cinler çıkıyor. Bu efsaneler yaşanmış olayları olağanüstülüklerle destekleyerek toplumun hareketlerine yön vermektedirler. Şehidin dirilmesi, cinlerin çıkması olayları insanları mezar kazma eyleminden bir nebze de olsa caydırmıştır.

58. C-180 Dikkat yeni şeylerin keşfedilmesi bakımından önemlidir.

Bu ileti 3, 4, 22 numaralı efsanelerde ortaktır.

Dikkat, duygularla düşünceyi bir şey üzerinde toplama, uyanıklık (Türkçe Sözlük: 302) olarak tanımlanmaktadır. Bostandere 3 efsanesinde halk dikkati sayesinde karpuzu bulur ve karpuzu buldukları yeri yurt edinir. Danapınar 4 efsanesinde kaybolan ineğini yanında dana ve buzağıyla bulan halk bu dikkati sayesinde verimli toprakları keşfeder. Secde Eden Dut Ağacı 22 efsanesinde ağacın secde ettiğine dikkat eden kadın ağacın başına yazmasını bağlayarak bunu kanıtlar. Bu efsaneler verdikleri bu iletiyle toplumun dikkatini daima diri tutar.

59. C-181 İnsanlar, bazen sınamalara tabi tutulurlar. Bu sınamalar karşısında dikkatli davranmamaları durumunda insanların başlarına kötü olaylar gelebilir.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33 numaralı efsanelerde ortaktır.

İnsan bir iş, bir durum karşısında başarısını, yeteneğini kanıtlamak için belirli sınamalardan geçer. Bu sınamalar insanların başarı düzeylerini, karakterlerini, yeteneklerini ortaya çıkarmaktadırlar. 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33 numaralı efsanelerde kapıya gelen Hızır'ın sınamasından geçemeyenler hep cezalandırılmışlardır. Bu efsaneler insanların davranışlarında dikkatli olması gerektiğini belirtmesi bakımından değerli iletiler vermektedirler.

60. C-184 Unutkanlık, dikkatsizlik; insanlara büyük hatalar yaptırabilir.

Bu ileti 14, 18, 34 numaralı efsaneler ortaktır.

Unutkanlık çoğu defa dikkatsizlikten kaynaklanmaktadır. İnsanların hayatta karşılaştığı pek çok problemin kaynağı dikkatsizliktir.

Hızır-Ad Sorma 14 efsanesindeki adamın Hızır'ın "Bıçağını her yerde çıkarma!" nasihatini unutması sonucu başının belaya girdiği görülür. Rüyaya Giren Hızır 18 efsanesinde kadının dikkatsizliği sonucu çuvalın ağzını bağlamadığı ve varlığa kavuşamadığı, zamanla elindeki olanakları da kaybettiği görülür. Yusufçuk Kuşu 34 efsanesinde oyun oynamaya dalıp sürüye dikkat etmeyen Yusuf, ailesinden korktuğu için kuş olup uçmaktadır. Efsanelere bakıldığında halkın yaşayışı tüm canlılığıyla

görülmektedir. Her bireyin okulda eğitim göremediği göz önüne alındığında efsaneler verdikleri iletilerle bu açığın kapanmasında önemli işlevlere sahiptir.

61. C-185 Dikkatsizlik ve düşüncesizlik, insanın başına büyük dertler açabilir, bazen ölümüne neden olur.

Bu ileti 14, 33, 34, 35 numaralı efsanelerde ortaktır.

62. C-200 İnsanlar mallarını, yiyeceklerini kıskanmamalı. Onları ihtiyaç sahiplerine vermekte tereddüt etmemeli.

Bu ileti 9, 13, 21, 23, 24, 29, 30, 31, 33 numaralı iletilerde ortaktır.

Kıskançlık doğuştan değil, sonradan öğrenilen ve birçok insanı etkileyen, rahatsız eden bir duygudur. Anadolu kültürünün yapısıyla bağdaşmayan bu duygu zaman zaman etkisini göstermekte, bu etkinin yansımaları yöre efsanelerinde de görülmektedir. Efsanelerde kapıya gelen insanı eli boş çeviren kahramanları görüyoruz. Bu kahramanların davranışları Anadolu insanı tarafından doğal olarak kabul görmez. Günümüzde varlıkların daha varlıklı yoksulların daha yoksul olduğu göz önünde alındığında bu efsanelerin verdiği ileti bugün daha fazla önem teşkil etmektedir.

63. C-222 Ana-babalar çocukları bir hata yaptığında onları bağışlayacağını hissettirmelidir. Aksi takdirde sonuçları ağır olur.

Bu ileti 34, 35 numaralı efsanelerde ortaktır.

“Bir toplumun geleceği çocuklardır. Çocuklara biçim veren, onları yarınlara hazırlayan ise ana-babalardır. Öyleyse ana-babanın çocuklarına karşı çok duyarlı ve dikkatli olması gerekir.” (Akyalçın, 2002: 56)

Her iki efsanede de koyunlarına sahip olamayan çocukların ana-babasından korktukları için ümitsizliğe kapıldığı görülmektedir. Oysa ki ana-baba bağışlayıcı bir yapıda olması durumunda çocukların başına hiçbir kaza gelmeyecekti. Yusufçuk 34 efsanesinde çocuk kuşa dönüşmüş, Eser Var 35 efsanesinde ise çocuk derede boğularak ölmüştür. Her iki çocuğun sonunun da felaketle bittiği bu efsaneler ana-babaların çocuklarına olan davranışlarına daha dikkat etmesi gerektiğini göstermesi bakımından, sosyal toplum düzeni açısından önemli iletiler vermektedir.

64. D-20 Bireyler arasındaki ilişkileri güçlendirmek için yapılan hayırlar, hayır sahiplerine iç huzuru sağlar, muhtaçları da sevindirir.

Bu ileti 1, 6, 11, 16, 25 numaralı iletilerde ortaktır.

Hayırlar, kökenlerini grup hayatından alan kolektif bir olay olarak belirli günlerde topluluk tarafından paylaşılan ve grup kimliğinin dışı vurulduğu çok amaçlı veya karmaşık yapılara sahip davranış kalıplarını içeren kültürel etkinliklerdir. Bu hayırlar toplumda bireyler arası ilişkileri güçlendirerek bir dayanışma sağlar. Bireyler arası ilişkileri güçlü olan toplum da güçlüdür.

Çok amaçlı veya karmaşık yapılara sahip dediğimiz hayırlar insanların manevi ihtiyaçlarını da karşılar. Hayır sahibi sorumluluklarını yerine getirmiş olmanın rahatlığını yaşar. 1, 6, 11, 16, 25 numaralı efsanelerde görülen belirli ritüelleri yerine getiren insanlar yaptıkları hayırlarla hem iç huzura kavuşur hem muhtaçları sevindirir. Toplumsal dayanışmanın en güzel örneklerini gördüğümüz bu efsaneler sosyal toplumun yapısını göstermesi bakımından değer taşır.

65. D-21 İnsan, çok bencil, hırslı ve açgözlü olmamalıdır; malı paylaşmasını bilmelidir, aksi takdirde sonuçları insana zarar getirebilir.

Bu ileti 9, 13, 21, 24, 28, 29, 30, 31, 33 numaralı iletilerde ortaktır.

Anadolu coğrafyası pek çok savaşlar görmüş, pek çok felaketler atlatmış bir coğrafyadır. Genç bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasına baktığımızda bu savaşların en büyüğü olan I. Dünya Savaşı ve ardından Kurtuluş Savaşı'nda milletçe büyük dayanışma ve yardımlaşma örneği gösterilmiştir. Böyle bir neslin çocuklarının da tabii ki dayanışma içinde olması gerekmektedir.

Efsanelere baktığımızda bunun tam tersi örnekleri görmekteyiz. Bencillik ve hırsın insanların gözünü kör ettiğine tanık olmaktadır. Anadolu insanı bu efsaneleri dilden dile aktararak sonları felaketle biten bu insanlardan ibretlik birer ders almamızı istemiştir kuşkusuz. Malını paylaşmayan, açgözlü insanların bu tutumlarının onlara zarar getirdiğini gördüğümüz bu efsaneler halk kültürünün en güzel örneklerini yansıtmaktadırlar.

66. E-20 Kimi yerleşim birimlerinin adları olağanüstü olaylarla ilgilidir.

Bu ileti 3, 4, 5, 12, 13 numaralı efsanelerde ortaktır.

“Anadolu’nun fethiyle birlikte Türkler, en küçük toprak parçası olan mevki adlarından şehir adlarına dek, kendi çocuğuna ad verdiği gibi adlar vermiş veya var olan adları Türkçe çağrışımlarla yorumlamış, haklarında efsane oluşturmuşlardır. Bu efsanelerde yer adları hem gizemli bir hal almış, hem de belli olaylara dayandırılmıştır.” (Önal, 2003: 57)

Yöre efsanelerinde de görüldüğü gibi yerleşim birimlerinin adları çeşitli olağanüstü olaylar sonucu verilmiştir. Kimi zaman 6 kişinin taşıyabildiği devasa bir karpuzun olduğu yere 3, kimi zaman üremenin, bereketin olduğu yere 4, kimi zaman tarihsel bir olaya dayanan Selimiye Cami’sini yapan ustalardan biri olan Ali’nin kanat takıp Edirne’den uçup konduğu yere 5, kimi zaman manevi güçlerin koruduğu Issız Cuma Cami’yi yaptıran askerin su içip “Suyunuz şerbet gibiymiş” dediği yere 12, kimi zaman ulvi bir şahsın bedduası sonucu ibret göstergesi olsun diyerek bu yere 13 verilen adlar olağanüstü bir olaya dayandırılmıştır.

67. E-21 Kimi yer adları yöre insanını etkileyen olağanüstü olaylardan kaynaklanabilir.

Bu ileti 3, 4, 5, 12, 13, 20, 37 numaralı efsanelerde ortaktır.

“İnsanlığın en gizemli hikayeleri olan efsaneler, hayatın hemen hemen her alanında kendine yer bulur. İnsanlar, gerçek veya gerçeküstü olaylar çerçevesinde kendisini, kendi etrafında olan biten tabiat olaylarını; hayvanların ve bitkilerin oluşumlarını veya birtakım özelliklerini; yerleştiği toprak parçasını, yapıları, dağları, taşları; metafizik dünyasının varlıklarını veya tabiatın diğer sahiplerini; kendilerinden farklı olan insanların farklılıklarını her zaman merak etmişlerdir. Bu merak, insanları bilinmeyenleri izah eden hikayelere sıkı sıkıya bağlamıştır. Bu hikayelerin her biri efsanelerin konularını oluşturur. Efsaneler, onlara inanan insanlar tarafından kendilerince, kendi bildik dünyaları çerçevesinde, kendi zamanlarına ve mekanlarına bağlama gayretiyle anlatılır.” (Önal, 2003: XVII-XVIII)

Yöre efsanelerine bakıldığında bu durum kendini açıkça göstermektedir. Danapınar 3 ve Bostandere 4 efsanelerindeki karpuzun büyüklüğü ve dananın bu kadar hızlı büyüyüp

gelişmesi insanları o kadar etkilemiş olmalı ki insanlar burayı yerleşim yeri olarak seçmişlerdir. Durali Köyü Adı 5 efsanesinde Ali'nin kanat takıp Edirne'den Çan'a kadar uçuşu sonucu durduğu yere Dur-Ali adı verilmiştir. Tarihte Galata Kulesi'nden Üsküdar'a uçabilen Hazerfan Çelebi'yi biliriz. Ondan büyük mucize gösteren Ali yöre insanını derinden etkilemiştir. Manevi güçlerin koruduğu camiyi yaptıran askerin dinlenmek için durduğu köyde içtiği suyu şerbet gibi tatlı bulması yöre insanının buraya Şerbetli adı vermesinde etken olmuştur 12. Karakoca Köyü'nde ekmek alamadığı için beddua eden köyün adına "kara" süren kadının bedduası sonucu köyün adı Karakoca 13 olarak kalmıştır. Eski mezarların olduğu, dedelerin dolaştığı söylentilerinin yaygınlaştığı yer halkı etkisi altına almış ve o yere Dedekorusu 20 adını vermişlerdir. Çekiçler Köyü'nün 37 kavgacılığı, bir beddua sonucu bu adı almasına neden olmuştur. Görüldüğü gibi efsaneler yöre insanının o yerle bağ kurmasını, o yeri benimsemesini sağlamaktadır.

68. E-22 Kimi yer adlarının kaynağı tarihi olaylara dayanabilir.

Bu ileti 6, 7 numaralı efsanelerde ortaktır.

"Halk için önemli olan bazı tarihi olay ve şahısların maceraları zamanla halkın muhayyilesiyle katılan hayali unsurlarla birlikte efsaneye dönüşür." (Ergun, 1997: 43) Selimiye Cami Mimar Sinan'ın yaptığı eserlerden biridir. Bu camiyi yapan Sinan padişahı korkarak Durali Köyü'ne uçarak gelmiş ve bulunduğu yerde vefat ettiği ve gömüldüğüne inanılmıştır. Kimilerine göre bu mezar zamanla Sinan Baba Yatırı'na 6 dönüşmüştür. Hz. Ali İslamiyet'in kuruluşunda önemli rol oynamış ve Hz. Muhammed öldükten sonra dört halifeden biri olarak Müslümanların yöneticisi olmuştur. Hz. Ali Anadolu'ya hiç gelmemiştir; fakat halk Hz. Ali ve atı Düldül'e olağanüstü özellikler yüklemiştir. Düldül'ün uçtuğuna inanan halk kaya parçalarındaki oyukların Hz. Ali'nin ve atının ayak izi olduğuna inanmışlardır. Efsanede de görüldüğü gibi yörede dolaşan Hz. Ali atına binerken kendi ayağının ve atının ayağının izi taşta kalıyor 7. Bu efsaneler Anadolu insanının vatanını en ufak bir taş parçasına kadar sahiplendiğini göstermesi bakımından önemli örneklerdir.

69. E-23 Kimi olağanüstü olaylar gerçekleştikleri yerlere kutsallık kazandırır.

Bu ileti 6, 11, 16 numaralı efsanelerde ortaktır.

70. E-24 Yöreye ait yatırlar, buldukları yere anlam kazandırır, insanlara sorunlara çözüme yardımcı olabilirler.

Bu ileti 6, 11, 25 numaralı efsanelerde ortaktır.

“Yatır; içinde yaygın bir üne sahip devlete adamı, büyük bir komutan, dindarlığıyla tanınan biri, bir sofı, bir meczup, tanınmış bir kahin, evliya, mucizevi ve sihirli güçlere sahip, kutsal bir savaşın önderi olan savaşçılar, küffar ülkesini veya mezarının bulunduğu bölgeye İslami yayma misyonu ile gelmiş, kerametlerle dolu yaşamış birisi, savaşçı kadınlar vb. olağanüstü güçlere sahip insanların bulunduğuna inanılan, çeşitli gerekçelerde ziyaret edilerek adaklar sunulan ve başında törenler yapılan mezarlara verilen addır.” (Akyalçın, 1998: s. 4)

Yörede bulunan Durali (Sinan Baba) Yatırı 6, Şerbetli Yatırı 11 üzerindeki ağaca pala bağlanan yatır 25 buldukları yere anlam kazandıran, insanların sıkıntılarını çözmek için uğradıkları kutsal olduğuna inanılan yerlerdir. Bu yatırlar sayesinde çocuğu hasta olan şifa bulmuş, çocuğu olmayanın çocuğu olmuş, derdi olan deva bulmuştur. Bu sebeptendir ki anlatılan efsanelerle bu yatırlar kutsallığını bugün dahi korumaktadırlar.

71. E-26 Kimi yer adları ibretlik hikayeler sonucu verilmiştir.

Bu ileti 13, 28 numaralı efsanelerde ortaktır.

Efsanelerde anlatılanlar, inanan insanlar için yükümlülükler getirebilir. Kimi efsaneler bağlayıcı birer tembihtir. Karakoca köyüne 13 bu adın verilme nedeni Anadolu kültüründe yaygın olan Tanrı misafiri anlayışına aykırı davranıştır. Kapıya gelen misafir eli boş çevrilmez, çevirenler hoş karşılanmaz. Bu sebeple köyün adı bu anlayışa aykırı davranışlara ibret olması için Karakoca kalmıştır. Gelincik Mezarı 28 ise toplumda hoşgörüsüzlüğün doğuracağı kötü sonuçları göstermesi bakımından ibretlik bir olayı anlatır. Bu yönüyle efsaneler toplumu daha iyiye daha güzele yöneltme açısından verdiği iletilerle önemli görevler üstlenmişlerdir.

72. E-27 Yöredeki insanları derinden etkileyen olayın geçtiği yere bu olayla ilgili adlar verilebilir.

Bu ileti 28, 35 numaralı efsanelerde ortaktır.

Efsaneler halk arasında mayalanmış, halkın yaşayışını belirleyen yaşadığı toplumun dokusudur. Halkın yaşamında iz bırakan olayları efsanelerde görmek mümkündür. Gelincik Mezarı 28 yöre insanını derinden etkileyen bir olay olarak bugün bile yörede anlatıla gelmektedir. Eser Var 35 efsanesinde Eser denilen yerde boğulan çocuk ardında büyük acılar bırakmıştır. Efsaneler bu acıların bir daha yaşanmaması için verdiği iletilerle topluma ışık yol göstermektedir.

II. BÖLÜM

EFSANELERDE İŞLEV KURAMI VE EFSANELERDE TOPLUMSAL YAPININ İNCELENMESİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

1. Paa Dede Yatırı

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Ermişlik kültürü. Mezarın içindeki kişinin ermiş – dede olduğunun kabul edilmesi. Çocuğu hasta olanların tedavi için çocuklarını buraya getirmeleri, çocuğu olmayanların çocuk sahibi olmak için burayı ziyaret etmesi, şifa kaynağı oluşu.
- **Kurumsal İşlev:** Köyde çocuğu olmayanların yatıra gidip dua etmesi, çocuğu olmayanların çocuklarını mezarın üstünde yuvarlaması, dertli olanların derman bulabileceğini insanlara benimsetilmesi. Hayırlar ile birleştirici etkisi olması.
- **Pratik İşlev:** Törenselle uygulamalar. Çocukları yatır üstünde yuvarlayıp duaların kabul görmesi için hayır yapmak. Yatırı ziyaret edenlerin çocuklarının olması, çeşitli dertlerinden kurtulmaları.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Edilen duaların olması için hayırlar düzenlemek.

- **Topluma yön verme** : Çocuğu olmayanların, çocuğu hasta olanların mutlaka burayı ziyaret etmesi.
- **Mekani manalandırma** : Dedenin olduğuna inanmaktan kaynaklanan kutsal mekan kavramı. Mezar insanların değer verdiği bir yer olur. Mezarın başında dilek tutulur, burası ziyaret edilir ve mezarın yanında hayırlar yapılır.
- **Koruyucu ve Sağaltıcı İşlev:** Yapılan ziyaretlerden sonra dileklerin gerçekleşme umudu, çocuğu olmayanların, çocuğu hasta olanların dertlerine derman bulacağını bilmesinden kaynaklanan rahatlık.

2. Fakir Balıkçı

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Fakir Balıkçı'nın karşısına ona varıl olma şansını veren birinin çıkması. Efsanelerdeki bu kişiler genelde Hızır, ermiş tipleridir. İnsanın namusuyla geçimini sağlaması durumunda Tanrı'nın o kişinin karşısına bir fırsat çıkaracağını göstermesi.
- **Kurumsal İşlev:** İnsanın hangi şartlarda olursa olsun geçimini namusuyla kazanması. Açgözlülüğün topluma büyük zararlar getireceği. İnsanların kanaatkar olması gerektiği belirtilmiştir.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme** : İnsanların güç yaşam koşulları altında dahi geçimlerini namusuyla kazanması. Açgözlü davranışlardan kaçınılması gerektiği bunun zarardan başka bir şey getirmeyeceği. Aza kanaat etmeyen çoğu bulamayacağı topluma anlatılmak istenmiştir.

3. Bostandere Efsanesi

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Mucizevi olaylar. Köylülerin 6 kişinin taşıyabileceği bir karpuz bulması ve bu olay karşısında burayı yurt edinmeleri.
- **Yaradılış – kehanet işlevi** : Devasa bir karpuzun bulunması sonucu köye bu ad verilmiştir. (Anadolu'da kavun karpuz gibi meyvelere bostan adı verilmektedir.)

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Mekani manalandırma:** Karpuzun bulunduğu yerin bereketli olduğu düşünülerek burayı yurt edinme. Devasa karpuzun mucizevi olduğu yaşanan yerin kutsallığını hatırlatmak için buraya Bostandere adının verilmesi.

4. Danapınar Efsanesi

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

Ruhsal İşlev: Mucizevi olaylar. Köylülerin kaybolan ineklerinin doğum yapması ve yanlarında bir dananın belirmesi. Bu dananın varlığından dolayı burayı yurt edinmeleri.

- **Yaradılış – kehanet işlevi :** Kaybolan inek yanında yavrusu ve bir danayla bulunmuştur. Bu dananın varlığı mucizevi bir olay olarak görülmüş ve köye bu ad verilmiştir.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Mekani manalandırma:** Dananın bulunduğu yerin kutsal olduğu düşünülerek burayı yurt edinme ve bu kutsallığı hatırlatmak için buraya Danapınar adının verilmesi.

5. Durali Köyü Adı

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Köyün adının mucizevi bir olay sonucu verilmesi; Edirne’de cami yapan ustalar kanat takıp minarenin tepesinden uçuyorlar köyün üstüne geldiklerinde ustanın adı Ali olan diğer ustaya sesleniyor, “Dur Ali çekicim düştü.” Bu olay sonucunda köyün adı Durali oluyor.
- **Yaradılış Kehanet İşlevi:** İki ustanın uçarak köyün üstüne gelmesi ve Ali ustaya seslenen diğer ustanın bu köyün üstünde durması, bu köye adının verilmesinin nedenidir.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Mekamı manalandırma:** Köy manevi bir değer kazanır. Köyün adı mucizevi bir olaya dayandırılır. Edirne'den Çan'a uçarak gelen iki ustadan Ali isimli olanın bu köyde durduğu için köye “Durali” adı verdiği söylenir.

6. Durali Köyü (Sinan Baba) Yatırı

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Ermişlik kültürü. Mucizevi bir olay sonucu iki ustanın kanat takıp uçuşması ve bu ustalardan birinin Durali Köyü'ne inmesiyle ustanın indiğine inanılan yer zamanla yatıra dönüşmesi. Bir varyantta/değişkende adı belli değilken diğer varyantta/değişkende yatırım adı Sinan Baba olarak belirtiliyor. Mezarın içindeki kişinin ermiş – dede olduğunun kabul edilmesi. Çocuğu hasta olanların tedavi için çocuklarını buraya getirmeleri, çocuğu olmayanların çocuk sahibi olmak için burayı ziyaret etmesi, şifa kaynağı oluşu
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** İki ustanın uçarak köyün üstüne gelmesi ve Sinan Baba adlı ustanın bu köyün üstünde durması yatırım adının verilmesinin nedenidir.
- **Kurumsal İşlev:** Köyde çocuğu olmayanların yatıra gidip dua etmesi, çocuğu olmayanların çocuklarını mezarın üstünde yuvarlaması, dertli olanların derman bulabileceğini insanlara benimsetilmesi. Hayırlar ile birleştirici etkisi olması.
- **Pratik İşlev:** Törenselle uygulamalar. Çocukları yatır üstünde yuvarlayıp duaların kabul görmesi için hayır yapmak. Yatırı ziyaret edenlerin çocuklarının olması, çeşitli dertlerinden kurtulmaları. Hayırlar aracılığıyla yoksulların doyurulması toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Çocukları mezarların üzerinde yuvarlamak ve yatırım dibindeki meşe ağacının yanında her yıl düzenli olarak hayır yaparak ritüelleri gerçekleştirmek.

- **Topluma yön verme** : Çocuğu hasta olanların mutlaka burayı ziyaret etmesi. İnsanları hayır yapmaya yönlendirmesi. Toplumda bireyler arası dayanışmayı sağlaması.
- **Mekani manalandırma** : Ermiş bir kişinin olduğuna inanmaktan kaynaklanan kutsal mekan kavramı. Mezar insanların değer verdiği bir yer olur. Mezarın başında dilek tutulur, burası ziyaret edilir ve mezarın yanında hayırlar yapılır.
- **Koruyucu ve Sağaltıcı İşlev** : Yapılan ziyaretlerden sonra dileklerin gerçekleşme umudu, dertlilerin dertlerine derman, çocuğu hasta olanların hastalarına şifa bulacağını bilmesinden kaynaklanan rahatlık.

7. Hz Ali ve Atı Düldül

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Mucizevi olaylar. Hz. Ali'nin atı Düldül ile yörede dolaştığına inanılması. Dolaşırken kayada Hz. Ali'nin ve atı Düldül'ün ayağının izinin kaldığına inanılması. Bu kayanın insanlar toplum arasında bir anlam kazanması.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Mekani manalandırma:** Yörede kayada rastlanılan izlerin İslam dininin önemli şahıslarından olan Hz. Ali'nin ve olağanüstü güçleri olduğuna inanılan atı Düldül'ün ayak izleri olduğu düşünülerek kayadaki izlerin mana kazanması.

8. Ağlayan Bebek

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Doğaüstü olaylar. Savaş sırasında katledilen bebeklerin ağlamalarının her Ramazan ayında duyulması.
- **Yaradılış – kehanet işlevi:** Yörede her Ramazan ayında duyulan bebek ağlama seslerinin savaş sırasında katledilen bebeklerin sesi olduğu düşünülmesi. Bu durumun bebeklere zarar verilmemesi gerektiği şeklinde yorumlanması.
- **Kurumsal İşlev:** Bebeklerin katledilmesinin her ne şartlarda olunursa olunsun yanlış olduğu topluma ileti olarak verilmesi.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme :** Bebeklerin katledilmesinin hiçbir durumda doğru olmadığını topluma benimsetilmesi.

9. Hızır Efsanesi (Çaltı Köy)

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır kültü. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan Hızır'ın değişik kimliklerde insanların karşısına çıkması. Hızır'ın isteğini yerine getirmeyen kişi cezalandırılması ve bu cezanın etkilerinin çevresinde de hissedilmesi.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Toplumun insanlara dış görünüşüne bakması ve buna bağlı olarak yanlış bir yaklaşım göstermesinin önüne geçilmesi.
- **Kurumsal İşlev:** Kapıya gelen Tanrı misafirinin eli boş döndürülmemesi, muhtaç insanların ihtiyaçlarının karşılanması. Bu şekilde toplum arasında birleştirici bir etkisinin olması.
- **Pratik İşlev:** Tanrı misafirlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Misafir ağırlama geleneğinin devamını sağlama.
- **Topluma yön verme:** Kapıya gelen Tanrı misafirinin gerektiği gibi ağırlanması, misafirin dış görünüşüne göre değerlendirilmesi durumunda ortaya çıkabilecek sonuçların kişiyi kötü etkileyebileceği. Toplumda yardımlaşmanın devamını sağlama.

10. Semedeli Köyü Adı

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Kuran'ın surelerinde geçen “Samed” sözcüğünden köyün adının anlam kazanması.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Köyün adının ilahi bir manaya bağlanmak istenmesi.

- **Kurumsal İşlev:** İnsanların davranışlarında daha dikkatli, mantıklı davranması gerektiği, aksi takdirde toplum tarafından yadırganacak durumlara düşünebileceği iletilsinin verilmesi.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

Topluma yön verme: İnsanların olaylar karşısında mantık çerçevesinde düşünmesi gerektiği aksi takdirde büyük hatalara düşülebileceğinin belirtilmesi.

- **Mekamı manalandırma:** Kuran'ın suresinde geçen “Samed” sözcüğünün köyün adına verilmesi sonucu halkın bu yerle arasındaki bağları güçlendirmesi.

11. Şerbetli Köyü Yatırı

A- Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Ermişlik kültü. Mezar olan yerin zamanla yatıra dönüşmesi. Mezarın içindeki kişinin ermiş olduğunun kabul edilmesi. Çocuğu hasta olanların tedavi için çocuklarını buraya getirmeleri, çocuğu olmayanların çocuk sahibi olmak için burayı ziyaret etmesi, şifa kaynağı oluşu.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Yatıra zarar verenlerin cezalandırılacağı o yüzden yatırın rahatsız edilmemesi gerektiği.
- **Kurumsal İşlev:** Köyde çocuğu olmayanların yatıra gidip dua etmesi, çocuğu olmayanların çocuklarını mezarın üstünde yuvarlaması, dertli olanların derman bulabileceğini insanlara benimsetilmesi. Hayırlar ile birleştirici etkisi olması.
- **Pratik İşlev:** Törenselle uygulamalar. Çocukları yatır üstünde yuvarlayıp duaların kabul görmesi için hayır yapmak. Yağmur duasına çıkmak. Yatırı ziyaret edenlerin çocuklarının olması, çeşitli dertlerinden kurtulmaları. Hayırlar aracılığıyla yoksulların doyurulması toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Çocukları mezarların üzerinde yuvarlamak. Her yıl düzenli olarak hayır yaparak ve yağmur duasına çıkarak ritüelleri gerçekleştirmek.

- **Topluma yön verme** : Çocuğu hasta olanların mutlaka burayı ziyaret etmesi. İnsanları hayır yapmaya yönlendirmesi. Toplumda bireyler arası dayanışmayı sağlaması. Mezarlara zarar verilmemesi gerektiği.
- **Mekani manalandırma** : Ermiş bir kişinin olduğuna inanmaktan kaynaklanan kutsal mekan kavramı. Mezar insanların değer verdiği bir yer olur. Mezarın başında dilek tutulur, burası ziyaret edilir ve mezarın yanında hayırlar yapılır.
- **Koruyucu ve Sağaltıcı İşlev** : Yapılan ziyaretlerden sonra dileklerin gerçekleşme umudu, dertlilerin dertlerine derman, çocuğu hasta olanların hastalarına şifa bulacağını bilmesinden kaynaklanan rahatlık.

12. Şerbetli Köyü Adı

A- Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Manevi güçlerin koruğuna inanılan camiye yaptıran askerın köyde içtiği suya “Çok tatlı şerbet gibi” demesi sonucu köye Şerbetli adı verilmesi.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Köyün adının manevi bir manaya bağlanmak istenmesi.
- **Kurumsal İşlev:** İnsanların toplumun ihtiyaçları olan cami, çeşme, okul gibi yapıları yapması gerektiği

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Toplumun ihtiyaçları olan cami, çeşme, okul gibi yapıları yapması gerektiği topluma kazandırılarak bir katkıda bulunulmalı.
- **Mekani manalandırma:** Manevi güçlerin koruduğuna inanılan Issız Cuma camisini yaptıran askerın köye ad vermesi ve köyün anlamını derin kılması.

13. Karakoca Adı

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır kültü. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan Hızır'ın değişik kimliklerde insanların karşısına çıkması. Hızır'ın isteğini yerine getirmeyen kişi cezalandırılması ve bu cezanın etkilerinin çevresinde de hissedilmesi.

- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Toplumun insanlara dış görünüşüne bakması ve buna bağlı olarak yanlış bir yaklaşım göstermesinin önüne geçilmesi. Köyün adının ibretlik olarak “Karakoca” olarak kalması.
- **Kurumsal İşlev:** Kapıya gelen Tanrı misafirinin eli boş döndürülmemesi, muhtaç insanların ihtiyaçlarının karşılanması. Bu şekilde efsanelerin toplum arasında birleştirici bir etkisinin olması.
- **Pratik İşlev:** Tanrı misafirlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Misafir ağırlama geleneğinin devamını sağlama.
- **Topluma yön verme:** Kapıya gelen Tanrı misafirinin gerektiği gibi ağırlanması, misafiri hoş karşılamama durumunda ortaya çıkabilecek sonuçların kişiyi kötü etkileyebileceği. Toplumda yardımlaşmanın devamını sağlaması.

14. Hızır Ad Sorma

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır kültü. Hızır’ın insanlara güç durumlarda yardım etmesi.
- **Kurumsal İşlev:** Toplumda güç duruma düşmüş insanlara yardım edilmesi gerektiği. Toplumda insanlar arasındaki sağlıklı iletişimin sağlanması için karşıdaki insanın adının öğrenilmesi gerektiği. İnsanların kendilerinden üstün nitelikteki kişilerin öğütlerine kulak vermemesi durumunda başlarına felaketler gelebileceği.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Toplumda güç duruma düşmüş insanlara yardım edilmesi gerektiği. Toplumda insanlar arasındaki sağlıklı iletişimin sağlanması için karşıdaki insanın adının öğrenilmesi gerektiği. İnsanların kendilerinden üstün nitelikteki kişilerin öğütlerine kulak vermemesi durumunda başlarına felaketler gelebileceği. Toplumda yardımlaşmayı ve dayanışmayı pekiştirmesi.

15. Saatini Vermeyen Şehit

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Mucizevi olaylar. Ölünün eşyalarının alınması sonucu rahatsız olup dile gelmesi.
- **Kurumsal İşlev:** Toplumda bireylerin ölümlere saygılı olması gerektiği, mezarları kazıp ölümlerin eşyalarını almanın yanlış olduğu.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme :** Yörede yaygın olan mezar kazıcılığının önüne geçilmek istenmesi. Toplumda bireylerin ölümlere saygılı olması gerektiği, mezarları kazıp ölümlerin eşyalarını almanın doğru bir davranış biçimi olmadığı.

16- Üvezdere Dedesi

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Ermişlik kültü. Mistik tiplene. Dedetepe denen tepenin başında bir mezar olduğu ve bu mezarda yatan dedenin geceleri elinde mumla dolaştığının kabul edilmesi. Çocuğu hasta olanların tedavi için çocuklarını buraya getirmeleri, şifa kaynağı oluşu
- **Kurumsal İşlev:** Köyde hasta olanların mezara gidip dua etmesi, çocuklarını mezarın üstünde yuvarlaması, dertli olanların derman bulabileceğini insanlara benimsetilmesi.
- **Pratik İşlev:** Törenselle uygulamalar. Çocukları yatır üstünde yuvarlayıp dua etmeleri. Yatırı ziyaret edenlerin çocuklarının iyileşmesi.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme :** Çocuğu hasta olanların mutlaka burayı ziyaret etmesi ve dua etmesi ile toplumun sıkıntılar karşısında yılmazlığının engellenmesi.
- **Mekânı manalandırma :** Dedenin olduğuna inanmaktan kaynaklanan kutsal mekân kavramı. Mezar insanların değer verdiği bir yer olur. Mezarın başında dua edilir, burası ziyaret edilir ve mezarın üstünde çocuklar yuvarlanır.

- **Koruyucu ve Sağaltıcı İşlev :** Yapılan ziyaretlerden sonra dileklerin gerçekleşme umudu, çocuğu hasta olanların dertlerine derman bulacağını bilmesinden kaynaklanan rahatlık.

17. Karakoca Dedesi

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Olağanüstü olaylar. Karakoca köyünde geceleri su aramak için dolaşan bir dede görülür. Bu dedenin çektiği sıkıntılara karşılık olarak her yıl o civarda birinin öldüğü söylenir.
- **Yaradılış-Kehanet İşlevi:** Su aramak için yola çıkan dedenin gezdiği yere çeşme yapılarak meydana gelebilecek kazaların önüne geçilir. Böylece toplumun da ihtiyacı çeşme halkın ortak kullanımına açılmış olur.
- **Kurumsal İşlev:** İnsanların çeşme, cami, okul gibi topluma faydalı olabilecek yapıları yaptırmalıdır.
- **Pratik İşlev:** Kazaların önüne geçilmesi için çeşme yapılması.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme :** İnsanların çeşme, cami, okul gibi topluma faydalı olabilecek yapıları yapmaları yönünde toplumu teşvik etme.
- **Mekamı manalandırma :** Dedenin olduğuna inanmaktan kaynaklanan kutsal mekan kavramı. Su arama için yola çıkan dedenin gezdiği yere çeşme yapılır.

18- Rüyaya Giren Hızır

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır kültü. Rüyalara giren, farklı kılıklarda insanın karşısına çıkan Hızır güç durumdaki insanlara yardımcı olur. Varlığından bahsedilmesi durumunda ortadan kaybolur.
- **Kurumsal İşlev:** Güç durumda olan insanların dürüstlüklerinin mükafatlandırılacağı. İyilerin yardım göreceği.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Dürüst bir yaşam sürdüren insanları er geç bu dürüstlüklerinin mükafatını alacağı belirtilir. Ailede bireyler arasında dayanışmanın gerekliliği vurgulanır.

19. Dedekorusu (Cinler, Şeytanlar)

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Mucizevi olaylar. Yörede yapılan kazılarda kazı alanlarından cin, şeytan gibi varlıkların çıkması.
- **Kurumsal İşlev:** İnsanların hazine avcılığı ile bilinçsizce yaptığı kazıların istenmeyen sonuçlar doğurması.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Yörede yaygın olan hazine avcılığının önüne geçilmek istenmesi. Toplumda bireylerin çevreye ve tarihe saygılı olması gerektiği aktarılmak istenmiştir.
- **Koruyucu ve Sağaltıcı İşlev:** Yörenin dokusu korunmak istenmiş, hazine arama amacıyla yapılan kazılarla çevre düzeninin bozulması önleme amaçlanmıştır.

20. Dedekorusu Karavana

A- Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Mucizevi olaylar. Dedekorusu denen bölgede sesler duyulması sonucu buranın anlam kazanması.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Mekani manalandırma :** Dedekorusu olarak adlandırılan yerde eski medeniyetlerin kalıntıları bulunmaktadır. İnsanlar tarafından farklı gözle bakılan bu yer mucizevi bir olayın gerçekleşmesiyle bu etkiyi güçlendirmektedir.

21- Hızır Beddua (Manyasoba)

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır kültü. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan Hızır'ın değişik kimliklerde insanların karşısına çıkması. Hızır'ın isteğini yerine getirmeyen kişi cezalandırılması ve bu cezanın etkilerinin çevresinde de hissedilmesi.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Toplumun insanlara dış görünüşüne bakması ve buna bağlı olarak yanlış bir yaklaşım göstermesinin önüne geçilmesi.
- **Kurumsal İşlev:** Kapıya gelen Tanrı misafirinin eli boş döndürülmemesi, muhtaç insanların ihtiyaçlarının karşılanması. Bu şekilde toplum arasında birleştirici bir etkisinin olması.
- **Pratik İşlev:** Tanrı misafirlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Misafir ağırlama geleneğinin devamını sağlama.
- **Topluma yön verme:** Kapıya gelen Tanrı misafirinin gerektiği gibi ağırlanması, misafirin dış görünüşüne göre değerlendirilmesi durumunda ortaya çıkabilecek sonuçların kişiyi kötü etkileyebileceği. Toplumda yardımlaşmanın devamını sağlaması.

22- Secde Eden Dutağacı

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Mucizevi olaylar. Müslümanlar arasında en hayırlı gece olan Kadir gecesinde ağaçların bile ibadet ettiğini belirtmesi.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Kadir Gecesi tüm canlıların ibadet etmesi

23- Gelin Taşı

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır kültü. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan Hızır'ın değişik kimliklerde insanların karşısına çıkması. Hızır'ın isteğini yerine getirmeyen kişi veya kişileri cezalandırılması ve bu cezanın etkilerinin çevresinde de hissedilmesi.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Toplumun insanlara dış görünüşüne bakması ve buna bağlı olarak yanlış bir yaklaşım göstermesinin önüne geçilmesi.
- **Kurumsal İşlev:** Kapıya gelen Tanrı misafirinin eli boş döndürülmemesi, muhtaç insanların ihtiyaçlarının karşılanması. Bu şekilde toplum arasında birleştirici bir etkisinin olması.
- **Pratik İşlev:** Tanrı misafirlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Misafir ağırlama geleneğinin devamını sağlama.
- **Topluma yön verme:** Topluma iyi olma, kapıya gelen misafirleri dış görünüşüne göre yargılamama, maddi bakımdan güçsüz olanların korunmaları telkin edilmektedir.

24- Hızır ve İlyas

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır ve İlyas kültü. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan Hızır'ın ve İlyas'ın değişik kimliklerde insanların karşısına çıkmaları. Onların isteğini yerine getirmeyen kişi veya kişileri cezalandırılması ve bu cezanın etkilerinin çevresinde de hissedilmesi.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Toplumun insanlara dış görünüşüne bakması ve buna bağlı olarak yanlış bir yaklaşım göstermesinin önüne geçilmesi.

- **Kurumsal İşlev:** Kapıya gelen Tanrı misafirinin eli boş döndürülmemesi, muhtaç insanların ihtiyaçlarının karşılanması. Bu şekilde toplum arasında birleştirici bir etkisinin olması.
- **Pratik İşlev:** Tanrı misafirlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Misafir ağırlama geleneğinin devamını sağlama.
- **Topluma yön verme:** Topluma iyi olma, kapıya gelen misafirleri dış görünüşüne göre yargılamama, maddi bakımdan güçsüz olanların korunmaları telkin edilmektedir.

25. Yatır Pala Bağlama

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Ermişlik kültü. Mezarın içindeki kişinin ermiş olduğunun kabul edilmesi. Geceleri mumlarla etrafta dolaştığı söylentisi. İnsanların hastalıklardan korunmak için buraya gelmeleri, şifa kaynağı oluşu
- **Kurumsal İşlev:** Hayırlar ile yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirici etkisinin olması. Hastalıktan korunmak isteyen insanların buraya gelip dua ederek ağaca pala bağlaması
- **Pratik İşlev:** Törensel uygulamalar. Yatıra pala bağlayıp duaların kabul görmesi için hayır yapmak. Yatırı ziyaret edenlerin hastalıktan korunmaları.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Edilen duaların kabul olması için hayırlar düzenlemek.
- **Topluma yön verme:** Toplumda yardımlaşma ve dayanışmanın hayırlar aracılığıyla sağlanması. derdi, hastalığı olan insanların umutlarını kaybetmemeleri.

- **Mekânı manalandırma** : Yatırın olduğu yer kutsal olarak kabul edilmektedir. İki köy burada toplanmakta ve hastalıklardan korunmak için dua edip hayır yapmaktadırlar.
- **Koruyucu ve Sağaltıcı İşlev** : Yapılan ziyaretlerden sonra dileklerin gerçekleşme umudu, hasta olanların dertlerine derman bulacağını bilmesinden kaynaklanan rahatlık.

26. Hızır Yanmayan Kaşıklar

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır kültü. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan Hızır'ın değişik kimliklerde insanların karşısına çıkması. Hızır'ı gerektiği gibi ağırlanılmamasıyla evin bereketinin kaçması.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Toplumun insanlara yardımda bulunurken bunu gönülden yapması yapılan yardımı zoraki bir işmiş gibi görmemesi.
- **Kurumsal İşlev:** Yapılan hayırlarla bireyler arasında yaklaşmanın sağlanması.
- **Pratik İşlev:** Tanrı misafirlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Topluma iyi olma, misafirini gerektiği gibi ağırlama, yardıma muhtaçları korumayı benimsetme. Hayır işlerinin gönül işi olduğu için bu konuda içten davranılması gerektiği.

27. Şeytanların Düğünü

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Mucizevi olaylar. Şeytan gibi varlıkların düğün yaparken görülmesi.

- **Kurumsal İşlev:** İnsanların çevrelerini temiz tutmaları gerektiği, bireylerin çevrelerinin temizliğine önem göstermeleri gerektiği.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Anadolu inançlarında şeytanların kül dökülen yerlerde dolaştığı inancı vardır. Bu olaydan hareketle yöre insanın çevresini temiz tutmasını gerektiği için anlatılır.
- **Koruyucu ve Sağaltıcı İşlev :** Yörenin temizliğinin sağlanması için şeytanların temiz olmayan yerlerde dolaştığı söylenmiştir. Böylece çevrenin temizliği sağlanmıştır.

28. Gelincik Mezarı

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Mezarın ibretlik bir yere dönüşmesi. İnsanlara yol gösterme
- **Kurumsal İşlev:** Toplumda bireylerin birbirlerine daha hoşgörülü, anlayışlı olması gerektiği.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Hoşgörülü, anlayışlı olmak gibi erdemler ibretlik olaylarla insanlara gösterilir. Onlara yön verilir

29. Hızır (Nohut) – 30- Hızır (Keşkek)

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır kültü. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan Hızır'ın değişik kimliklerde insanların karşısına çıkması. Hızır'ın isteğini yerine getirmeyen kişi cezalandırılması ve bu cezanın etkilerinin çevresinde de hissedilmesi.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Toplumun insanlara dış görünüşüne bakması ve buna bağlı olarak yanlış bir yaklaşım göstermesinin önüne geçilmesi.
- **Kurumsal İşlev:** Kapıya gelen Tanrı misafirinin eli boş döndürülmemesi, muhtaç insanların ihtiyaçlarının karşılanması. Bu şekilde toplum arasında birleştirici bir etkisinin olması.

- **Pratik İşlev:** Tanrı misafirlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Misafir ağırlama geleneğinin devamını sağlama.
- **Topluma yön verme:** Kapıya gelen Tanrı misafirin gerektiği gibi ağırlanması, misafirin dış görünüşüne göre değerlendirilmesi durumunda ortaya çıkabilecek sonuçların kişiyi kötü etkileyebileceği. Toplumda yardımlaşmanın devamını sağlaması.

31- Hızır'ın Bedduası (Küçüklü)

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır kültü. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan Hızır'ın değişik kimliklerde insanların karşısına çıkması. Hızır'ın isteğini yerine getirmeyen kişi cezalandırılması ve bu cezanın etkilerinin çevresinde de hissedilmesi.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Toplumun insanlara dış görünüşüne bakması ve buna bağlı olarak yanlış bir yaklaşım göstermesinin önüne geçilmesi.
- **Kurumsal İşlev:** Kapıya gelen Tanrı misafirin eli boş döndürülmemesi, muhtaç insanların ihtiyaçlarının karşılanması. Bu şekilde toplum arasında birleştirici bir etkisinin olması.
- **Pratik İşlev:** Tanrı misafirlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Misafir ağırlama geleneğinin devamını sağlama.
- **Topluma yön verme:** Kapıya gelen Tanrı misafirin gerektiği gibi ağırlanması, misafirin dış görünüşüne göre değerlendirilmesi durumunda ortaya çıkabilecek sonuçların kişiyi kötü etkileyebileceği. Toplumda yardımlaşmanın devamını sağlaması.

32- Kızılelma Subayın Bedduası

A- Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Bedduaların tutacağı inancı. Bir kimsenin ahı alındığında ahının çıktığının görülmesi, bireyin cezalandırılması etkilerinin çevresinde de hissedilmesi.
- **Kurumsal İşlev:** İnsanların çevresine, yöresine, vatanına dürüst davranması gerektiği aksi takdirde bunun bedelini ödeyeceği.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Toplumda bireylerin çevresine, yöresine, vatanına dürüst davranması gerektiği aksi takdirde bunun bedelini ödeyeceği belirtilerek davranışlar iyiye, güzele doğru yönlendirilmek istenmektedir.

33. Hızır ve Koyunlu Adam

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Hızır kültü. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan Hızır'ın değişik kimliklerde insanların karşısına çıkması, insanları sınaması. Bu sınamadan geçemeyen insanların cezalandırılması.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Toplumun insanlara dış görünüşüne bakması ve buna bağlı olarak yanlış bir yaklaşım göstermesinin önüne geçilmesi. İbadetlerin, dürüst yaşamın gerekliliklerinin sadece zenginliğe ulaşmak için yerine getirilmemesi.
- **Kurumsal İşlev:** Kapıya gelen Tanrı misafirinin eli boş döndürülmemesi, muhtaç insanların ihtiyaçlarının karşılanması. Bu şekilde toplum arasında birleştirici bir etkisinin olması.
- **Pratik İşlev:** Tanrı misafirlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamlaştırma.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Gelenek ve görenek koruyucu olmaları:** Misafir ağırlama geleneğinin devamını sağlama.
- **Topluma yön verme:** Kapıya gelen Tanrı misafirin gerektiği gibi ağırlanması, misafirin dış görünüşüne göre değerlendirilmesi durumunda ortaya çıkabilecek sonuçların kişiyi kötü etkileyebileceği. Toplumda yardımlaşmanın devamını sağlaması. İnsanların zenginliklerini taşıyabilecek durumda olabilmeleri ve böylece kendisine ve çevresine karşı zararlı hale gelmemesi.

34. Yusufçuk Kuşu

A- Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Mucizevi olaylar. Çocuğun kuşa dönüşmesi. Güç durumda kalan insanların çaresizliğe düşüp geri dönülmez bir yola girebileceğini ve bu durumda ders alınarak umudun yitirilmemesi gerektiği.
- **Kurumsal İşlev:** Ana babaların çocuklarına hoş görülme davranması gerektiği, böylece çocuklarının geleceğini olumsuz etkileyecek sonuçların ortadan kaldırılmasının sağlanması. Hayatta bazen güç durumlarla karşılaşabileceği ve bu güç durumların insanları yıldırması gerektiği
- **Pratik İşlev:** Ana babaların çocuklarına hoşgörülü yaklaşımının sağlanması ve umudun her daim olduğunun anlatılması.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Toplumda ailelerin çocuklarına hoşgörülü davranması gerektiği, böylece çocuklarının geleceğini olumsuz etkileyecek sonuçların ortadan kaldırılabilmesinin topluma benimsetilmesi.. Hayatta zorluklar karşısında yılmamak gerektiği.

35 - Eser Var

A- Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Mucizevi olaylar. Çocuğun boğulduğu yerden seslerin yükselmesi. Güç durumda kalan insanların çaresizliğe düşüp geri dönülmez bir

yola girebileceğini ve bu durumda ders alınarak umudun yitirilmemesi gerektiği.

- **Kurumsal İşlev:** Ana babaların çocuklarına hoş görülmesi gerektiği, böylece çocuklarının geleceğini olumsuz etkileyecek sonuçların ortadan kaldırılmasının sağlanması. Acele verilen kararların kişiyi geri dönülmez bir yola soktuğu.
- **Pratik İşlev:** Ana babaların çocuklarına hoşgörülü yaklaşımının sağlanması ve umudun her daim olduğunun anlatılması.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Toplumda ailelerin çocuklarına hoşgörülü davranması gerektiği, böylece çocuklarının geleceğini olumsuz etkileyecek sonuçların ortadan kaldırılabilmesinin topluma benimsetilmesi. Hayatta acele kararlar verilmemesi gerektiği, kararlarımızı verirken dikkatli davranmamız gerektiği topluma iletilmektedir.

36 – Kaşık Helvası

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** İbrahim Çoban'ın hacdaki ağasına helva götürmek için kısa sürede Mekke'ye gidip gelmesi, bir pirinçten pilav çorba yapması onun ermişliğini göstermiştir. Ermiş kültürü.
- **Kurumsal İşlev:** Toplumda kıskançlığın, çekişmenin insan ilişkilerine zarar vermektense başka bir işe yaramadığı. Anlaşma yoluna giderek huzurun sağlanabileceği.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Topluma iyi olma, kıskanç olmama, dürüst insanlara iftira atılmaması gerektiğini benimsetme. İnsanların bu gibi duygularından kurtulmaları takdirinde huzur içinde yaşayabileceklerinin iletisi verilir.

37. Çekiçler Köyü

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Haksızlığa uğrayan insanların bedduaları sonucu Çekiçler köyünün huzur bulamaması.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Bireyler arasındaki ilişkilerin, bireylerin karakterlerinin çeşitli sıfatları beraberinde getirdiği. Kavgacı olan köyün Çekiçler adını alması.
- **Kurumsal İşlev:** Toplumda kaba güçle yapılan davranışların sonunun iyi olmadığını gösterilmesi. Haksız davranışların kişilerin yaşamlarını etkileyeceği.
- **Pratik İşlev:** Kavgacı olan köye Çekiçler adı verilmiştir.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Topluma yön verme:** Toplumda kaba güçle yapılan davranışların sonucunda kişinin başına kötü olayların gelebileceği gösterilerek toplumu bu tip davranışlardan uzak tutmak amaçlanmıştır.

38. Sapan

A – Efsanelerde İşlev Kuramı

- **Ruhsal İşlev:** Olağanüstü olaylar. Eski çağlarda yaşayan insanların olağanüstü güçlere sahip olduğunun düşünülmesi.
- **Yaradılış - Kehanet İşlevi:** Savaş sırasında kullanılan savaş aletinin o yere adını vermesi.

B – Efsanelerde Toplumsal Yapı

- **Mekânı manalandırma:** Savaş sırasında kullanılan savaş aletinin o yere adını vermesi. İnsanların o bölgede olağanüstü olayların geçtiğine inanmaları ile bölgeye mana kazandırmaları.

III. BÖLÜM

EFSANE METİNLERİ

1. Paa Dede Yatırı

Eskiden çakmak denen bir tepe vardı şu karşıda. Köyün hasta çocuklarını, sıtma hastalığına tutanları o tepedeki mezarlığa götürüp kırk yasin okuyormuş o hasta çocuklar düzeliyorlarmış. Sonra bizim köyde bir paa dede var hemen köyün mezarlığında oraya da hasta olan çocukları götürüyorlarmış. Eskiden bizim civarlarda üç dede varmış. Bu dedelerin mezarlarının üstüne bıçak koyuyorlarmış. Hangi mezardaki bıçak küflenirse çocuğu o mezarın üstünde yuvarlayıp bir horoz kesip pilav yapıp hayır yaparlarmış. Hasta olan çocuk da düzelirmiş.

2. Fakir Balıkçı

Fakir bir balıkçı varmış geçimini balık tutarak sağlarmış. Yine bir gün balık tutarken yanına zengin bir adam gelmiş balıkçıya “Ne yapıyorsun? Balık tutmakla geçim mi olur?” diye sormuş. Balıkçı da “Ne yapayım? İş yok güç yok geçimimi bu yolla kazanmaya çalışıyorum” diyor. Bunun üzerine zengin adam fakir balıkçıya acıyor ve “Sen oltayı at ve kaderine teslim ol. Ne kadar ağırlıkta bir şey çıkarırsan o kadar ağırlıkta altın vereceğim sana.” diyor. Fakir balıkçı atıyor oltayı çeke çeke ince ortası delik bir kemik çıkarıyor. Bunun üzerine balıkçının neşesi kaçıyor. “Senin kaderin bu kadarmış demek.” Deyip koyuyorlar kemiği teraziye. Teraziye altın koyuyorlar fakat kemik kalkmıyor. Altın koyuyorlar kemik kalkmıyor. Oradan geçmekte olan bir adam olaya şahit olup yanlarına gidiyor ve olayı anlıyor. “Bu açgözlü bir insanın göz kemiği, bunu ancak toprak doyurur” deyip bir avuç toprak atıyor terazinin küfesine ve terazi birden kalkıyor. Yani anlatılmak istenen açgözlü insan doymaz ama insanın karnı açsa bir parça ekmekle karnı hemen şişer ve doyar.

3. Bostandere Efsanesi

Bu köye yerleşmeden önce ilk önce pınarın başında bir karpuz bulmuşlar. Büyük bir karpuzmuş bu altı kişinin zor kaldırdığı bir karpuz. Karpuzu bulan abisine haber vermiş. Daha sonra burayı yurt tutmuşlar. Karpuz ormanın içinde olduğu için bizden önce

kimse görmediği için geçip gitmiş. Bizimkiler burayı fark edince köy burada kurulmuş. Köyün kuruluşu oradan geliyor.

4- Danapınar Efsanesi

Danapınar ismi Konakpınar'dan geliyor. Daha önceleri Konakpınar'da oturan köylülerimiz kışın karlı olan memleketinden burası yaz olduğu için buraya geliyorlar. Daha sonra kış gelince tekrar yerlerine geri dönüyorlar. Geri dönerlerken ineğin birini burada unutuyorlar. Bir dahaki sene geldiği zaman bir de bakıyorlar ki pınarın yanında bir inek bir dana bir de buzağısı var. Köylüler daha sonra bu köyün adı Danapınar olsun demişler ve buraya yerleşmişler.

5. Durali Köyü Adı

Edirne'de Selimiye Camii'ni yaparken padişah ustalara bu cami bin pencereli olacak diyor. Ustalar da camiye dokuz yüz doksan dokuz pencere sığdığını söylüyorlar. Padişah bin pencere olacak diyor. Caminin inşaatı tamamlanıyor ve ustalar caminin dokuz yüz doksan dokuz pencereli olduğunu görüyorlar. Padişahın sözüne karşı gelmenin ölüm olduğunu bilen ustalar kendilerine kanat takıp caminin minaresinde uçmaya başlıyorlar. Ustalardan birinin adı Ali'ymiş. Ali önde uçarken arkadaki usta keserini düşürmüştü. Ali'ye dur Ali keserim düştü demiş. Sonra bu köyün adı Durali olarak kalıyor.

Varyant/Değişken 1

Durali Köyü Yatırı ve Adı

Edirne'de Selimiye Cami'sini yapan ustalardan Sinan Dede ve çırağı padişahın bin pencereli bir cami istemesine rağmen dokuz yüz doksan dokuz pencereli bir cami yapıyorlar. Padişah bizi cezalandırır diyerekten birer kanat takıp minarenin tepesinden uçuyorlar. Buradan geçerken yukarıdan Sinan Dede çekicini düşürüyor. Çırağına bağıyor. 'Dur Ali çekicim düştü!' diye. İlerideki çırağının adı Ali'ymiş. O adam çekiçlere düşüyor. Bizim Sinan Dede de bizim oraya düşüyor. Sinan Dede'nin düştüğü yeri çevirdiler. Köy hayırlarını orada yapıyorlardı. Kadınlar da çok gitti çocuklarını götürdüler, mezarın üstünde çocuklarını yuvarladılar; hasta olan çocuklarının iyileşmesi için. Çocuğu olmayan kadınlar yine dua etmek için gidiyordu.

6. Durali Köyü Yatırı

Eskiden köyün sınırları içerisinde iki tane yatır olduğu söylenirdi. Bir tanesi burada bir tanesi Çanakkale yolunun altında. Bu yatırlar geceleri mumlarla birbirlerini ziyarete gidip gelirlermiş. Yalnız söyleyen kişi de gören kişi de bir kez gördü mü bir daha görünmüyormuş. Hatta benim anam bir kere görmüş bunları, başka görenlerde var. Orda daha önce meşe ağacının dibinde hayır yaparlardı. Meşe ağacının etrafında çocukları yuvarlarlardı. Yeme içme olurdu. Orada yatır olduğu söylenirdi. Şimdi hepsi kayboldu gitti. Adam tarlayı eştı dağıttı, kazdı oraları hep. Artık bu yatıra köyün kurucularından mı demek istiyoruz. Kim olduğunu bilmiyoruz.

7.Hz. Ali ve Atı Düldül

Hz. Ali zamanında hangi istikamete gidiyorsa orasını bilemiyorum. Atıyla beraber buradan geçiyor ve burada duruyor. Daha sonra atına binmek isterken atının ve kendinin ayak izi burada kalıyor. O yüzden biz bu taşta Hz. Ali taşı diyoruz.

8. Ağlayan Bebek

Zamanında Helvacı köyüne su deposu dediğimiz tepeye gavurlar gelip eni konu yerleşmişler. O esnada savaş olduğu için köyde genç erkek yoktu. Sadece kadınlar, yaşlılar ve bebekler vardı. Düşman o zaman bebekleri kızanı falan hep kesmeye başlamış. Köyün kadınları düşmana iyi davranıyormuş korkusundan düşmanlar evlere mutfaklara dilediği gibi girip çıkabiliyormuşlar. Savaş geçmiş yıllar geçmiş ninelerimiz ramazan ayı geldiği zaman hep ağlayan bebek sesleri duymuşlar. Ramazan ayı geldi mi bebek başlıyormuş cıngır cıngır bağırma evin içindeymiş gibi. Ingaaa ıngaaa diye diye uzayıp yitip gidiyormuş. Şerife halam da duymuş ama seneler önce tabi.

9. Hızır Efsanesi (Çaltı Köy)

Benim bildiğim adamlar öldü gitti hep. Duyduğumu söyleyeyim sana. Bir dede gelmiş zamanın da. Dede evlerden ekmek istemiş. Artık acıktığından mı denemek için mi onu bilemedim. İki eve sormuş ‘Ekmek yok’ demişler. Bu sefer o da “Bu köy ne uzasın ne kısalsın olduğu gibi dursun.” demiş. O sırada bir evden biri çıkmış “Çağırsanıza dedeyi bir topak ekmek versek ya.” demiş. Daha sonra dedeyi aramışlar taramışlar ama toprağa mı gitti nereye gitti bulabilirler mi hiç? Seslenmişler seslenmişler yok. Alim biriydi herhalde.

10. Semedeli Köyü ve Adı

Bu köyün iki tane isim kaynağı var. Biri şöyle. Hüseyin dedem anlatırdı. Zamanında buraya Edremit kaymakamı gelmiş. Caminin önünde karşılaşmışlar. Kaymakam imama sormuş “Bu köyün adı ne?” diye imam da o esnada kekeleyiş. Kekeleyince Edremit kaymakamı da “Euzibillahişeytanirraciym Bismillahirrahmanirrahiym” diyo “Kul hüvallahü ehad. Allâhüssamed” diyor “Samed eli olsun bu köyün adı.” diyor. Burası kurana göre Allah’ın eli manasında ama gelgelelim bu bizim işimize gelmediğinden başka bir olay daha anlatılır. Biga’nın nahiye olduğu zamanlarda Çan köymüş. Köylüler iki tane hırsız yakalıyorlar. Bigaya jandarma almaya gidecekler. Gitmeden tarlaların etrafı dikenli otlarla çevrili olduğundan köylülerin ayakkabılarını çıkarıyorlar. Tarlanın kapı tarafına da bir araba tekerleği koyuyorlar. Jandarma geliyor bakıyorlar hırsızlar yok. Jandarma soruyor nerede hırsızlar. Köylüler de “Hırsızların ayakkabısını aldık avlu da çalidan yapılmış bu hırsızlar kaçsa kaçsa bu sıdıçın – sıdıç deriz biz arabanın içindeki deliğe- arabanın poyrasından çıkmıştır.” Jandarma da bunu duyuyor. “Hemşerim siz hem semesiniz hem de delisiniz” diyor. Semedeli oradan kalıyor. Edremit kaymakamı da Kul hüvallahü üzerinden koymuş artık nasıl yorumlarsan oraya gitsin.

11. Şerbetli Köyü ve Yatırı

Değirmen üstü denin yerde bir dede vardı. Köyün hanımları Hıdrellez zamanı hep oraya giderlerdi. Yağmur yağsın, bereketli olsun diye dua ederler, yemek götürüp yemek yerler hayırlar yaparlardı. Daha sonra köyün dadalarını onun üstünde yuvarlardı dadalara hastalık gelmesin diye. Dedenin mezar taşının altına para koyup oradan dua ederek geliyorlardı. Orayı dağıttılar daha sonra mezar gibi bir şey yapıvermişler gene.

Köyde sık anlatılan olan olay o mezarı dağıtan adamın bir gün ağaç keserken ağaç tepesinden düşerek beyin kanamasından öldüğü şeklinde.

12. Şerbetli Köyü ve Adı

(Issız Cuma camisi Yenice’de olan bir camidir. Camiyi doğüstü güçlerin koruduğu, kolladığı temizlediği söylenir. Cami eski olmasına rağmen örümcek ağı tutmaz.)

Savaş zamanında bir asker geliyor. Yenice’de Issız Cuma’yı yaptırmış asker oradan gelmiş buraya bu camiyi yaptırmış. Buradan geçmiş Ortaca’ya. Ortaca’ya geçerken su

istemmiş. Suyu vermişler. ‘Oh ne güzel su şerbet gibi’ demiş. Köyün adı buradan kalmış. Ortaca’da cami yaptırdıktan sonra asker Viyana’ya savaşa gitmiş.

13. Karakoca Adı

Karakoca’da şu gördüğün tepede bir kadın ekmek yapıyormuş. Bir misafir de oradan geçerken ekmeğin kokusunu duymuş. ‘Kolay gelsin.’ demiş. Selam vermiş. ‘Sağol.’ demişler. Misafir ‘Buradan gelip geçerken ekmeğin kokusunu duydum. Bana da az biraz ekmek verir misiniz?’ ondan sonra ‘Yok ekmek, veremeyiz.’ demişler. ‘Neden veremezsin?’ demişse de bir yardım görememiş. Sizin köyünüzün içine karalık işlemiş. Sizin köyünüzün adı Karakoca olsun demiş. Öyle kalmış.

14- Hızır – Ad Sorma

Hızır yolda ilerlerken adamın biri katırla arkasından yetişmiş. ‘Selamün aleyküm.’ demiş. Adam ‘Aleyküm selam.’ demiş. Hızır ‘Nereye gidiyorsun, ne var katırında?’ diye sormuş. Adam ‘Üzüm var.’ demiş. ‘Üzümlerin nasıl iyi mi, tatlı mı?’ diye sormuş Hızır. Adam da ‘Çok güzel, çok tatlı.’ demiş. Bu kadar konuşmaya rağmen adam ad sormayınca Hızır da ‘Biriyle konuşurken, arkadaşlık yaparken adını sor’ demiş. ‘Hem bıçağını her yerde çıkarma.’ demiş. ‘Senin adın ne?’ diye sormuş Hızır. ‘Ahmet.’ demiş adam. Beraber yürümeye başlamışlar adam yine de sormamış adını. Biraz daha yürüdükten sonra bunlar ayrılmış. Elli metre kadar gittikten sonra adam katırıyla beraber çamura batmış. ‘Hey hey!’ diye bağıryormuş; ama adını bilmediğinden sesini duyuramıyormuş. Hızır sesi duymuş adamın yanına gitmiş. ‘Benim adım hey değil, sana biriyle tanıştığın zaman adını sor demiştim.’ diyor. Bismillah diyerek adamı ve katırı çıkarıyor çamurdan Hızır. ‘Bıçağını her yerde çıkarma!’ diye tekrar uyarıyor Hızır adamı. Tekrar ayrılıyorlar adam bir köye varıyor, üzüm satmaya başlıyor. Akşam oluyor adamı yemeğe davet ediyorlar köye misafir olduğu için. Adam sofrada otururken ekmek kesmek için bıçağını çıkarmış. Hemen eline yapışmışlar sofradakiler. ‘Bizim dükkan soyuldu bundan kaç sene önce bu bıçak bizim dükkanın bıçaklarından.’ diyorlar. Karakola bildiriyorlar adamı. Bunun üzerine Hızır aleyhissalam beliriyor. Adamın yanına gidiyor. Adama, ‘Babamı öldürdüler bu bıçak babamın üzerindeydi diyeceksin.’ diyor. Karakoldan kumandan geliyor. ‘Bu bıçağı nereden buldun?’ diyor. ‘Komutanım babamı öldürdüler, bu bıçak babamın üzerinde zipliydi. Bu bıçağı oradan aldım.’ diyince adamlar da ‘Bu bıçak bizim bıçak değil.’ diyor. Bizim dese babamı siz öldürdünüz demesinden korkarak. Olay da çözülmüş. İşte böyle

arkadaşının ismini soracaksın. Kimmiş, nereliymiş, nereden geliyormuş, nereye gidiyormuş. Öyle hey hey demekle olmaz.

15. Saatini Vermeyen Şehit

Bir polis vardı tanıdığım onun evine misafirlige gittik. Onun anlattığını söylüyorum şimdi sana. Şimdi orada şehitlerin mezarlarını kazıyorlarmış. Bir mezarı açmışlar. Mezardan bir nida geliyormuş. Bir saat çıkmış mezardan almışlar onu. Saati alınca şehit dile gelmiş 'Saatimi alma ben o saate bakıp namazımı eda ediyorum.' diyor. Tespih varmış tespihi de almak istiyorlar. 'Onu da alma' diyor. Adam orda çakılmış kalmış. Polis öyle anlatıyordu. O mezardan eda geliyormuş.

16. Üvezdere Dedesi

Buradaki tepeye Dedetepe diyorlar. Yaşlılardan duyardım onlar daha iyi bilir. Bu tepelerde dedeler ışıkla yani mumla gezerdi diyorlar. Mezar var orada dede diyorlar. Dedetepe oradan geliyor. Bizim çocukluğumuzda konuşamayan yürüyemeyen çocukları götürüyorlardı dua ediyorlardı başında.

17. Karakoca Dedesi

Karakoca'da her sene kaza olurmuş her sene olmasa da iki senede bir. O kazalarda genç insanlar ölürmüş. Bir gece birisi elinde çocukla birinin şadırvana girdiğini görmüş, saat üç üç buçuk zamanlarıymış. Cami şadırvanından su doldurup köprüden geri dönerlerken başka biri daha görmüş. 'Bu dede su aramaya geliyor buralara' diyerek oraya bir çeşme yaptırmışlar. O zamandan beri orada kaza olmuyor.

18. Rüyaya Giren Hızır

Helvacı köyünde yoksul bir kızla bir oğlan evlenmişler. İki tavuklarından başka hiçbir şeycikleri yokmuş. O tavukların yumurtalarını satarlarmış yağ alırlarmış, yumurtaları biriktirip tuz alırlarmış. O yumurtalarla ihtiyaçlarını görmeye çalışırlarmış. Bir gün kız holluğa gider bakar bir sepet yumurta görür hiç kocasına söylemez. Yumurtaları toplayıp köy bakkalına gidiyor onlarla yağ alıyor, tuz, şeker alıyor. Bu şekilde aradan birkaç zaman geçiyor. Bir gün kocası bir şeylerin farkına varıyor. Evde bolluk var. Kocası kadına soruyor. 'Bunları sen nereden buluyorsun?' diyor. Kadın söylemek istemiyor,

arkası gelmeyecek diye. Bir süre daha bu şekilde devam ediyor. İki tavuktan her gün bir sepet yumurta alıyor. Kocasını bir gün dövüyor kadını bu bolluğun sebebi nereden geliyor diyerek kadın yine söylemiyor. Kadın bir gece uyurken beyaz sakallı yeşil kıyafetli biri geliyor, beyaz atlı. Gelmiş yatağına kadını dürtüp kaldırmış. ‘Gel, seninle abdest alalım. Sana bir heybe altın getirdim.’ demiş. Kadın tabii kocasından korkusuna ‘Vay ben korkuyorum dede, git buradan.’ demiş. Dede: ‘Korkma o beni göremez, şu heybedeki altınları çuval getir de boşaltalım.’ demiş. Kadın bir çuval getirmiş, dede altınları çuvala koymuş kadın korkusundan kocam beni dövecek diyerekten çuvalın ağzını kapatamamış. Çuvalı bismillahirrahmanirrahim diyerek kapatması lazım olmuş. Sabahleyin kalkmış kadın bir çuval görmüş çuvalı açınca içinden kapkara yonga gibi bir şeyler var. Bir zaman sonra kocası evdeki bolluğun sebebini öğrenmek isteyip kadını çok kötü dövmüş, kadın en sonunda söylemek zorunda kalmış dedenin geldiğini. Söyledikten sonra dede bir daha gelmemiş, yumurtalar da kesilmiş.

19. Dedekorusu (Cinler, Şeytanlar)

Bizim bir kilometre yakınıımızda bir Kızılcık var. Sonra şurada tepede Dedekorusu var. Buraları tarihi yerler. Buradaki mezarlıklarda arama yapıyorlar defineciler. Bu dediğim yerlerde paraların koruyucuları varmış. Artık parayı cinler mi bağlamış şeytanlar mı bağlamış. Yaşlılardan öyle duyuyorduk.

20. Dedekorusu Karavana

Vatandaş geceleyin tarlasını beklemeye gidiyor. Çardak üzerinde yatarken bir ses duyuyor. ‘Karavanaya karavanaya, haydi karavanaya.’ diyerek. Bu olaydan sonra bu laf köyde yayıldı. Herkesin dilinde Dedekorusu’nda böyle bir ses duyulduğu yayılır.

21. Hızır Beddua (Manyasoba)

Bir kadın gelmiş bu köye. ‘Bana ekmek verir misiniz yenge?’ demiş. Kadın da ‘Ekmek yok, vermiyorum’ demiş. Bunun üzerine kadın beddua etmiş. ‘Bu köy birse iki olmasın.’ deyip çekmiş gitmiş. O zamandan beri burası böyle çoğalmıyor.

Varyant/Değişken 1

Hızır (Manyasoba)

Manyasoba'da yaşlı, ak sakallı bir dede dolaşıyormuş, bir kadın ekmek yaparken ondan ekmek istemiş. Kadın ekmek vermeyince o da beddua etmiş. 'Kaç hanesiniz siz.' diye kadına sormuş. Kadın, 'On hane.' diye cevap vermiş. 'On bir hane olmayın, başınız dertten kurtulmasın!' diye beddua etmiş dede. Bize de küçüklüğümüzde annelerimiz babalarımız söylediler. Hıdrellez zamanı gelirmiş bu yaşlılar. Ekmek ister, süt isterlermiş. 'Ne isterlerse verin.' derler. Verirseniz dilekleriniz kabul olur vermezseniz olmaz gibi konuşulurdu. Biz de gençliğimizi, çocukluğumuzu böyle yaşadık yani Hızır çıksa da ekmek, süt versek, dileğimiz yerine gelse diye.

22. Secde Eden Dut Ağacı

Emine Nine kadir gecesi, gece kalkıyor. Dut ağacını yere eğilmiş secde ederken görüyor. Konu komşu buna inanmaz diyerekten başındaki çemberi çıkarmış dut ağacının tepesine bağlamış, dönmüş yerine yatmış. Sabah konu komşu bir bakıyor çember dut ağacının tepesinde. Herkes şaşırıyor.

23. Gelin Taşı

Kabakum'a saman satmaya gittiğimde Hamdi Bey var dediler. Hamdi bey saman alıyor. 'Buralarda bir eser oluyor mu?' dedim. O da o zaman bana 'Bak burada bir köy var, battı.' dedi. Bu köye perişan vaziyette bir adam gelmiş. Köyün sokaklarında gezerken evlerden ekmek istemiş, kimisi dışarı çıkmamış, kimisi ekmek vermemiş. dışarıda gelinin biri ekmek yaparken yanına gitmiş. 'Kızım bana ekmek verir misin?' demiş. 'Vereyim ama şu pideyi çıkarayım fırından.' demiş dedeye. Dede 'Tamam ekmeği aldıktan sonra gel arkamdan kızım.' demiş. Gelin 'Benim çocuğum var.' demiş. 'Çocuğunu da al gel.' demiş dede. Çocuğu sırtına bindiriyor. Köyün doğu kısmından tepeyi aşacağı zaman 'Hiç arkana bakma kızım.' demiş. Gelin tabi sabredememiş arkasına bir bakmış köy komple yerin altına gitmiş, her şey allak bullak oluyor. Çobanlar geliyor bir bakıyorlar akşam köy yok. Gelin de tepe de sırt yerde sırtında çocuk taş olmuş kalmış. Köyün olduğu yerde sabahları güneşin doğma zamanına yakın ılıca gibi b1r duman çıkıyormuş, sazlıkların içinde.

24. Hızır ve İlyas

İki kardeş ede otururken iki hayvanlı adamlar geliyor. Sesleniyor eve. Ev sahibi çıkıyor. ‘Biz acıktık. Bize ekmek, yemek verin.’ diyor. Adam da buradan ileri gidin orada cami var orda size yemek verirler diyor. Adamlar gidiyor tabi. İçeri giriyor. Kardeşi soruyor, durumu öğrenince ‘Sen niye çevirdin adamları, çağırırver de doyuralım.’ diyor. Adam evden çıkıp direk camiye gidiyor. Camide onlara bayağı uzak yukarı mahallede. Soruyor yol üstünde kahveler var kahvelerin önünden geçerken ‘Buradan iki atlı geçti mi?’ diye. ‘Yo, geçmedi.’ diyorlar. Oradan eve geçip hayvanları var biniyor hayvanına yukarı yol var. Orayı arıyor tarıyor kimse yok. Sonra eve geliyor karısına durumu anlatıyor. Karısı ‘Sen bulamazsın onları gari. Sen çok yanlış yaptın, onların nasıl adam olduğunu bilemedin.’ diyor. Altmış tane koyunu vardı. On beş koyuna indi bir kışta. Bunlar daha dünkü meseleler değil. Elli altmış sene önce olan olaylar bunlar. Bunlar evliya herhalde. Sana geliyor insan gibi gözüküyor. Diyor böyle böyle. Sen iyilik yaparsan Allah sana iyilik veriyor. Yapmazsan bir şey yok.

25. Yatır Pala Bağlama

Şimdi orada üç tane mezar var. Çamlığın tepesinde yatır varmış. Oraya hıdrellezde hayır yaparlardı. Mum yanıyormuş tepelerde. İnsan gibi hacılar dolaşıyormuş bazı varlıklar gözüküyormuş. Köy derneğini orada yaparlardı. Hurmaköy toplasirlar kazan kaynatırlardı. Orada hayır yaparlar pilav yerler. Hurmaköy’den beş sekiz hane bizim buradan yine o kadar. Oraya tabi ihtiyarlar gidiyor dadalar gitmiyor. Orada yiyip içiyorlarmış. Mezara pala bağlarlarmış. Mezarlara pala bağlayınca o sene sana hastalık gelmezmiş.

26. Yanmayan Kaşıklar

Adamın biri her sene hayır yapıyormuş ve bu hayırların kabul olup olmadığını anlamak için yirmi otuz tane tahta kaşık yaptırmış hayırdan sonra o kaşıkları yakıyormuş. Yanmayan kaşık görünce o yıl Hızır’ın geldiğini anlıyormuş. Yıllar böyle geçerken adamın karısı ölmüş. Adam ikinci bir hanımla evleniyor. Adam hanımına durumu anlatmış her yıl hayır yaptığını, insanlara yardımcı olduğunu, erzak getirdiğini, ölen hanımının pişirip kotardığını. ‘Köyümüze gelen misafirleri biz ağırlıyoruz sen de bu işi yaparsan memnun olurum.’ diyor. Kadın ‘Tamam.’ diyor. Devam ettiriyorlar işi. Her yıl kaşıkları yakmaya devam ediyor. Üçüncü yıl kaşıkların hepsi yanıyor. Kadınlı evlendikten sonra iki yıl

kaşıklar yanmamış. Üçüncü yıl yanmış. Üçüncü yıl yanınca adamın ayağı suya ermiş. ‘Hanım bu sene Hızır gelmedi. İki sene geldi bu sene gelmedi. Bu neyin nesidir.’ demiş. Hanımı da ‘Bu sene ben çok bıktım bu işte. Üşenerek yapmaya başladım işi. İstemeyerek hazırladım yemekleri.’ demiş. Hızır da onun farkına varıp gelmemiş, bir daha da uğramamış o eve.

27- Şeytanların Düğünü

Benim annem doksan yaşında eskiden anlatırdı. Oturuyorlar babasıyla ovada kızken. Sabaha karşı ezan okunmadan önce dürü halinde nasıl böyle gelin alıcılar köyden gelin alırlarsa aynı öyle davullar zurnalarla oynaya oynaya dereden aşağıya inmişler. Eskiden derelerin oraya kül mül atıyorlardı. Bu şeytanlar da kirli yerleri seviyor. Kirli yerleri küllük olan dere kenarlarında şeytanlar davulla zurnayla çala çala gidiyorlarmış. Ezan okununca hepsi kaybolmuş gitmiş. Ekin beklerken herhalde bizim dedeyi şeytanlar tutuyor. Dereye atacak olmuşlar. Biri atalım demiş, biri bu zararsız. Sonra bırakmışlar dedeyi. Bunlar ekseriyetle tavuk civciv şeklinde görünürler. Hani böyle cor tavuk yavru yapar yumurtadan çıktıktan sonra peşlerine takılır. Böyle sürü halinde görünüyorlar.

28. Gelincik Mezarı

Gelincik mezarı şu şekilde anlatılır. Paşaköy’den gelin almışlar gidiyorlar. Durali’den de gelin aldılar beri geliyorlar. Bunlar yolda karşılaşıyorlar. Nerede denk geldilerse artık. İnatlaşıyorlar. Paşaköy’den diyor ki karşı tarafa ‘Yoldan sap geçeceğim.’ Durali’den gelen de ‘Sen sap, ben geçeceğim.’ O inatlaşmanın sonunda güçlü taraf karşı tarafın gelinini vuruyorlar. Ölen gelini hemen o yolun kıyısına gömüyorlar. Gelincik mezarı oradan kalıyor.

29. Hızır (Nohut) Efsanesi

Ben Çakılıköy’den evliyim. Oradan duyduğum bir olay var. Çakılıköy’de bir Ahmet aga var nalbant. Bu anlattığım da bu nalbantın dayısı oluyor. Ahmet ağa dayısını çağırıyor. ‘Gel benim öküzleri nallayalım.’ diyor. Nalladıktan sonra adam ‘Ben hayvanları samanlayayım.’ diyor. O sırada Ahmet aga Halil İbrahim sana biri bağıyor diyor. O sırada biri döşemeye vuruyor. Dışarı çıkıyor. Kollarında dağarcıkları olan bir adam, yıkılıversen sakallı bir adam. ‘Ne istiyorsun?’ demiş. ‘Buğday istiyorum, keşkeklik.’

demiş. O da gitmiş sarı buğday koymuş, karışık. İhtiyar ‘Ben tekkede hayır yapacağım, Keşan buğday alacağım ben.’ diyor. Eşekte iki heybe varmış. Halil İbrahim ‘Karışık almıyor musun tekini?’ diyor. ‘Olur.’ demiş. ‘Aç bakalım.’ diyip bir heybe de Keşan buğday koyuyor. Sonra öbürü yine öküz taramaya başlıyor. İhtiyar çıkıyor oradan yukarıda bir ev var oraya varıyor. Nohut istiyor. Rahmetli ihtiyarlar ‘Nohut yok bizde.’ diyor. ‘Allah da size nohut vermesin.’ Oradan çıkıyor şurada ileride köyün girişinde oldurma diyoruz biz. Hamur yoğruluyor onun içinde. Oraya varıyor ünlüyor. Bir kadın çıkıyor. ‘Bana börek ver biraz.’ demiş. Kadın börek pişiriyormuş o sırada. ‘Vereceğim ama sıcak be ya.’ demiş. ‘Olsun sen ver.’ demiş. Kadın veriyor böreği. Oradan çıkıyor. Paşaköy buradan bakınca dümdüz görünür. Rahmetli koca babam bakıyor ihtiyara Paşaköy görünüyor yol yok. Köprüye kadar bakıyor insan yok. Hurmaköy yoluna çıkıyor mezarlığın yolundan biri geliyor. Adama buradan eşekli birinin geçip geçmediğini soruyor. Adam kimseyi görmediğini söylüyor. Dönüyor sonra babam. Sonrasında o nohut vermeyen evin nohutu olmuyor. Etkiler verim yok. Kendim de sordum rahmetli koca babama o da anlattı. Adam senin hasım edeceğin, hoşlanmayacağın şekilde karşına çıkıyor. Dürüst görünse belki yardım yaparsın ama çirkin görünüyor sen de hoşlanmıyorsun ondan. Allah’ın hikmeti işte bunlar.

30. Hızır (Keşkek) Efsanesi

Duyduğum kadarıyla bir olayı anlatacağım sana nenem anlatırdı bunu. Köyde hayır yapmışlar. Herhalde keşkek pişirmişler. Keşkekler eskiden meşhurdu şimdiki gibi cereyanlı makineyle değil sopalarla dövülürdü. Bir ihtiyar gelmiş, bir dede. Bu dede açmış veyahut bunları denemek için ‘Beni de doyurun.’ demiş. Bunlar da ‘Keşkek pişmedi, sonra doyururuz.’ demişler. Dede de bunlara kızmış ‘Keşkekleriniz kurt olsun, yerleriniz yurt olsun.’ demiş. Sonrasında dede gitmiş. Keşkek pişmiş ama kurttan yenmemiş. O köy zamanla yerinde barınamaz olmuş biraz daha berideymiş köy uzağa gitmiş. Buradaki köy olmamış. Nasıl gitti, neden göçtüyse Allah tarafında mı bilemeyeceğim, keşkekleri de yenmemiş o zaman. Bu ihtiyar Allah tarafından gönderilen biriymiş herhalde. Tabi hayır yapanlar da bu ihtiyarı dikkate almamışlar, onunla ilgilenmemişler herhalde ki cezalandırılmışlar. ‘Elde avuçta ne varsa doyuralım.’ dememişler. Öyle bir efsane duydum.

31- Hızır'ın Bedduası (Küçükülü)

Yukarı Küçükülü'ye bir ihtiyar geliyor. Ermişlerdenmiş herhalde ekmek istiyor. Onlar da vermiyor. Bunu duyan ihtiyar 'Altı haneyseniz yedi olmayın.' diyor. Yedi hane olmadı ondan sonra o köy. Bir kişinin on bir çocuğu oldu kökü Çanakkale'ye gittiler. Kökü Çanakkale'de orada yine çoğalamadı. Orda yine üç dört haneler. Orda büyük bir mezarlık var çok eski bir mezarlık, görmek lazım onu da. Oradaki kaba ağaçları mermer taşları da hep topladılar bir şey kalmadı şimdi oralarda.

32- Kızılelma- Subayın Bedduası

Cihan harbi çıktığı zaman Edirne'den gelen mermiler buradaki camiye konulmuş. Silahlar da İyiova'ya konulmuş. Develerle atlarla buraya gelmiş mermiler. Buradan Balıkesir'e gidecekmiş. Askerler mermilerin başında nöbet tutarmış biri bir taraftan dolanırken diğeri öbür taraftan dolanır kapıda birleşirlermiş. Bir Çerkez gelmiş 'Bu askerleri vuralım' demiş silahını doğrultmuş askerlere. Bizim köylü tüfeği kaldırıvermiş. 'Ne yapıyorsun sen? Bu askerleri öldürürsen subay bütün köylüleri mahveder; ama subayı vurursanız askerler kaçır gider, siz de mermileri yağma edersiniz.' demişler. Çerkez de subayı öldürmüş mermileri yağma etmiş. Subay ölmeden önce beddua okumuş 'Çoluğunuzdan çocuğunuzdan görün. Ben bu vatan için vardım burada; fakat siz bu mermileri yağma etmek için beni vurdunuz. Ben burada şehit olarak düştüm' demiş. Subayın bedduası tutmuş köydeki çocukların kimi topal, kiminin gözleri kör olmaya başlamış daha düne kadar bir sürü sakat vardı köyde. Hastalıklardan ölenler var burada.

33- Hızır ve Koyunlu Adam

Bir adam varmış devamlı namaza gider namazını kılar Allah'a dua edermiş, 'Allah'ım bana zenginlik ver.' diye. Cenab-ı Allah 'Sen zenginliği taşıyamazsın.' dermiş. Adam illa her namazdan sonra zenginlik istemiş. Allah da bu kadar dua karşısında zenginlik vermiş adama. Adamın kısa zamanda, arabaları, koyunları, sığırları çoğalıyor. Tabi mallar çoğalmaya başlamış namazın bir vaktine gidemez olmuş adam. Malla çoğalıyor vakitler düşüyor. Adam böylece sadece Cuma namazlarına gider olmuş. Allah da bundan dolayı hızırını yolluyor adamın yanına 'Bizim bir zengin vardı, ne oldu ona, nereye gitti o?' diyerekten. Adam hızırının geleceğinin haberini almış koyunları kesmiş, yemekleri yapmış hızırını bekliyor. O sırada yaşlı bir adam geliyor bizim zengin adama 'Allah rızası

için bir sadaka ver.’ diyor. Zengin adam da ‘Hadi oradan git başımdan, misafirimiz gelecek seninle mi uğraşacağız.’ diyor. Sonra adam gidiyor. Zengin adam yanlış ir şeyler yaptığını anlıyor ve yaşlı adamı arıyor ama adam gitmiş. Meğer o ihtiyar hızırılmış. Zengin adamın bu hareketi karşısında mallarını birer birer kaybetmeye başlıyor.

34. Yusufçuk Kuşu

İki kardeş varmış. Kardeşlerden birinin adı Yusuf birinin adı Zeynep’miş. Bunlar koyunları güderken oyun oynamaya dalmışlar. Koyunları kaybetmişler. Aramışlar taramışlar bulamamışlar. Koyunları bulamayınca babalarına gidip söylemeye korkmuşlar. Allah’a yalvarmışlar ‘Allah’ım bizi kuş yap da şu koyunları bulalım.’ diye. Yalvarmaları sonucu Allah bunları kuş yapmış. Bunların ikisi de kuş olup uçmuş. Biri bir tepeye gitmiş biri bir tepeye. Oradan birbirlerine bağıyorlarmış ‘Yusuf koyunları buldun mu?’ Öteki de bağıyormuş. ‘Bulamadım.’ diye.

Varyant/Değişken 1

Yusufçuk

Yusuf bir çobanmış kardeşiyle beraber olsa gerek koyunları otlatıyorlarmış. Otatırlarken koyuları ürkütmüşler mi kaybetmişler mi neyse koyunları aramaya çıkmışlar. Mevsim kış olduğundan tabi görmek zor. Kardeşi Yusuf’a soruyormuş “Yusuuuuff huuuu huuuu, koyunları buldun mu?” Yusuf da “Bulamadım.” diyor. Sonra bunlar kuşa dönüşüyor. Ben öyle duydum ben kendim de çobanlık yaptım biz de bazen takılırız birbirimize Yusuf kuşu diye.

Varyant/Değişken 2

Yusufçuk

Kahvecilik yaparken ihtiyarlardan duyduğum kadarıyla söylüyorum. Üç çoban koyun güdüyorlarmış. Koyunları güderken işleri çıkmış koyunların başlarından ayrılmaları gerekmiş. ‘Koyunları napalım?’ diye birbirlerine sormuşlar. Sonrasında karar vermişler. Biri sopasına teslim etmiş, biri köpeğine teslim etmiş. Biri ‘Ben Allah’a emanet edeceğim.’ diyerek. Allah’a emanet eden koyunlarını buluyor bakıyor ki diğerleri yok koyunları da kayıp. Arkadaşları kuş olup koyunları aramaya başlamışlar ‘Yusuf Yusuf.’ diyerek. İhtiyarların dediğine göre kıyamete kadar hep arayacaklarmış böyle.

35- Eser Var

Eskiden pazara yayan gidiyordum. Yol yoktu buradan gesek yoldan giderdik. Sabaha üç saat varken çıkardık yola o yoldan geri dönerdik. Birgün yine pazara gittim baya geç oldu dönüyordum yağmur da çok yağıyordu. Derenin üstünden geçecektim birinci engeli aştım ikinci engeli aşarken bir ses duydum ‘Uuuuuuu’ diye korkumdan gerisin geri koşarak uzaklaştım oradan. Vaktiyle orada çobanın biri yağmurlu bir günde koyunlarını suya kaptırmış, onları kurtarmaya çalışırken su toparlamış gitmiş bu çobanı. O ses çobanın sesi derler. Yaşlık havalarda çıkar o ses. Ben de o sesi duyunca o gece korkumdan çiftlikte kaldım.

36- Kaşık Helvası

İbrahim adında bir çoban varmış. İbrahim çoban bir ağaya çobanlık edermiş. İbrahim çoban ağaya çobanlık etmeye başladıktan sonra ağanın koyunları ikiz kuzulamaya başlamış, malları artmış. Köy halkı ağaya, ‘Sen artık hacca git. Sana hacılık farz oldu.’ demişler. Hacca gidiyor bu adam. Bir helva var kaşık helvası deriz biz. Çoban ağanın hanımına ‘Kaşık helvası yap da ağama götürüvereyim, ağam çok sever.’ Diyor. Kadın çobanın canının tatlı çektiğini; fakat söylemeye çekindiğini düşünerek bir helva yapıyor. Sonuçta ağası Mekke’de. Kadın da yapıyor tatlıyı, çobana veriyor. Sonrasında ağa hacda ikinci namazını bitireceği sırada selam veriyor ve ortama karanlık çöküyor, ağaya bir ürperti geliyor. Bir de bakıyor helva. ‘Bu bizim kaşık helvası bu da bizim tabak buraya nereden geldi?’ diyor. Sonuçta tatlıyı yiyor, torbasına koyuyor. Az bir zaman geçtikten sonra evin hanımı çobana, ‘İbrahim, madem tatlıyı yedin geldin, tabağını da getirsene yıkayalım onu.’ diyor. ‘Onu ağam hacdan gelirken getirecek.’ diyor İbrahim çoban da. Ağa hacdan dönüyor, torbasını getiriyor. Evin hanımı torbayı karıştırırken bir de görüyor ki tabak torbanın içinde. Sonra İbrahim çobanın ulu bir kişi olduğunu anlıyorlar tabi. ‘Senin bize hakkın geçer, onca malımızı teslim ettik, baktın. Bu malların yarını sen al, yarısını ben alayım.’ diyor. Sonrasında İbrahim çoban bir şey atıyor malların ortasına yarısını o alıyor yarısını ağa alıyor. İbrahim çobanın malları kısa zamanda çoğalıyor. Köylüler bu durumu kıskanıyorlar. Koyunlarımızı Biga’ya suya indiremiyoruz bahanesiyle karakola şikayette bulunmuşlar. Şikayet üzerine jandarma geliyor köye, tabi o zamanlarda askerler atla ulaşım yapıyormuş. Geliyorlar atlarla İbrahim çoban atlıları karşılıyor ‘Sizin atlarınızın karnı açtır.’ diyerek eteğindeki arpayı atıyor atlara, arpa çoğalmaya başlıyor, atlar yiyor arpaları;

ama arpa azalacağına çoğalıyor. Ondan sonra kaşık helvası deriz biz. Kaşık helvası yapıyor, bir pilav, bir çorba yapıyor. ‘Bunda bir keramet var.’ diyor askerler. ‘Komutan benden bir isteğin mi var?’ diyor İbrahim çoban. Anlıyor durumu tabi. Sonrasında ‘Sen bana bir yer çiziver ben onun dışına çıkmayayım, onlar da benim yerime girmesin ölünceye kadar burada yaşayalım.’ diyor. Komutan dediğini yapıyor. Olay böyle kapanıyor.

37- Çekiçler

Çekiçler köyü ile Semedeli köyleri zamanında bir yerde yaşarlarmış. Bunlar iki kabileymişler. Daha sonra bir nedenden ötürü bunlar kavgaya tutuşmuş Semedeli köylülerinden bir adam alim adammış. Bu kabileden kavgacı olanının adına Çekiçler demişler. Diğer kabile kalkmışlar gelmişler Semedeli’ye. Onlar tabi giderken beddua etmişler. O Çekiçler otuz kırk haneyi geçmez. Bugün bile hala aynı.

38- Sapantaşı

Eskiden harp sapanlarla oluyormuş, tabi bu adamlar kuvvetli adamlardı. Yerlerini korumak için onun etrafına gelenleri sapanla kuşa taş atar gibi uzaklaştırıyorlardı. Silah falan yoktu o zamanlar. Adamın biri büyük bir taş atmış kuvvetliymiş de Ahmetler köyü var oraya kadar fırlatmış. Ahmetler de buradan yarım saat uzaklıkta. Orada dururmuş taş hala.

SONUÇ

Bu çalışmada efsanelerin anlatıldıkları toplumun sosyo-kültürel aynaları olduğu değerlendirmelerle ortaya konulmuştur.

Şöyle ki; Bu araştırmada, üstünde çalışılan efsanelerdeki Muhsine Helimoğlu YAVUZ'un İleti Dizini (Mesaj İndeks) Yöntemi ile ele aldığımız ortak iletiler sayısal çoğunluğuna göre değerlendirildiğinde kişinin sosyal yaşamını düzenlemeye yönelik sosyo-kültürel, sosyo-psikolojik iletilerle kişinin çevresine, ailesine, vatanına karşı namuslu, dürüst olması gerektiği, toplumsal ilişkilerine önem vermesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca kötülük yapanların cezalandırılacağı iyilik yapanların er geç mükafatlandırılacağı da belirtilerek toplumun düşünce yapısını yansıtmaktadır.

Efsaneleri Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU'nun "Efsanenin Toplumsal İşlevi" ve Prof. Dr. Paul MAGNARELLA'nın İşlev Kuramı ile ele aldığımızda ise insanların yaşadığı çevreye, insan ilişkilerine özen göstermesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca insanların davranışlarında saygıyı elden bırakmaması yönünde iletiler verilmektedir.

Efsanelerde, toplumu oluşturan bireylerin yaşama biçimini, bireysel ve toplumsal gerçeklerini görürüz. Halkın ortak ve yaygın davranış kalıplarının, yaşama biçiminin, belirli olaylar ve durumlar karşısındaki tavrının iletileri oluşturduğunu görüyoruz, iletilerin de gelenekleri pekiştirdiğini görüyoruz. Ama efsaneler bunları doğrudan değil de çoğu zaman bazı sembollerle anlatma yolunu seçmiştir. Önemli olan gerçek yaşamla efsane olayları arasındaki sosyolojik etkilerin ilişkisini kurabilmek ve onların verdiği iletileri kavrayarak o iletilerin büyü, olağanüstü, olağanüstü olduğu kadar da gerçek bir dünyanın durduğunu görmek gerekmektedir.

Bu iletiler insanı hep savunmada olma, insanın kendini kötülükler ve kötü davranışlardan koruması gerektiği çağrısında bulunmaktadır. Ayrıca kişiyi dış görünüşüne göre değerlendirmemek, ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunmak, eşine ve çocuklarına hoşgörüyle davranmak, Tanrı'nın hasta ve dertlileri yalnız bırakmayacağı sık işlenen diğer ortak iletiler arasındadır.

Öyleyse bir kere daha söylemek gerekir ki efsanelerde halkın var olan gerçeklerinin etkilerini görebiliriz. Bu etkiler kişilerin davranışlarına ve sosyal iletişimlerine yansır. Söz edilen sosyolojik etkileşim sürecinde bireyin ve toplumun kazanımları, efsanelerin özüne sindirilmiş iletiler aracılığıyla gerçekleşir. Topluma ışık tutan bu iletiler iyi değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak bu araştırmada saptanarak sınıflandırılan 147 iletide efsanelerin sosyolojik işlevleri ele alınarak ülkemizin toplumbilimcilerine, psikologlarına, halkbilimcilerine özgün bir kaynak oluşturmak istenmiştir.

KAYNAKÇA

Akalın, L. Sami. *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1994

Akyalçın, Necmi. *Anadolu Efsanelerinin Dil özellikleri ve Eğitim İşlevleri*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çanakkale 2002

Akyalçın, Necmi. *Balıkesir Yöresinde Yatır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, Balıkesir Belediyesi Kültür Hizmeti Yayınları, Balıkesir 1998

Ana Britanica. VIII. Cilt, İstanbul 1989

Artun, Erman. *Halk Kültürü Araştırmaları*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008

Bonnefoy, Yves vd. *Mitolojiler Sözlüğü*, 2 Cilt, Dost Kitabevi, Ankara 2000

Boratav, Pertev Naili. *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969

Çelebioğlu, Amil. *Türk Ninniler Hazinesi*, İstanbul 1982

Devellioğlu, Ferid. *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 3. Basım, Ankara 1998

Ergun, Metin. *Türk Dünyasının Efsanelerinde Değişme Motifi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, I. Cilt, Ankara 1997

Eyüboğlu, İsmet Zeki. *Anadolu İnançları*, 1. Baskı, Koza Yay, İstanbul 1974

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I. KB Yay, Ankara 1991

Magnarella, Paul. “*Folk Costume In The Tradional Turkish Home*” *Their Meaning And Function, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara 1922

Meydan Larousse. IV. Cilt, Meydan Yay, İstanbul 1971

Önal, Mehmet Naci. *Muğla Efsaneleri*, Muğla Üniversitesi Basımevi, Muğla 2003

Özön, Mustafa Nihat. *Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü*, İstanbul 1954

Sakaoğlu, Saim. *Efsanelerde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tıp Kataloğu*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1980

Seyidoğlu, Bilge. *Erzurum’da Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler*, Ankara 1985

Şemsettin Sami. *Kamus-i Türkî*, İstanbul 1978

The Encyclopedia Americana. XVII. Cilt, ABD 1989

Türk Ansiklopesi. Ankara 1996

Türkçe Sözlük. Genişletilmiş 7. Baskı, TDK Yayınları 1983

Türker, Engin. *Çan Yöresi Halk Bilimi Ürünleri*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale 2010

Yavuz, Muhsine Helimoğlu, *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, 2. Basım, Ürün Yayınları, Ankara 1999

III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklorü Kongresi Bildirimleri. Kültür Bakanlığı Yay, Ankara 1996

EFSANELER İLE İLGİLİ YAPILAN DERLEMELERİN

KAYNAK KİŞİLERİ

1. Paa Dede Yatırı

KILIÇ, Mustafa, 78 yaşında, Çiftçi, Bahadırlar Köyü'nde yaşıyor.

2. Fakir Balıkçı

FİLAY, Saim, 68 yaşında, Çiftçi, Bozguç Köyü'nde yaşıyor.

3. Bostandere Efsanesi

KAHRAMAN, Cafer, 42 yaşında, Çiftçi, Bostandere Köyü'nde yaşıyor.

4. Danapınar Efsanesi

DÖNMEZ, Ahmet, 70 yaşında, Çiftçi, Danapınar Köyü'nde yaşıyor.

5. Durali Köyü Adı

SÖZÖREN, Zihni, 53 yaşında, Kahveci, Durali Köyü'nde yaşıyor.

6. Durali Köyü Yatırı

AYHAN, Avni, 63 yaşında, Çiftçi, Durali Köyü'nde yaşıyor.

SÖZÖREN, Zihni, 53 yaşında, Kahveci, Durali Köyü'nde yaşıyor.

7. Hz. Ali Taşı

SUNAR, Alaattin, 54 yaşında, Çiftçi, Hacıkasım Köyü'nde yaşıyor.

8. Ağlayan Bebek

DOĞAN, Zeliha, 50 yaşında, Ev Hanımı, Helvacılar Köyü'nde yaşıyor.

9. Hızır Efsanesi (Çaltı Köy)

ÖZTÜRK, Hüseyin, 79 yaşında, Çiftçi, Çaltıkara Köyü'nde yaşıyor.

10. Semedeli Köyü Adı

DURMAZ, Arif, 50 yaşında, Çiftçi, Semedeli Köyü'nde yaşıyor.

11. Şerbetli Yatırı

EREN, Ali, 83 yaşında, Çiftçi, Şerbetli Köyü'nde yaşıyor.

12. Şerbetli Köyü Adı

EREN, Ali, 83 yaşında, Çiftçi, Şerbetli Köyü'nde yaşıyor.

13. Karakoca Adı

ÖZTÜRK, Enver, 51 yaşında, Çiftçi, Süle Köyü'nde yaşıyor.

14. Hızır Ad Sorma

ÇETİN, Sami, 76 yaşında, Çiftçi, Mallı Köyü'nde yaşıyor.

15. Saatini Vermeyen Şehit

DOĞRU, Mehmet, 77 yaşında, Çiftçi, Yaya Köyü'nde yaşıyor.

16. Üvezdere Dedesi

GÜNDÜZ, Selahattin, 55 yaşında, Çiftçi, Üvezdere Köyü'nde yaşıyor.

17. Karakoca Dedesi

TAŞKIRAN, Mükerrerem, 64 yaşında, Ev Hanımı, Terzialan'da yaşıyor.

18. Rüyaya Giren Hızır

DOĞAN, Zeliha, 50 yaşında, Ev Hanımı, Helvacılar Köyü'nde yaşıyor.

19. Dedekorusu (Cinler, Şeytanlar)

BAŞTAN, Recep, 69 yaşında, Çiftçi, Terzialan Köyü'nde yaşıyor.

20. Dedekorusu Karavana

YAMAN, Mehmet, 69 yaşında, Elektrikçi, Terzialan Köyü'nde yaşıyor.

21. Hızır Efsanesi (Manyasoba)

AYDIN, Ramazan, 59 yaşında, Çiftçi, Karadağ Köyü'nde yaşıyor.

CİBLER, Necati, 71 yaşında, Çiftçi, Manyasoba Köyü'nde yaşıyor.

22. Secde Eden Dut Ağacı

BAŞARAN, Süreyya, 71 yaşında, Çiftçi, Kumarlar Köyü'nde yaşıyor.

23. Gelin Taşı

ERDAL, İsmail, 60 yaşında, Çiftçi, Hacıkasım Köyü'nde yaşıyor.

24. Hızır ve İlyas

ARSLAN, Mehmet, 73 yaşında, Çiftçi, Uzunalan Köyü'nde yaşıyor.

25. Yatıra Pala Bağlama

GÖKKAYA, Mehmet, 75 yaşında, Çiftçi, Derenti Köyü'nde yaşıyor.

26. Yanmayan Kaşıklar

ÖZTÜRK, İlyas, 51 yaşında, Çiftçi, Hacılar Köyü'nde yaşıyor.

27. Şeytanların Düğünü

YÜCEL, Mustafa, 55 yaşında, Çiftçi, Hacılar Köyü'nde yaşıyor.

28. Gelincik Mezarı

TAYHAN, Raşit, 71 yaşında, Çiftçi, Küçük Paşa Köyü'nde yaşıyor.

29. Hızır – Nohut Efsanesi

YILMAZ, Osman, 85 yaşında, Çiftçi, Çakılköy'de yaşıyor.

30. Hızır- Keşkek Efsanesi

KARAKOÇ, Recep, 75 yaşında, Cicikler Köyü'nde yaşıyor.

31. Hızır Efsanesi (Küçükülü)

GÜRER, Alaattin, 51 yaşında, Çiftçi, Küçükülü'de yaşıyor.

32. Kızılelma Subayı

KARAÇOLAK, Arif, 72 yaşında, Çiftçi, Kızılelma Köyü'nde yaşıyor.

33. Hızır ve Koyunlu Adam

BARIŞ, Hilmi, 80 yaşında, Çiftçi Keçiağılı Köyü'nde yaşıyor.

34. Yusufçuk Kuşu Efsanesi

BAYKUŞ, Salih, 86 yaşında, Çiftçi, Karadağ Köyü'nde yaşıyor.

AYDIN, Ramazan, 59 yaşında, Çiftçi, Karadağ Köyü'nde yaşıyor.

ELÇİN, Recep, 57 yaşında, Çiftçi, Karadağ Köyü'nde yaşıyor.

35. Eser Var

ELÇİN, Şerife, 71 yaşında, Ev Hanımı, Karadağ Köyü'nde yaşıyor.

36. Kaşık Helvası

GÖKKAYA, Mehmet, 75 yaşında, Çiftçi, Kalburcu Köyü'nde yaşıyor.

37. Çekiçler Köyü

NAİM, Ahmet, 85 yaşında, Çiftçi, Kocayayla Köyü'nde yaşıyor.

38. Sapan

BAYKUŞ, Salih, 86 yaşında, Çiftçi, Karadağ Köyü'nde yaşıyor.

Durali Köyü (Sinan Baba) Yatırı'ndan bir kare

Şerbetli Köyü Yatırı'ndan bir kare

Paa Dede Yatırı'ndan bir kare

Hz. Ali Taşı'ndan bir kare

EK:

**PROJE ADI DEĞİŞİKLİĞİ İLE GEREKÇELER
VE YAZIŐMALAR**

Projede adı “Çan Yöresi Efsanelerinin Sosyolojik ve Fonetik Açıdan Değerlendirilmesi” olan tezimizin fonetik ayağı Muğla Üniversitesi Fonetik Laboratuvarı’ndan güvence alındı. Fakat daha sonra söz konusu birim ellerinde olmayan nedenlerden dolayı bize yardımcı olamayacağını söylemiştir. BAP tarafından desteklenen bu çalışmanın projelendirilmesi aşamasında fonetik açıdan yapılacak değerlendirmelerin fonetik laboratuvarında gerçekleştirileceği taahhüt edildiğinden dolayı başkaca bir yöntem ile fonetik değerlendirme yoluna gidilmemiştir. Bundan dolayı da çalışmanın fonetik özelliklerine ilişkin bölümü yapılamamıştır. Ekteki dilekçelerden de anlaşılacağı üzere yapılamayan çalışmadan dolayı tez “Çan Yöresi Efsanelerinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi” olarak değiştirilmiştir.

T.C
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Yürütücülüğünü yapmış olduğum 2010/228 no'lu “Çan yöresi efsanelerinin sosyolojik ve fonetik açıdan değerlendirilmesi” adlı Lisansüstü tez (Yüksek Lisans) projesini yapan öğrencim İbrahim ATLI'nın teziyle ilgili olarak tezin ve konusunun belirlendiği dönemde T.C. Muğla Üniversitesi Fonetik Araştırma ve Uygulama Merkezi müdürü Prof. Dr. Mustafa Volkan COŞKUN' dan tezin fonetik bölümüyle ilgili olarak Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ndeki fonetik laboratuvarında çalışabileceğimize ilişkin onayı telefonla alınmıştır.

Daha sonra ses kayıt cihazı vasıtasıyla alan araştırmaları kısmı tamamlanmış; fakat alan araştırması bittikten sonra öğrencim fonetik laboratuvarında çok istemesine rağmen eleman eksikliği ve teknik yapı eksikliğini öne sürülmesinden dolayı çalışmamıştır. Bu konuya ilişkin olarak “Muğla Üniversitesi Fonetik Araştırma Merkezi Müdürlüğü”ne bir dilekçe tarafımdan yazılmıştır. **(Ek 1)**

Önceden, yani tez konusunun belirlendiği tarihte fonetik ile ilgili çalışmanın yapılabileceği söylenmesine rağmen dilekçeme cevaben çalışmanın gerçekleştirilemeyeceği tarafıma bildirilmiştir. **(Ek 2)**

Bu olaylar neticesinde çalışmanın fonetik ayağının yürütülmesi mümkün olmayacaktır. (Bu özellikte olan kullanabileceğimiz bir fonetik laboratuvarı da yoktur) Bundan dolayı da önceki ara rapor detaylı olarak verilememiştir.

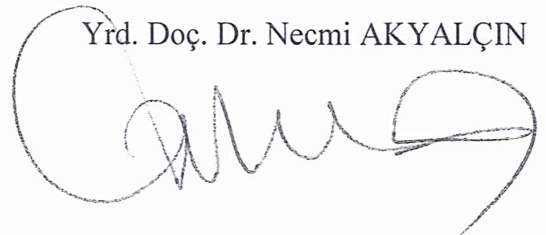
BAP Komisyon Başkanı Prof. Dr. Hamit PALABIYIK tarafından bir dilekçe ile ara raporun ayrıntılı olmasını ve ek sürenin detaylı olarak belirtilmesi istenmiştir. **(Ek 3)**

Fonetik laboratuvarından yararlanamayacağımız tarafımıza açık bir biçimde bildirildiği için “Çan yöresi efsanelerinin sosyolojik ve fonetik açıdan değerlendirilmesi” başlıklı Lisansüstü tezin BAP komisyonunun da uygun görmesi halinde “Çan yöresi efsanelerinin sosyolojik açıdan değerlendirilmesi” olarak değiştirilmesini talep etmekteyim. Bu değişiklik ile birlikte söz konusu tez bahar yarıyılında bitirilerek teslim edilecektir. Durumu gereği için bilgilerinize sunarım.

16.04.2012

Proje Yürütücüsü

Yrd. Doç. Dr. Necmi AKYALÇIN

EKLER:

- 1) “Muğla Üniversitesi Rektörlüğü Fonetik Araştırma Merkezi Müdürlüğüne” yazılan dilekçe.
- 2) “Muğla Üniversitesi Rektörlüğü Fonetik Araştırma Merkezi Müdürlüğü”nün ilgili makama yazdığı dilekçe.
- 3) “Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Komisyonu Başkanlığı”nın tarafıma yazmış olduğu dilekçe.

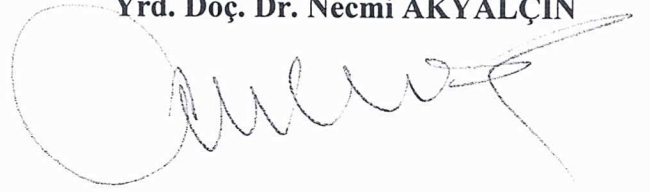
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
FONETİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜNE

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisans öğrencisi olan 091933010 İbrahim ATLI'nın “ Çan Yöresi Efsanelerinin Sosyolojik ve Fonetik Açıdan Değerlendirilmesi” adlı tezinin efsanelerdeki fonetik özelliklerin ortaya çıkarılmasına yönelik bölümüyle ilgili olarak bölümünüzdeki fonetik laboratuvarında çalışabileceğimize ilişkin tezin verildiği dönemde telefon görüşmesiyle Prof. Dr. Mustafa Volkan COŞKUN'dan onay alınmış olmasına karşın öğrencimiz söz konusu biriminizde istemesine rağmen bugüne değin bir türlü çalışmamıştır. Enstitümüzden son uzatmasını da almış olan öğrencinin fonetik laboratuvarındaki çalışmasını tamamlayabilmesi; tamamlayamayacaksa bu durumun tarafımıza yazı ile bildirilmesi hususunda durumu gereği için bilgilerinize sunarım.

02.04.2012

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Necmi AKYALÇIN

ADRES

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Terzioğlu Yerleşkesi/ÇANAKKALE
0286180018/1778

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Fonetik Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü

Sayın : **B.30.2.MğÜ.O.A6.00.00.000-1/2**
Konu :

.12../04./2012

İLGİLİ MAKAMA

“Çan Yöresi Efsanelerinin Sosyolojik ve Fonetik Açından Değerlendirilmesi” adlı Bilimsel Araştırma Projesi’nin çalışması Merkezimizdeki eleman ve teknik yapı eksikliği nedeniyle gerçekleştirilememektedir.

Bu belge proje yürütücüsü Yrd. Doç. Dr. Necmi AKYALÇIN’ın isteği üzerine verilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa Volkan COŞKUN
Müdür

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ KOMİSYON BAŞKANLIĞI

Sayı : B.30.2.ÇAÜ.0.05.05.604.01.05-337
Konu : BAP 2010/228 no'lu Proje

4114

09/04/2012

Sayın Yrd. Doç. Dr. Necmi AKYALÇIN
Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yürütücülüğünü yapmış olduğunuz 2010/228 no'lu "Çan yöresi efsanelerinin sosyolojik ve fonetik açıdan değerlendirilmesi" başlıklı Lisansüstü Tez Projesi Gelişme raporunuz, ilgili komisyon üyemiz tarafından incelenmiş ve yetersiz bulunmuştur, ara raporunuzun daha detaylı bir şekilde (en azından 2-3 sayfa olacak şekilde) hazırlanıp, Komisyonumuza sunulmasına, ayrıca projeniz için talep etmiş olduğunuz ek sürenin detaylı olarak gerekçelendirilmesi ve proje tahmini bitiş tarihinizin belirtilmesi hususunda gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Hamit PALABIYIK
Rektör Yardımcısı
BAP Komisyon Başkanı